

Maszlag János (1883–1966) öreg halász életrajza

SZŰCS JUDIT

(Tari László Múzeum, Csongrád)

Maszlag János (1883-1966) csongrádi halász 1962-ben 79 évesen kezdte el írni életrajznak nevezett emlékiratát, amelynek két fő témája van. Az egyik téma a maga választotta foglalkozás a halászat, másik a katonaelet és az első világháború (keleti front, hadifogság) eseményei. A füzet, amelybe írt, boltban vásárolható, félvásznon kötésű, keményfedelű kék-fehér színű füzet. Az első, belső oldalára felírta: „Maszlag János öreg halász életrajza”, alatta „kelt Csongrádon 1962 év október 11-én”, legalul „az írás kezdete”. Folyamatosan, 1-1 oldalt megírva, számozta meg a lapokat. Kezdetben kék tintába mártott tollal írt az 1. oldaltól a 73. oldal alulról számított 5. sorig, majd kék golyóstollal folytatta a következő sortól a 75. oldal lapaljáig, végül a 76. oldal első sorától a 120. oldal lapaljáig, a leírt szöveg végéig zöld golyóstollal. Az íráskép alapján határozottan megállapítható, hogy saját kezeírása mind a 120 oldal. A szövegnek szótagokkal, szavakkal kiegészítése tőle származik. Ezt is egy-egy szövegrész leírása után végezte el. Az elején halvány ceruzás jelölések, aláhúzások találhatóak, később megszűnnek. Ezek mástól származnak, a jelölések alapján következtethető, hogy a másik személy a helyesírás szabályaira próbálta tanítani.¹

A helyi múzeumbarátok közül dr. Tari László fogorvossal kialakult kapcsolatáról az 1930-as évekből van írásos adatunk. Tari doktor – feltehetően kezdetben régészeti kutatása részeként – eljutott Maszlag Jánoshoz, és lett már a ötvenes éveiben járó halász az amatőr régész adatközlője.² A helytörténeti és néprajzi kutatásokat is folytató fogorvosnak később – mint a múzeumbaráti kör szellemi vezetőjének – az életrajz megírásában és a füzet múzeumba juttatásában is szerepe lehetett. De azt, hogy a 20. század közepén lendületet kapó népi élettörténetek íratása idején kinek az ötlete volt, hogy Maszlag János írja meg életrajzát, nem tudjuk. Füzesi Péter kéziratos munkájában az 1960-as évek közepén említi: “Visszaemlékezéseit, élettörténetét írja.”³ A kézirat múzeumba kerülésének pontos körülményeit, ki (ő maga vagy vele élő családtagja), mikor és kinek adta át, szintén nem tudjuk. (Lánya sem emlékezett már erre, Palásti Pál sem ír erről a megyei újságban megjelent nekrológjában.) A gépirásos változat elkészítésének körülményeit sem sikerült „kinyomozni”. Szilágyi Miklós úgy emlékszik, hogy Hegyi Imre működött közre lemásolásában, de ezt ellenőrizendőnek tartja. Forrai Ibolya, a Néprajzi Múzeum adattárának munkatársa szerint a másoltatás körülményeiről nincs adat.

¹ A füzet a csongrádi Tari László Múzeum néprajzi adattárában 72-87. leltári számon szerepel.

² Tari é.n. Például: Csongrád külterületének földrajzi nevei. Kézirat. IV. dosszié Ad. 257/A Csikos-tó, Ad. 254. Ad. 254. Lófogó, Ad. 352. Baltás földrajzi nevek jelentéséhez meghatározó adatokat szolgáltat 1934-ben, 1938-ban.

³ Füzesi 1965. 242.

Az írás, amit szerzője életrajznak nevez, átmenet az élettörténet, (ön)életrajz és az emlékirat között.⁴ E műfajban az első publikáció 1942-ben jelent meg.⁵ Majd az 1950-1970-es években többféle szervezésben készültek és jelentek meg ilyen műfajú munkák. Az MTA Néprajzi Kutatóintézete munkatársainak vidéki kutatása során adatközlőiket biztatták írásra, a Morvay Péter vezette, évenként meghirdetett Önkéntes Néprajzi Gyűjtőpályázata (ajánlott témák között szerepeltetve, útmutatókat adva segítségül)⁶ és a Szabad Föld című hetilap évfordulós pályázata inspirálta az idősödő, 4-6 elemít végzett földműves, munkás származású embereket emlékeik megírására. Ebben a vidéki értelmiség egyes képviselői, például tanítók, papok, múzeumigazgatók is szerepet játszottak.⁷ Előfordul szóbeli emlékezés lejegyzése, önálló megjelentetése.⁸ Az így készült írásokat a néprajztudomány több területe, a folklorisztika és a társadalomnéprajz is forrásként használja.⁹

Ennek korszaknak "terméke" Maszlag János munkája is, azzal a különbséggel, hogy nem földműves, bérlő gazda, napszámos vagy kubikos volt, hanem halász. Másik különbség, hogy az ő írásából csak részletek jelentek meg nyomtatásban abban az időben. A népi, paraszti feljegyzések feltárását, írások készítését és publikálását néprajzkutatók, muzeológusok, újságírók, más foglalkozású humán értelmiségiek közül többen vállalták, de naplóról parasztember életének monografikus feldolgozását csak egy kutató, Mohay Tamás készítette el.¹⁰

Csongrádról asszonyok, Túriné Cseh Viktória és Keskenyné Kovács Veron írása jelent meg és vált szakmai körben közismertté.¹¹ Ebben az asszonyok származása, írásaikban a kornak megfelelő mozgalmi-politikai töltet is szerepet játszhatott. Maszlag János – ahogy az utolsó oldalakon jelzi is – 1917-ben Oroszországból hazatérve nem látja értelmét a további harcokban fegyverrel részvételnek. Lánya szóbeli visszaemlékezése szerint 1917-ben, a hadifogságból hazatérte után a környékbeli tanyákon bujdosott, hogy ne kelljen vöröskatonaként harcolnia. Ekkori viselkedése, politikai állásfoglalása is oka lehetett annak, hogy nem publikálták munkáját az 1960-as, 1970-es években?

Ennek látszik ellentmondani néhány, a bevezető lezárása előtt kapott adat. Egyik szerint az 1970-es évek elején, talán Katona Imre csongrádi születésű néprajzkutató, egyetemi docens biztatására a megjelenés reményében írhatta meg M. J. önéletrajzához készült jegyzeteit a szintén csongrádi születésű néprajzszakos hallgató, Juhász

⁴ Küllős 1988. 259-266., Mohay 2000. 762-763.

⁵ Bálint 1942.

⁶ Csalog Zsolt és Szent Tibor készített ilyen útmutatókat.

⁷ Hoppál – Küllős – Manga 1974. A kötetben Csongrád közeléből Gyovai Pál mindszenti 7-38., 385-386. Kanfi Horváth István szentesi 239-257., 390-391. Bajor Nagy Ernő 1978. A Szabad Nép pályázatára írt visszaemlékezésekből válogatás. 25 szerző az ország minden részéből. Csongrádi nincs köztük. Önálló, egyszemélyes kötetek: Berényi Andrásné 1975., Gémes Eszter 1979., Csizmadia Imre 1982., 1987. Papp Imre 1982.

⁸ Például Szilágyi 1979. 61-70.

⁹ Küllős 1988. 251-266., Mohay 2000. 760-790.

¹⁰ Mohay 1994. 1-25.

¹¹ Küllős 1988. 265-266., Mohay 2000. 762., 763.

János.¹² További adatok: Maszlag János a Csongrád Megyei Hírlapban többször szerepel az 1960-as évek elején.¹³ A mellékletként szereplő 1. fotón írását mutatja az újságírónak. Ez is – talán országos lapban – megjelenést bizonyít. Majd később 1981 őszén ugyancsak a megyei lapban a füzetéből a halászéletről írottakat 6 részletben jelentették meg.¹⁴

M. J. felkérésre, megadott szempontok alapján kezdett írni a halászatról. Ennek bizonyítékát látom abban, hogy az első oldalon pontosan adatolja, bizonyítja többgenerációs halászeredetét, többször megerősíti, hogy sokat tanult az öreg halásztól. Később, mintha kérdésre válaszolna írja le, hogy az 1888. évi halászati törvény hogyan módosítja, alakítja a halászatot a 19. és 20. század fordulóján (50., 62-65. oldalakon; a kézirat oldalszámát adom meg.) Ezzel szemben a szöveg többi része szabadban „áramlik”. A szövegnek a két fő témában oldalszám szerinti megoszlása: halászat 1–37. (Itt egyéb családi események is szerepelnek.), besorozás, katonaság 38–46., újból halászat 47–73., háborús élmények: keleti front, hadifogság 74–120. oldalak. Az említett egyéb családi események: apja házvásárlása körüli bonyodalmak, saját nősülése, illetve a lánykérés gondjai; ezek leírása például népi jogtörténeti és folklór vizsgálat témája lehet. A halászok, halászat hiedelmeihez szolgáltat egy adatot az M. J. leírta „vízbeholt”.

Előzőekben az öreg halász írását műfajilag az élettörténet, az (ön)életrajz és az emlékirat közötti, átmeneti műfajúként határoztam meg. Ezek közül legdominánsabbnak az emlékirat jellege látszik. Élményeit írásában szelektálta, előre elhatározottan a halász- és katonaeletről írt. Ez a szelektív emlékidézés az emlékiratra érvényes. (Ebben Szilágyi Miklós lektorom véleményét fogadom el.) Az emlékirat töredékességének kérdésére egyik magyarázat lehet az, hogy ott és akkor szakad meg a visszaemlékezés, amikor M. J. a hadifogságból hazaérne Csongrádra. Lánya közlése alapján tudjuk, hogy a háború, a hadifogság tanulságaként ő nem akart többé fegyvert fogni, nem akart vöröskatona lenni. Ennek leírásánál szakad meg a szöveg. Ezt tartom az írás félbemaradása egyik lehetséges okának. Másik ilyen ok, hogy 120. oldalig leírtakkal a számára fontos élményeket megírta, ezzel emlékiratát befejezettnek vette.¹⁵ (Lektoromnak ezt a véleményét én csak egyik lehetséges oknak tartom.) Harmadik ok az emlékirat írójának fogyó erejében, íráskészsége csökkenésében rejlik. Az írás vége felé egyre több helyen maradnak ki szótagok, szavak javítatlanul, egyre nehezebbé

¹² Gát László – jelen munkámról hallva – egy nála lévő jegyzékre hívta fel a figyelmemet. Ez a következő: Katona Imre: Csongrád megyei és csongrádi vonatkozású kéziratok jegyzéke, amely 1974. október 17-i keltezésű, és amelyben Juhász János egyetemi hallgató: Maszlag János halász önéletírása jegyzetekkel kb. 60 oldal bejegyzés szerepel. Tehát az „önéletírás” megjelentetése, jegyzetekkel ellátva foglalkoztatta a helyi kötődésű néprajz szakos hallgatót. (A kézirat és a jegyzetek megjelenéséről nincs tudomásom, az utóbbi J. J. tulajdonában lehet. A helyi levéltárban elhelyezett Katona Imre hagyatékban nincsen.)

¹³ Füzesi Péter 1965. 242.: Csongrád megyei Hírlap 1961. december 17., 1962. november 15. – Haláláról Palásti Pál nekrológja tájékoztatja az olvasókat a Csongrád megyei Hírlap 1966. február 10-i számában.

¹⁴ Csongrád megyei Hírlap 1981. 11-17. között 6 részletben. (Közben hétfőn nem jelent meg az újság.) A bevezetőt J. Szóráth Gyula írta. Szerinte M. J.-t önéletírása folytatásában halála akadályozta meg.

¹⁵ Részlet Szilágyi Miklós lektori véleményéből: „Ám megkockáztatható egy olyan feltételezés is, hogy szükségtelenné ítélte az emlékezés tovább folytatását, hisz nem teljes értékű »önéletrajzot« akart írni, hanem azt megörökíteni, ami az életéről igazán érdekes, a jövő számára is fontos tanulságokat hordozó volt – ezt a célját pedig lényegében elérte.”

válhatott számára az írás, majd amikor tartalmilag is kérdéses részhez ért, feltehetően külső biztatást sem kapott, félbehagyta a munkát. (A családi emlékezetet máig őrző lánya erre a kérdésre már nem tudott választ adni.)

A paraszti emlékiratok, életrajzok helyesírási és gyakran stiláris átfésülést is igényelnek. Erről a hivatkozott kötetek bevezetőjében nincsen szó, a folklorista szöveg gondozók ennek részletezését nem tartották szükségesnek. A nagyközönségnek szánt, szépirodalmi könyvkiadóknál megjelent köteteknél ennek a kérdésnek szöveges megfogalmazása elmarad, „homályban marad”, hogy újból Szilágyi Miklóst idézzem. De ebben az esetben engedjessék meg nekem erre a kérdésre kitérni. Maszlag János kézírásos szövegének differenciálatlan írásképe, a benne található helyesírási hibák, a központozás hiányosságai miatt a szöveg nehezen élvezhető. (De csak az előbbi okok miatt. A „szerzőnek” élvezetes stílusa van.) Az olvasás megkönnyítése céljából az előbbieken részletezett hiányosságokat igyekeztünk megszüntetni. (A lehetségesig következetes javításban ezúton is köszönöm a lektor, a szerkesztő és a szövegszerkesztő szíves együttműködését.) Tartalmilag teljesen, stilárisan 95 százalékig eredeti a szöveg, a kulcsszavak nyelvjárási alakját, például a nyomokban előforduló ő-zést megtartottuk.

Több halász életrajz, emlékirat készült, egy részük nyomtatásban is megjelent. De ezek a halász-írók a csongrádi társuknál egy, illetve két generációval idősebbek, feljegyzéseikben a halászatnak korábbi korszakát mutatják be.¹⁶ A néprajzi szakirodalom forrásként hasznosítja őket.¹⁷ A csongrádi halász emlékiratának értékét bizonyítja, hogy Szilágyi Miklós a Tisza halászatáról írott összefoglaló munkájában egy-egy szerszám tárgyalásánál idézi.¹⁸

A halászat mellett a katonaság, háború és a hadifogság mint korosztálya egyik meghatározó élménye szerepel írásában. Átélt élményeit tényszerűen és olvasmányosan írja le. Közkatonaként, majd hadifogolyként is talpraesett, magát minden helyzetben feltaláló, élelmes, ugyanakkor segítőkész ember tudott maradni. A szűkebb tájról, az Alföldnek erről a vidékéről több első világháborús írást, naplót, rövid följegyzéseket, szóbeli visszaemlékezéseket és más dokumentumokat: leveleket, képeslapokat, rajzokat tartalmazó kötet jelent meg az 1980-as években.¹⁹ Dombi Kiss Imre hódmezővásárhelyi parasztember szintén a keleti frontra került az első világháború kezdetén, sok társához hasonlóan Przemyslnél esett fogságba. Keletre, majd délre vitték, Perzsiába szökve menekült néhány társával az orosz hadifogságból. Hazatérve, 1919 és 1921 között írta meg – Szentí Tibor műfaji meghatározása szerint – naplóját. A Dombi család levelezése is fennmaradt, a kötetbe került. Maszlag János 45 évvel később jegyezte le első világháborús emlékeit. A megírásig eltelt idő alatt sokszor felidézhetette, beszélhetett róla, talán ettől is lett talán kiérleltebb írás az övé. Dombi Kiss Imre kisparasztként és Maszlag János halászként hasonló társadalmi helyzetű, hasonló iskolázottságú emberek voltak (D. K. I. három, M. J. négy osztályt végzett), mind-

¹⁶ Bitó 1993., Danicska é.n., Singhoffer – Pejjesik 1892.

¹⁷ Például Szilágyi 1995. 9., 35., 54.; Bárkányi 1996. 453-481.

¹⁸ Szilágyi 1995. 59., 68., 71., 75., 85., 86., 89., 104., 122., 179., 185., 187., 201., és 212.

¹⁹ Dombi 1983., Szentí 1985., Szentí 1988.

kettő hasonló műfajban (napló²⁰ és emlékirat), hasonló stílusban, tényszerűen, olvasmányosan írt.

Újabb kötetben Szentí Tibor a Hódmezővásárhelyen fellelhető első világháborús dokumentumokat gyűjtötte össze és jelentette meg. Ezek műfaja az ő meghatározásában: napló, visszaemlékezés, frontvers és tábori, családi levél. Hosszabb írásként szintén a keleti fronton szolgáló, harcoló fiatal tiszt töredékes naplóját közli.²¹ Koch Rudolf Dombitól és Maszlagtól társadalmi helyzetében, iskolázottságában és katonai rendfokozatában is eltér, amikor már a tisztnek és a közlegényeknek közös élményeik (hadifogság, esetleg együtt szökés) lettek volna, a tiszt naplója megszakad. Szentí rövid paraszti visszaemlékezés-töredékeket is közöl, melyek szemléletükben, élményanyagukban hasonlóak Dombiéhoz és Maszlagéhoz.²² Ezek a népi írások együtt értékes forrásul szolgálhatnak a téma szakkeresőjének számára.

Az „öreg halász” nemcsak írását hagyta ránk, hanem elkészítette az általa ismert halászszerzők, eszközök makettjét. Füzesi Péter, amatőr helytörténész írja: „Az összes ősi szerzőköt kicsinyítve elkészítette a csongrádi múzeum részére, ahol azok kiállítva láthatók.” (Ez a kiállítás a csongrádi múzeum első állandó helytörténeti kiállítása volt.) „Khín Antal kérésére elkészítette a halász szerzőköt a budapesti Mezőgazdasági Múzeumnak. Ugyancsak ő készítette el a bajai és a kecskeméti múzeum halász szerzőköt is.”²³ A Mezőgazdasági Múzeumban két munkatárs nézett utána, van-e adat Maszlag Jánosról. Vitkai Kálmánné tájékoztatása szerint Maszlag János neve nem szerepel a náluk őrzött Khín Antal hagyatékban, Székelyhídi Iván a tárgyleltárban a Csongrád megyei halászszerzők bejegyzésénél sem szerepel készítőként a neve.²⁴ A helyi Tari László Múzeumban 2002-ben megnyitott „Csongrád népelete” című állandó kiállításba újból válogattunk makettjeiből. (Az ezekről készült 5 képből kettőn a 2002-ben megnyílt kiállítás részlete látható.) A helyi múzeumnak ajándékozott tárgyai két helyen szerepelnek a leltárkönyvben. Első helyen az eredeti méretű tárgyak 58. 1. 44-52., 58. 1. 54-56. leltári számokon 12 tárgy bejegyzése található, ebből 10 darabot ő maga készített. Az 58. 1. 167-198. leltári számokon 37 tárgy (ezekből két leltári számon összesen hét evező) szerepel, ezek mind a tárgyak kicsinyített változatai.

A Füzesi életrajz szerint folklórgyűjtők, szépírók is megmeséltették, adatközlőként megbeszéltették: „Elbeszélte az alsóréti Pozsár Jancsi futóbettyár történetét, akit így megőrzött, megmentett az utókor számára. Többen írtak róla, így Szilárd János író is a halásztörténeteiben.”²⁵ Ezek az adatok is igazolják, hogy sokirányú adottsága, tudása és tevékenysége nem veszett el, többféle formában megmaradt az utókor számára, és a további feldolgozás, értékelés lehetőségét is jelzik.

²⁰ Ez a naplónak nevezett írás utólag megírva szintén az emlékirat műfajába sorolható.

²¹ Szentí 1988. 159-290.

²² Szentí 1985. 54-69., Szentí 1988. 138-158. Példaként Csizmadia Imre naplójának részletei levelezésével kiegészítve.

²³ Füzesi 1965. 241-242.

²⁴ A Maszlag János készítette tárgyaknak a Füzesinél leírtak alapján a bajai és a kecskeméti múzeumi gyűjteményekbe elhelyezésének tisztázása, és a Mezőgazdasági Múzeumba kerülésének további pontosítása később tisztázandó feladat.

²⁵ Füzesi 1965. 242.

Maszlak János írása a tárgyi néprajz (a halászat), a folklór, a népi társadalom és a történettudomány (az első világháború keleti frontja és orosz hadifogság) kutatói számára – más népi emlékiratokkal együtt – vizsgálat tárgyául, forrásul szolgálhat.²⁶ Jelen sorok írója a Múzeumi Füzetek – Csongrád 7. számába készülő munkájában a 20. század első fele halászata leírásához legkorábbi és összefüggő forrásként használja az itt közölt kéziratot.

Maszlak János életrajza

1883. május 10-én született Csongrádon. Apai ősei harmadíziglen halászok voltak. Apja Maszlak István (1831–1891), anyja Király Erzsébet († 1897). A Király család tagjai a Felvidékről jöttek. Vászongatyát árultak. A néprajzi irodalomban gyorsan tótoknak nevezett vándorárusok voltak. Anyja az anyakönyvi bejegyzés szerint Árva megyei Nádváros településen született. Anyja rokonsága a szóbeli emlékezet szerint Klárafalva-Krisztináról vagy Krisztina-Klárafalváról érkezett. János fiuk legkisebb gyermekként született, korán árván maradt. Kilencedik éves, amikor édesapja 1891. július 12-én meghal. Az idős halászok szívesen vették pártfogásba a halászat iránt érdeklődő félárva fiút. Édesanyja 54 évesen 1897. május 10-én hunyt el. Testvérei, Pál az idősebbik bátyja, Erzsébet a nővére és István, a fiatalabbik bátyja. István lett a gyám-anya, mellette tanulta a halászatot. (Ő még később, a családos, felnőtt öccse dolgaiba is beleszólt.) A három idősebb testvér saját gondjaik, katonaság, családalapítás mellett felváltva segítették öccsüket.

A belsővárosi („belvárosi”) iskolába két osztályt járt, összesen négy osztályt végzett. Király István nagybátyja a Nagyboldogasszony templomban harangozó volt, feltehetően így lett a kisfiú ministráns. (Később Litvániában az így szerzett latin tudása mentette meg, jutatta élelemhez.) Már 6-7-8 évesen picézni járt. Erre még édesapja tanította. Apja halála után, nyolc évesen ment el először Bori Imre idős halással kecézni. Önállóan emelihalót használt. Ebben a korban a teljes családban élő gyerekek is már ilyen kiskorukban kezdtek belenőni a fizikai erőt, ügyességet és kitartást kívánó kenyérkereső tevékenységbe. Az egyre önállóbban mozgó 15-20 éves fiú leggyakrabban két helyen halászott, vagy felment Sas alá (Sas: Tizzasas), vagy Mentett-réten az ártéri kubikgödröket halászta társaival.

1904. október 5-én bevonult katonának Szegedre. Ahogy a halászatban, úgy a katonaságnál is könnyen teremtett kapcsolatokat. Megjelenésével, viselkedésével itt is bizalmat keltett az emberekben, a kaszárnyában a mellette fekvő szerb fiúban és őrmester rokonában, vagy a századparancsnok feleségében. Néhány hónap után játék közben szerzett térd sérülése miatt leszerelték. Itthon, Csongrádon bátyja feleségének sógora, Szilágyi sógor gyógyította meg. Gyorsan talpra állt, félretett pénzéből és a nővére segítségével *csönyikot*, szerszámokat és kendert vásárolt varsa kötéséhez. Öregebb bátyjával kezdtek 1905 tavaszán kecézni a Körösön, majd fölment Sas alá varsázni. Ebben az évben jól keresett, pénzét félretette, a fél hold szőlőjét művelte,

²⁶ Ugyanerről kissé más megközelítésben a szerzőtől megjelenőben Múzeumi kutatások Csongrád megyében 2004. kötetében. (Maszlak János – Szűcs Judit összeállította - életrajza a két publikációban egyezik.)

gondozta. Október 5-én megnősült. Előtte tőle szokatlan „böbeszédűséggel” leírja a lánykérés kálváriáját. (58-62.) Feleséget Magyarétről hozott. Erre volt a Maszlag családnak földje, átjártak azt művelni, így alakulhatott az ismeretség. Felesége szülei törpebirtokosok voltak. A leendő férj az Ék utca 7. számú házat vette meg Maszlag Tamástól. (Az eladó távoli rokon volt.) A kézzel írt adásvételi szerződést sokáig őrizték. (Önéletrrásában bérelt lakást említ. Az előbbieket lánya mondta el. A bérelt lakást bizonyára rövid idő múlva felváltotta az újonnan vásárolt kis ház.) Élete folyamán ezt a kis házat alakította át, újíttotta fel.

Maszlag János és Sarusi Kis Mária (1886–1945) nyolc gyermeke élte meg a felnőttkort. 1907-ben Mária, 1909-ben János, 1912-ben Franciska, 1913-ban József, 1915-ben István, 1919-ben Sándor, 1921-ben Erzsébet és 1925-ben Etelka született. János halász, József hajókormányos, István kubikos, Sándor uszályos lett. A család gyermekeinek foglalkozása reprezentálja a városrész lakosainak jellemző kenyérkereseti lehetőségeit, halászosok, hajósok és kubikosok lettek.

Nősülése után 1914-ig, 23 és 29 éves kora között már felnőttként halászott. Erre az időszakra visszaemlékezve már tudatosan éli meg és ír a Tisza szabályozás és a halászati törvény érvénybe lépése utáni halászatról.

1914 nyarán bevonult Szegedre, a keleti fronton kerül hadifogságba néhány hónap után belül. A háborút szibériai hadifogságban élte át, szenvedte végig. Itt is életrevalósága: kapcsolatteremtő képessége, gyakorlatiassága mentette meg. Önéletrrás a hadifogságból Szegedre érkezésével marad félbe.

Hazatérve a Körösön, a környékbeli tanyákon rokonoknál bujkált. Nem akart vöröskatona lenni. A háború után újból a halászatból akart megélni, családját eltartani. Ebben az időben a Körösön, a bökényi duzzasztónál halászott sokáig, majd a Zalotai-sarokban horoggal, a Rác-Körösön varsával halászott. Halásztársai voltak Bori Gáspár, aki 2-3 évvel volt fiatalabb nála, Donka Sándor, aki hozzájuk hasonló korú, saját legöregebb, János nevű fia és Dányi Mihály, aki jóval idősebb volt náluk. Ezek a halászosok mind az Ék utcában vagy a közeli utcákban, a Bel(ső)város nevű városrészben laktak. A nevezettekkel dolgozott együtt Maszlag János kerítőhálón. Esetenként még hívtak hatodikként valakit. Mészáros Jánostól hallottam: „Maszlag János... megválogatta, hogy kivel ment a vízre. Inkább télen hívott.” (Mészáros János 1925–2004.) Őt – figyelembe véve életkorát – leghamarabb az 1940-es években hívhatta halászni. Legtöbbit használt kishalászati szerszámait voltak: horgok, varsák, kece.

Az 1930-as évek elején Szabados József főbérletől albérletként kivette a Körösön, Kunszentmárton közelében a Csönged nevű tavat. Két halással és gyermekeivel halászta. Szerszámokra a főbérletől kért kölcsönt. Hiába lett gazdag zsákmányuk, a bárkát idegenek fölverték, a halat ellopták. Időre nem tudta a kölcsönt fizetni, a főbérlet beperelte. Saját tőke nélkül albérletként vállalkozása nem sikerült. A kis föld, szőlőbirtok mentette meg a családot ebben a helyzetben.

1930-as évek közepén Piroska János polgármester segítségével révész lett a Körös-toroknál. Itt 1942-ig vagy 1944-ig dolgozott. Az átkelőhely közelében néhány varsát kirakott, így halat is fogott. Emellett a háznál tehenet, néhány birkát tartottak, csirkét neveltek. A második világháború után újból a Körösön, a duzzasztónál halászott. Közben a halászati szövetkezet tagja lett. Itt 260 forint nyugdíjat állapítottak

meg neki. (Ekkor, 1948-ban már 65 éves.) Az örökségét jelentő fél hold szőlővel bement a téeszbe, de rövid idő múlva a szőlőt visszaadták. Ekkor és korábban is mások földjét is használták, művelték megegyezés szerint.

Nehezen tud elszakadni a halászatától. Az utolsó időszakban, 1959-ig, 1961-ig vagy Etelka lányával, vagy a vejével halászott. Egyedül már nem engedték el. A hal árusításában a vele együtt élő legidősebb és legfiatalabb lányára számíthatott.

A halászat, a hálók, szerszámok készítése mindig családi összefogással történt. Maszlag Jánosnak ifjúkorában a testvérek, majd felnőtt emberként a felesége, később a gyermekei, idős korában két lánya és veje is segítettek a szerszámok készítésében, a halászatban és a hal árulásában is. Felesége, majd gyermekei megtanultak hálót fonni, kötni. Ebben a helyzetben a családfő már csak a hálót állította össze szerszámmal.

M. J. ladikot, bárkát tudott készíteni. A nehéz csónyikot – más halászhoz hasonlóan – az 1920-as, 1930-as években váltotta fel ladikra. Ennek készítését megtanulta, majd másokat, például Mészáros Jánost (1925–2004) megtanította az újabb vízi jármű készítésére.

Az 1950-es években a helyi múzeum létrejöttét szorgalmazó, majd 1956-os megalakulásától működését segítő Múzeumbaráti Kör tagja. A kör szellemi vezetőjének számítót dr. Tari László fogorvos és az 1960-as években a múzeumot vezető Palásti Pál tanár gyakran felkeresték otthonában is. Feltehetően – a Mezőgazdasági Múzeum külső munkatársaként dolgozó – Khin Antal biztatására elkészíti az általa ismert és használt szerszámok kicsinyített változatait. Ezek a csongrádi múzeumba kerültek. Az utóbbi készítője nevével jelzetten szerepel a leltárkönyvben. (Az általa a múzeumnak adományozott 49 halászatához kötődő tárgyból 37 makett.)

1962-ben, 79 évesen kezdte el írni, ahogy ő nevezte életrajzát. Az írás és a múzeummal tartott kapcsolat mellett utolsó éveiben is kijárt, dolgozott az örökségként megőrzött, művelt szőlőben, vendégeit saját borával kínálta.

1966. február 7-én, 83 évesen halt meg.

* * *

Előszó az életrajzhoz

1883-ban, május 10-én születtem Csongrádon halászcsaládból. Apám, az öregapám is, a déd öregapám is halászcsaládból származott. Az öregapám a Bökényben, az úgynevezett Ürmös-háton lakott gyékénygunyhóban, ahonnan 1826-ban jött fel lakni a városba. Tovább folytatta a halászatot. Az édesapám 1831-ben született Csongrádon. Szintén ő is a halászatot folytatta. Az édesanyám szláv leszármazású volt. A déd öregapám Maszlag István volt, az öregapám is Maszlag István volt, az édesapám is szintén Maszlag István volt. A bekezdésben azért látom szükségesnek megjegyezni ezeket, hogy én is a halászatban maradtam, melyet gyerekkoromtól fogva folytattam, amelyben meg is öregedtem. A halászatban lévő élményeimről fogok írni. Milyenek voltak a régebbi emberek, milyenek voltak a régebbi szokások, halászatok. Hogy szerették egymást az öregek, amiről én is tudok, mert én is halásztam velük. Majd a további sorokban írok a velük való halászatról. Ezekről tanultuk az idő jelzést, éjjel az időtájékozást, éjjel hány óra lehet, a vízállást és t. (1)

Gyerekkori életem

A jó édesapám, mikor már 4-5 éves voltam, már akkor jóidővel elvitt a csónyikban. Én a csónyikban ott voltam, néztem, hogy hogy fogja édesapám a halat. Volt jó idő, az édesapám a csónyik elejibe vizet hányt be és én abban pocskoltam. De mikor nőtem, akkor már nem tett vizet a csónyik elejibe. Megtanított úszni. De hogyan tanított fürdeni, úszni? Kabakot kötött a derekamra, oszt aort, ki a csónyikból. Kihajított a csónyikból, én kezdtem mint a kiskutya a kezemmel pocskolni. Mondja, hogy húzd a vizet a kezeddél mindig magad felé. Meg is tanultam. Később meg el is szöktem fürdeni, amiért többször ki is kaptam. A jó édesapám csinált gombostűből kis horgot, rákötötte egy darab cérnára, kenyérbélit összenyomkodta és rátette a kis horgora, akkorát mint egy kis meggyag. Fogtam vele borda keszeget. Meglett a nagy öröm. Attól kezdve, ha elmentem édesapámmal, a picét mindég elvittem magammal. Később lett aztán jobb horgom. Fogtam is vele fontos potykát, kis harcsát, baráthalat, márnát, nagy macát, (2) és így megkezdtem a halászatot.

Telt múlt az idő, iskolába kellett járni. Első osztályba elvezetett a jó édesanyám, a belvárosi iskolába, Oláj Lázár tanító úrhoz. Megkezdtem a tanulást én is a többi gyerekekkel együtt. A tanító úr nagy magas ember volt, két osztályt tanított, elsőt és másodikat. Második nap már kikaptam, nem tudtam a i, í, a, á. Tanító úr megfogta a hajamat és odaverte a táblához, azóta nem felejttem el, hogy hívják a betűket. Az első, második osztályt a belvárosi iskolába jártam.

Gyerekkoromban sok idős embert megismertem, eljárógattak hozzánk beszélgetni, no, meg aztán volt nálunk egy kis bor is, és így többször elbeszélgettek a bor fölött, meg aztán meséltek. Sokszor eszembe jut az álmatlan éjszakán, hogy szerették egymást az akkori emberek. Sokszor mondták az édesanyámnak: Őrzi, hozzá' egy icce bort. A másik is (kért, és így ment a beszélgetés meg a mese, éjjelig is elbeszélgettek sokszor. Meg a halászatról többször, hogy merre mennek, lefelé vagy fölfelé. Ez csak akkor volt mán, mikor beöszült az idő, haza kellett jönni. Kikeltől hideg őszig a halász gunyhóban vagy a csónyikban lakott. (3) Csak a piacra jöttek haza, ki mennyit fogott, annyit hozott.

A halpiac a mostani Halpiac utca végén, a gát mellett, a Siha József féle ház mögött volt, ott árulták a halat az asszonyok. Még akkor a font volt a mérő, kicsike kis mérő szák volt minden halásznénak, csak belerakta a halat, úgy mérte meg a fonton. Akkoriban nagy volt a halfogyasztás a városunkban, majdnem mindennapi eledel volt a hal. Akkoriban keszeget is főztek levesnek krumplival vagy tarhonyával. Különösen a böjti időkben volt legtöbb fogyasztás. A halat sokféleképpen el lehet készíteni, kirántva, süelve, paprikásnak, pörköltnek is, csak tudni kell, hogy kell elkészíteni. A halbőséget az 1880-as és a 90-es évek hozták, jó vízállások voltak. A halat hasították, a kis templomnak által volt a hasítógunyhó, ott hasították a halat. Asszonyok, lányok felhasítva a belit külön tették, abból sült halzsír. A felhasított halat sikár kefével ki-mostták, akkor hordókba lesózták, harmadnapig állott a sóban, akkor kiterítették kihűzött madzagokra, beszárítva a gunyhóban berakták szépen egymásra. Az asszonyok meg a lányok rajta feküdtek, onnan mikor vége volt a (4) hasításnak, akkor a száraz halat fertályokba csomagolva szállították a román lakta vidékre. A halzsírt nagybog-

rácsban sütötték, azután leszűrték 25 fontos kőbutykosokba, úgy szállították, bőrcserzéshez használták.

Az édesapám szerette a halászatot, fogott is sok halat, abból szerezte, ami kevés földje volt neki, 10 házrész Mentett-rét. Ebből vette az elejét 5 pengőforintért a házrészét a 70-es évek elején. Azután megváltozott az idő, a száraz évek után megjöttek a vizes esztendőök. Megújult minden, a földárak is emelkedtek, úgyhogy már 80-ban 50 pengőforint volt egy házrész Mentett-rét. Sokszor mondta jó édesanyám, milyenek volt a 70-es évek eleje. 71-72-73-ban a kis kolerajárvány volt, Király öregapám is akkor halt el, a városunkban sokan meghaltak a kolerában. Azután is volt úgynevezett futó kolera 1893-ban. Erre már én is emlékszem. Mentünk által a Mentétrébe jó édesanyámmal kocsival, a révésznél a szentesi rendőrök elvették az ennivalónkat, azt mondták, hogy nem lehet átvinni, mert erről a Tiszán kolera van. Másnap történt, a szentesi tanyák között, egy tanyában volt 4 személy, a gazda meg a felesége meg egy eladó leánya, meg egy szol-(5)gálóleány volt. Vasárnapi napon történt, megfőtt az ebéd, evéshez készültek, mikor a gazda elesett az udvaron, után a lánya esett össze a konyhában, azután meg a gazdaasszony esett össze, mind a hárman meghaltak, a szolgálóleány maradt csak egyedül a tanyában. Ezeket a sorokat a Bori Ferenc bácsi elbeszélése után írtam, abban az időben részes volt a szomszéd tanyában, ők is kezdtek félni, hogy rájuk is sor kerül. De önekik nem lett semmi bajuk.

Az édesapám vett egy háztelket 1869-ben a belvárosban Tari Jánostól. Abban az időben nem lehetett eladni a háztelket a járandóság nélkül. De akkoriban valami Csernus jegyző volt, aki írta a kontrektust, vagyis az adásvételi megegyezést. Ebből az lett, hogy átírta a járandósággal együtt, amiből később kellemetlenség lett, aminek én estem áldozatul a 30-as években. 100 pengővel fizettem rá, mert a járandóságot Tari János külön eladta valami Forgóknak. De édesapám megfizette az íratást, 6 évig fizette az adóját meg a százalékot (6). Az édesapám, mikor az idő telt-múlt, úgy gondolta el, hogy tisztázza a dolgot a Forgókkal, megmondta, hogy az íratást meg a ráeső százalékot meg a 6 évi adót térítsék meg, és legyenek vele szabadok ők is a járandósággal. Édesapám is azon volt, tisztázni kell. Annyi lett az eredmény, hogy az adót átírták, de a költségekről szót se szóltak a Forgók, csak annyit, hogy ők nem fizetnek semmit se vissza, és így édesapámon maradt telekkönyvileg. Volt ebből sok vita, később a szüleink halála után meg kellett tőle százalékolni. Később a betétszerkesztőség megjelent Csongrádon 1897-ben, de már akkor a szüleink elhunytak, én teljesen árván maradtam, a fiatalabb bátyám lett a gyámatya. A betétszerkesztőség felhívta a Forgókat, hogy tisztázzák a dolgot, mert a testvériség úgy határozott, ahogy azt édesapánk szóbelileg is meghagyta, hogy a költséget, amit utána kifizetett, térítsék vissza. A betétszerkesztőség nem tudta tisztázni az ügyet, minden úgy, ahogy volt a régiben, ugyanúgy maradt. Az akkori árvaszék gyöngesége végett maradt úgy az egész ügy, mert az árvaszéki jegyző rokonságban volt a Forgókkal. Azt mondta nekik, hogy rá se nézzenek, majd elavul idővel.

Úgy is lett, a 30-as években egyszer idéznek a járásbírószághoz. (7) Megjelenünk az öregebb bátyámmal, ott voltak a Forgók is. A járásbíró azt mondta, írjunk alá annak, hogy az apánkról örökölt járandóság a nevükre menjen. Mi kértük a járásbírórt, hogy mi kész vagyunk aláírni, csak fizessék vissza az utána lévő százalékot, melyet édesapánknak is, nekünk is, mint örökösöknek meg kellett fizetni. Ezeket az indo-

kokat figyelembe se vette, egyoldalúlag kijelentette, hogy a Forgók tulajdonát képezi a járandóság, és mineküink nem fizetnek vissza semmit, ezért nem írtunk alá a telekkönyvi átvételnek, ezért bűnösnek mondott ki a járásbíróság. Ketten bátyámmal együtt 100-100 pengőt fizettünk, így lett vége ennek a haszonlesi ügynek, hogy a járandóságot édesapánk nem is használta sohasem, és mi ketten húztuk ki a bátyámmal a részüinket.

Jó édesapám mikor megvette a háztelket, hozzáfogott a falát felverní. Aztán ősszel lett gyékény, nád, akkor azután rátették a tetőt, beleköltöztek lakni. Az épület egy pítar, egy ház volt, a végében egy gusornyó volt, amelyben egy tehén, egy borjú elfért. (8) A pítar az volt kamra, az volt konyha, még a boroshordók is ott voltak télenyáron. A jó édesapám eljárogatott halászni, abban az időben egy kis halász egy évre 6 forintot fizetett. Ami halat fogott, oda vitte, ahol el akarta adni.

1869-ben haszonbérbe kivette Szanda Balázs a halászati területet az uraságtól. 32 évig volt a bérlője, 1902-ben telt le a bérlet, mikor megalakult a Csongrád-szegedi halásztársulat. Ezen idő alatt, míg bérlője volt a Tiszának, meggazdult belőle. Két lánya volt neki, az egyik lányát Kónya István vette el feleségül, a másikat meg Balog János vette el feleségül. Balog vő szegedi lakos volt, ő kezelte lent Szegeden a haleladást. A másik vő meg Vásárhelyen a tanyaföldeken vezette a gazdálkodást. Az öreg Szanda is vásárhelyi lakos volt, 5 tanyája volt neki, meg volt neki szép nagy háza Vásárhelyen.

Az öreg nagyon spór ember volt, tudta vezetni a gazdálkodást, a halászathoz hozzájárult az idő is meg a vízállás is. Csikos József volt neki a halászmestere, szegedi lakos volt, ő a folyó tiszai hálón dolgozott hatodmagával. A holt-tiszai hálón meg Balog Gyura volt a halászmester. (9) Abban az időben a folyó Tiszán tilalmast hagyott a gazda. Csak ősszel halászták meg a tilalmast, akkor összejött sok kis halász, még vidékről is jöttek sokan. Volt sok olyan, aki eltalálta, fogott sok szép halat. Egy ilyen tilalmas adta a nagy csomó halat, 30-40 mázsát megfogtak egy ilyen halászaton. Volt a csongrádi szőlők alja, ez volt a legfelső tilalmas, azután volt a zsúpi örvény, azután volt a Labodár, úgynevezett Gyevi örvény. A Labodáron 1888-ban 72 mázsa harcsát fogtak meg, a fehér halat nem számítva. A halászatot félbe kellett hagyni, két tökösbárka tele lett, meg a kisebb bárkák is töltve lettek. Az ilyen halfogások adták a nagy jövedelmet a halászgazdáknak. Nem volt csuda, hogy az öreg Szandának összejött sok föld tanyával együtt.

Mikor együtt voltak egy ilyen tiszai tilalmas törésen, az öreg gazda megjött reggel, a halászokat számbavették, hányan vannak a kishalászok. A nagyhalászok külön, azok nagyhálóval, a kishalászok kecével halásztak. (10) Az öreg gazdának volt egy kis kulacsa, tele volt pálinkával, volt hozzá egy kis takaros pohara, mindenkit megkínált egy pohár pálinkával, de a pohár olyan kicsike volt, hogy csak egy fogra való volt benne. Sokszor szemére vetették, miért nem nagyobb poharat vett. Ekkor az öreg Szanda kivett a zsebéből egy vöröshagymát, akkor odafordult az emberekhez: no, minek híjják ezt? Aztán mondta: hagyma és majd holnap is lesz. Így kell gondolkozni. Sok kis halász volt olyan, aki mihamarabb halat fogott, akkor illa berek, nád a kert, el se köszönt, már el is szökött a fogott hallal együtt, mert ilyenkor a gazda az évi árendát lefogta azoktól, akik még nem fizették ki az árendát. Pedig ilyenkor a halászat után jött igazi jó halpaprikás. Aki otmaradt másnapig, azok megkapták a fogott hal-

nak az árát, ami nemigen volt kielégítő. Keveset fizettek a halásznak a halért, meg a bemérésnél nehéz mázsakörtét használtak, tehát nem volt csoda, hogy sokan elszöktek a fogott hallal együtt. Ettől a gazda nem sántult meg, neki volt a nagy haszon. (11)

Én mint gyerek, nagyon szerettem picézni, édesapám megtanított rá. De az idő haladt, a jó édesapám 1891. július 12-én elhunyt. Ekkor maradtam félárván, édesanyámmal meg a fiatalabb bátyámmal. Ekkor már volt kocsi, ló is, meg a kis halászati szerszám is megvolt. Én bizony sokszor elmentem picézni, amiért sokszor kikaptam odahaza. Meg volt olyan idő is, hogy a városceled, ha meg bírt fogni, bizony rávert a fenekemre, úgyhogy azért jajgattam. Sokszor kicsúfoltuk őket. Az öreg Kádár volt a gáton végig az ő. Abban az időben védték a Tiszát, mert a Tisza vizét élvezték a falvak és városok lakosai, még a távolabbi lakosok is eljöttek a Tiszára vízért. A tanya-világban, ahol nem volt jó tható víz, azok elmentek a Tiszára ivóvízért. Kocsival hordóban vitték a vizet, meg lóháton csobolyóban vitték az ivó meg a főzővizet.

Az első halászatot a hegyeskecével kezdtem 1891 őszén. Édesanyám meg a bátyám átmentek a Mentett-rétbe, én meg kimentem a gátra. Az öreg Bori Imre bácsi viszi a hegyeskecét. Mondom neki: – Imre bácsi, én is szeretnék elmenni kecézni. Azt mondta: – Gyere fiam, majd elballagunk együtt.

Elmentem haza, az eresz alatt (12) volt a kece felakasztva, levettem onnan, meg az evezőket, sziklant, meg egy darab kenyeret vágtam, és már mentem is. Imre bácsi megvárta. Ahogy felmegyek a gátra, akkor odaért az öreg Kádár, én megláttam, megijedtem, hogy kikapok, de nem szólt semmit. Én lementem a csónyikba, lepakoltam mindent magamról. Elég nehéz volt levinni. Mondta Imre bácsi: – Nehéz volt, ugye? Mondtam, hogy egy kicsit nehéz volt. Nem volt semmi baj, csak hogy mehessek én is kecézni az öreg Imre bácsival. Jó volt vele kecézni, tanított, hogyan csináljam, meg régebbi időkről sokat beszélt: hogy fogták a halat, mikor milyen vízállás volt, milyen időszakban milyen halászszerszámmal kellett halászni.

Az akkori időben ahová a vízfolyás odafolyt nagyon, ott szaggatta a partot, nem kímélve a fákat sem. Az ilyen beszakadozott fák nagy mentségére voltak a halaknak. Nyári időszakban a halak éjjel aláhúzódtak, innen lesték a harapnivalót. Az ilyen bedőlő fák alatt sok halat meg lehetett fogni bokorszákkal vagy úgynevezett döbögetővel. Elmagyarázta, hogy milyen a bokorszák, azután milyen a villik, másképpen is hitták, ördögtenyere, milyen a milling, mikor kell használni. Beszélgetés közben felértünk a Körösön a határig, de itt már öten lettünk, megálltunk. Azt mondták az öregebbek: – Halljátok-e, egyik meg a kenyér szárazát, oszt' majd úgy halászunk. (13)

Evés után hozzáfogtunk kecézni, én is úgy ahogy bírtam odasorakoztam, húztuk a kecét le a Körös-torokig. Mindenki fogott halat, ki többet, ki kevesebbet, én is fogtam, na nem a legtöbbet, se nem a legkevesebbet. Még akkor a Kesejásás nem volt, még akkor körülfolymta a víz. Akkori időben a magyartési víz a szentesi, úgynevezett Szalai halász csapaté volt, ők bérelték a tési folyó körösi halászati jogot, ők is halásztak. Nagy hatalmú emberek voltak, el akarták venni tőlünk a kecéket. Azt mondták: odaadják vissza a kecéket, ha fizetünk 2-2 forintot. Erre azt mondták az öregebbek: van nekünk halászgazdánk, akinek fizetünk évente 6 forintot, minékünk megvan az engedély a halászatra, meg a jegy is megvan. Ekkor lecsendesültek, egyik oldal a tési, a másik a csongrádi oldal volt, nem volt nekik tovább semmi beszélőnivaló sem. Hazajöttünk.

Egész nap azon gondolkoztam, hogy ha hazamegyek kikapok, amiért elmentem kecézni. Mondtam is Imre bácsinak.

– Ne félj, oda se nézz! Majd megmondom én anyádnak: velem jött el a gyөрök, nem csinált rosszat, pízт keresett, fogott halat.

Mikor hazaértünk, édesanyám ott várt a gáton, bánkódva, nem lesz-e valami bajom. Nem lett semmi baj, a bátyám se haragudott, megörült édesanyám (14) is, hogy fogtam én is halat. Attól kezdve sokszor elmentem kecézni az öregekkel, mindig jobban belejöttem a kecézésbe, fogtam is halat. Az öregekkel nagyon jó volt halászni. Elbeszélgettek a régebbi időkről, a babonás időkről meg a Luca székéről, meg hogy Démus hogy fogta meg a vízbeholtat.

Hát többek között azt mondja a fiának Démus Imre bácsi: – Rókus, hozd a szapjot meg a kutyantót, meg a sziklant, majd én meg viszem a hegyit, (a högyös kecét így hívták az öregek), le is pakoltak a csónyikba. Elballagtak a fiával együtt, felmentek a sasi szirtig. Ez a szirtmeder abban az időben malomforduló volt, erről nevezték el malomszirtnek, mely még az én fiatalkoromban is viselte a malomszirt nevet. Itt igencsak fogott egy-két halat, aki odáig felment.

Itt kezdődik el Imre bácsinak a története. Ahogy felértek napáldozat előtt, megállottak a malom után, mint azidőben szokás volt mondani: Faljunk, fiam, azután majd nekiakasztjuk, oszt' húzzuk hazáig. Mire kivirrad, akkorára hazaériünk. Úgy is lett. Nekiveti a hegyeskecét, húzza, mint ahogy szoktuk (15) mondani, vetünk egy tanyát. Felhúzza Imre bácsi a kecét, hát benne van egy vízbehót, hal egy sem. Avval behúzza a csónyikba, kiveszi a kecéből, kiteszi a partra.

– Az anyád üdvösségit, mostmán eriggy haza!

Megint nekivetett és húzta megint tovább. Felhúzza, hát megint benne van a vízbeholt.

– Az anyád dicsőségit, megint itt vagy!

Megint kivette a kecéből, kitette a partra, azt mondta neki: Eriggy haza!

Megint nekivetett Imre bácsi, húzta tovább a kecét. Felhúzta, megint megfogta a vízbeholtat. A fia azt mondta:

– Édesapám, pislog a halott!

– No, hagy pislogjon, majd megpislogtatom én mindjárt!

Avval kivitte a csónyikból a partra. Azt mondta a fiának:

– Add ki azt a csapókarót!

A fia kiadta. Jó félszáradásban volt a karó. Akkor Imre bácsi két kézre fogta, hát-hosszában végighúz a halotton. Azt mondta: egy, akkor megint neki, adja tovább, mindig azt mondta neki: egy. Addig egyelte Imre bácsi, míg meg nem unta. Akkor azt mondta: kettő. Akkor a halott felkelt, azt mondta Démus Imre bácsinak:

– Ránczra szedtelek Démus.

Imre bácsi azt mondta:

– Ránczra szedtelek én téged, mert jó elegyeltelek, az anyád dicsőségit! (16)

Az idő haladt, a fiatalabb bátyámat elvitték katonának, az öregebb bátyám nő volt, ott lakott velünk, ketten voltunk édes jó anyámmal. Megvolt a kocsi, ló meg a csónyik, a halászószerszám. Ekkor már nem tudtam elmenni halászni sok esetben, mikor többet lehetett volna fogni. Egy évig megvolt a kocsi, ló, azután eladta édesanyám a kocsit, lovat. A csónyikot az öregebb bátyám használta, amiért a fiatalabb

bátyám haragudott, hogy ő már a maga kenyerein van, vegyen magának csónyikot. Később oszt' vett is csónyikot magának, de az öreg csónyik nagyon megavult, és édesanyám azt is eladta. Azután nem mentem kecézni mindaddig, míg a fiatalabb bátyám haza nem jött katonáéktól.

Picézni eljártam, volt olyan nap, hogy fogtam 10-12 font halat, meg eljártam tapogatni a mentettréti kubikba meg a Szivágyba. Sok hal volt abban az időben a kubik-gödrökben, vigyáztak is rá a Szalaiak, de azért sokszor átmentem. Nem sok idő kellett, fogtam annyit a tapogatóval, hogy alig bírtam kihozni a mentettréti kompjáróhoz. Gyönyörű sok szép hal, fontos-másfélfontos potykák, harcsák, kárász, 2-3 volt egy font, csukák 5-6 fontosak voltak. (17)

Édesanyámmal ketten jártunk ki a szőlőbe, mikor milyen dolog volt. Volt sok gyümölcs, hoztuk a hátunkon haza, meg a szőlőben is adtuk a kufának, vékával mértük az almát, 20-25 krajcárért vette meg. Ha hazaértünk, bárhol voltunk, én ettem egy kicsit, már vettem a picét és már mentem is picézni. Csináltam kis véghorgot, 5-6 szemeset. Csináltam egy takaros kis bárkát, amibe beletettem a halat, amit fogtam. Mikor elvettem a véghorgot, a karójára rákötöttem, gyűszűből csináltam kis pörgőt. Mikor kapta, szólt a kis pörgő, én azonnal húztam ki a horgot, megfogtam a halat, tettem a kis bárkába.

Sokszor gyűttek az öreg halász bácsik arra, mondták egymásnak:

– Látod, milyen gyerekek, ebből halász lesz!

Figyeltem is az öregeket, hogy állítják a halászszerzőmokat, mikor milyen szerzőmokkal mennek halászni. Csináltam egy emelit, magam megkötöttem a hálóját, felszereltem, elmentem vele. Nem mondom, fogtam vele halat, de csak keszeget. Egyszer édesanyám azt mondta:

– Kedves fiam, visziünk búzát le a Tiszára, kimossuk (18) az üszögtől.

Abban az időben sok volt az üszögös búza, ha ki nem mosták, nagyon barna lett a lisztje. Le is vittük a búzát, jó két vékányit. A merigetőről mosta édesanyám a búzát. A parton elterítettük a kisebbfajta ponyvát, azon szárítottuk meg a búzát. Odahaza nem lehetett kiteríteni az udvaron, mert tyúkok voltak, azért szárítottuk ott lenn a Tisza-parton. Nem csak mink, hanem mások is úgy csinálták. Én levittem az emelihálót, letettem oda, ahogy mosta édesanyám a búzát. Ahogy mosta, én meg vittem ki a ponyvára kiteríteni száradni. Egyszer lemék, nézem az emelit, hát megemelem, hát érzem, hogy rázzák nagyon a kezemben. Fontos-másfélfontos potykák voltak, sok az emeliben. Édesanyám meglátta, odajött segíteni. Ahogy ott mosta édesanyám a búzát, odajöttek a potykák, így fogtam belőlük sokat. Lett nagy öröm, azután nem haragudott édesanyám, ha elmentem halászni. Így fogtam sok halat az emelivel, odagyűttek a búzaszemekre, én meg rátettem arra a helyre, így sikerült a halfogás: két emeléssel egy nagy garabollyal lett, édes jó anyám örömmel vitte haza. (19)

Telt-múlt az idő, a bátyám is hazajött, megszabadult a katonaságtól. Míg ő odavolt, addig édesanyám vett egy öreghold Mámai-rétet Bori Péter bácsitól. Törlesztéses volt a föld, az uraság 10 évi törlesztéssel adta el a földet, de aki ki bírta fizetni az árát hamarabb, akkor megkapta a tiszta adásvételi szerződést. Azonnal ráírták a nevére telekkönyvileg, tehát édesanyám is így csinálta. Péter bácsi amit már befizetett azt édesanyám, azt megfizette, meg még azon felül is fizetett valami többletet. Kimen-

tek a felgyői majorba, ott átírták édesanyám nevére. Kifizette tisztán a föld árát, tisztán ment telekkönyvileg a nevére. Ezek a földek 1893-ban lettek kiosztva.

A bátyám hazajött, vettek kocsit, lovat a földműveléshez. Ekkor már nekem is nehezebb lett a dolgom, nem mehettem picézni meg tapogatni, mint azelőtt. Haladt az idő, az édesanyám 1897. május 10-én meghalt, azután lett rosszabb a dolgom. A bátyám mielőbb, mikor hazajött, megnősült, édesanyánk órá hagyta az egy öreghold Mámai-rétet, ezért a többi testvérek haragudtak. (20) Az édesanyám halála után a bátyám eladta a kocsit, a lovat meg az ekét, fogast, szerszámot. Ekkor megvette Benkő István szegedi halásztól a csónyikot, kecét, néhány hitvány varsát, egy bárkát, pár véghorgot 50 forintért. Ekkor aztán megint belefogtunk a halászatba.

Az édesanyánk halála után szétosztották az ingatlan hagyatékot. Én a fiatalabb bátyámmal maradtam, ő lett a gyámatya, ő használta velem együtt az énnekem jutott fél hold 26 négyszögöl szőlőt is, és én, mint kis halászinás, fejlődtem a halászatba. A bátyámmal jártam el sok éjszakákon át kerítőzni, a kubikba, meg a Tiszán is a zátonyokon. Fogtunk sok szép halat. Mikor én is jobban belejöttem a halászatba, én is elmentem a guszakecével kecézni. Az öregekkel nagyon jó volt kecézni, elbeszélgettek, tréfáltak, csöndes emberek voltak, nem voltak nagy igényűek soha. Ha hazaértünk, azt kérdezték: no, van-e egy kenyérré való? Van. Ha szűkebb volt, akkor azt mondták: talán egy cipót megért.

Jött az őszi. Ha kicsi volt a vízállás, elmentünk tilalmas törésre felfelé (21) a vezsenyi örvényig. Ennek a víznek Stán Ferenc volt a bérlője, német származású volt. A gazdák így ősszel levelet írtak a kis halászsoknak egész le Szegedig. Mindenholnan jöttek a tilalmas törésre, így volt idő összeismerkedni a vidékiekkel. Felülről is jöttek a szolnokiak. Őket nem úgy hívták, hogy kishalászok, hanem bónésoknak hívták őket. Ilyenkor egy örvény törésen 100-140 kishalász volt. A gazdák annak örültek, ha sok kishalász volt. Voltak sokan, akik nem fogtak semmit.

Én is megismerkedtem Lambert István bácsival. Volt neki egy fia, olyan idős volt, mint én. Ők pirittyal halásztak, ők is németajkúak voltak.

A cibaki víznek Bori Pál volt a bérlője, ő is végighalásztatta így ősszel a vizet. Le szokta halásztatni a vizet. Ami hal összefogódott, azt Gazsi Pista alpári halficsér átvette majdnem félárban, így nem volt csuda, ha elillantak a fogott hallal.

Azután következett az inokai örvény. Az inokai víznek a bérlője Vágó Ferenc volt. Itt már sokkal többen voltak (22) szerencsés emberek. Aki eltalálta, fogott sok szép halat. A halász odavitte a halat a tökök bárkához, megmérték. Nemigen volt a halban súly, könnyű volt a hal, mert a gazdák ilyenkor úgy mértek, ahogy akartak, nehéz mázsakörtét használtak. A szegény halásznak, ha fogott, vagy nem, nem volt megfizetve sehogy sem. Mindig az volt a szerencsés, aki fogott halat és már ment is vele híves oldalon. De ez csak egyszer, esetleg kétszer történhetett meg, azután másik évi tilalmas törésre már nem mert felmenni, mert a gazda az olyanokat megjegyezte magának: majd feljössz te még! Ezek a tilalmas törések minden esztendőben megvoltak a szokott őszi időben, ha a víz rávaló volt. Volt olyan őszi vízállás, hogy nem lehetett meghalászni a magas vízállás miatt.

Mikor ősszel elballagtunk felfelé az öregekkel együtt a tilos törésre, elbeszélgettek. Szerettem hallgatni őket, esténként tüzet gyújtottunk, a tűz mellett elbeszélgettek, meg meséltek a régebbi időkről. (23)

Telt-múlt az idő, a bátyám meg Pozsár János bácsi kivették az újfalusi vizet 1901. január 1-től 1906. december 31-ig, a halászati jogbérlet egyenlő arányban lett mindkettejükre. Évi 150 forint haszonbért kellett fizetni, meg a jövedelmi adót minden évben meg kellett fizetni utána. Ekkor már kellett egy állóvízi nagyháló, vagy úgynevezett gyalomháló, kellett hozzá nagybárka, kellett hozzá több varsa és így megkezdődött a halászat. Az a vízterület közös volt a sasi területtel, az egyik oldal az újfalusi oldal volt, a másik meg a sasi oldal volt. A sasi víznek a bérlője Svajger Béla volt, Sason volt neki boltja. meg egy kis kocsmája, az ő halásza volt Lambert István és társai. Itt még nagyobb lett a fiával a barátság, összeismerkedtünk mint igazi jó barátok. Ők a sasi oldalon laktak halászgunyhóban, mi meg az újfalusi oldalon voltunk a mi gunyhónkban, az úgynevezett Sárfgóaljában volt. Ha volt egy kis idő neki is, meg nekem is, már akkor vagy ő jött, vagy én mentem át. Meghívtam ebédre, hal főtt, át is gyűtt, ettünk, volt egy kis sasi bor is hozzá. Máskor meg ő hítt át, főztek maca (24) levest.

Azelőtt sosem láttam, hogy főzik a maca levest: öt-hat kiló macát a száokban felmosták, bele a bográcsba, beleaprították a vöröshagymát, sót, már főtt is a maca, sok része még úszott is a bográcsban. Erre már én is kíváncsi voltam: milyen lesz ez a maca leves. Hát megfőtt a maca, levették a bográcsot, a bográcsból leszűrték szitán keresztül egy másik edénybe, a bográcsot elmosták, ekkor aztán visszatöltötték a főtt hallevet a bográcsba, megint feltették a tűzre. Felforrt újból, ekkor aztán elővették azt a finomra vágott sárgatésztát, azt vetettek a macalevesbe. Mikor kész volt, ekkor aztán levették a bográcsot, letelepedtek körül mellé. Nekem is azt mondta Pista: – Gyere ide mellém, oszi' együnk. Őnáluk is minden ember részire volt egy kis öblös tál, de vendégnek nem volt tál, így mi ketten ettünk egy tálból Pistával. Az apja azt mondja nekem: – No, János öcsém, ettél e mán így hallevest? Mondom neki, hogy nem. Kérdezi tőlem, hogy jó-e: – Énnekem nagyon jó – mondom a Pista bácsinak. A kifőtt macát kiöntötték félreeső helyre. (25)

Minden nap halásztunk, semmi baj nem volt sohasem. Mi hétfőn halásztunk a keddi piacra. Hétfőn este mán főnt voltak a kufák, két csoportban meg néha háromban is voltak. Kocsival jöttek, igencsak be voltak rúgva. Mán itták a másnapi áldomást. Nem mondom, hoztak igencsak egy liter pálinkát vagy egy kanta bort, amiért mi külön megadóztunk. Kedden halásztunk két halficsérnek, az egyik az öreg Dragonyon Mihály bácsi, a másik Fülöp Sándor bácsi volt. Az utóbbi szentesi lakos volt. Minden héten szerda reggel pakoltak. Fülöp bácsi 6 m/m (métermázsá), 60 kiló, Dragony bácsi 4-5 m/m körül vitt. A felesége volt, úgy hitták Kis Panni. Kerek arcú, alacsony asszony volt. A halár igencsak egy volt, 12 krajcár kilója, ebből a kufák három osztályba osztják: a legkisebb keszegért is megkapja a 15-16 krajcárt, a nagyobbért 24-26 krajcárt is elkértek. Amikor feljöttek hozzánk a kufák, egy csapat 3 mázsá keszeget, a másik is, a harmadik is, ki többet, ki valamivel kevesebbet hozott. A halat én mértem mindig. János bácsi azt mondta: – Te méred a halat, János öcsém, a mázsához te értesz legjobban. (26)

Ment is valameddig a halászat békében, de egyszer összevesztek, a két gazda nem akart összeférni, merthogy jól ment a dolguk, volt olyan hét, hogy 32-34 m/m (métermázsá) halat mértem a kufáknak, meg a két halficsérnek. Abban az időben bizony szép jövedelem volt, mert bizony a sok keszeg között csak volt eleje hal is, az is

segített sokat a bevételen. A jó halat vendéglőkben adták el a gazdák feleségeik. Mikor ez az összetűzés bekövetkezett, énnekem kellett mind a két gazda helyett helytállni, úgy a halászatban, mint a bevételt elszámolni, de hála Istennek, nem volt soha semmi hiba. Az emberek, akik ott voltak halászni velem: az öreg Gál Jóska bácsi, öregember volt, nagyon szeretett tréfálni, ott volt az öreg Pető Laci bácsi is. Mikor vetettük a hálót – mert karika tanyát vettünk –, kiért a csónyik a parthoz, Jóska bácsi odaszól Laci bácsinak:

– Ugorj Laci!

Akkor azt mondja Laci bácsi:

– Beszélni könnyű, Jóska, de ugrani már nekünk nehéz dolog.

– De bort inni első vagy, ugye?

– Ott se vagyok már én senki.

Szerettem őket hallgatni. (27)

Ott voltam azon a Tiszán sokáig, úgy kishalászzal, mint a nagyhálóval egyaránt megtanultam dolgozni. Mindenfajta halászó szerszámmal megismerkedtem, amit erre használtak. Meg is tudtam csinálni és tudtam is velük dolgozni: mikor és milyen időszakban és milyen vízállással melyiket kellett felvenni. Megtanultam a villikkel halászni meg a millinggel. Ez volt a legkönnyebb, két ember kellett hozzá: az egyik a millinget kezelte, a másik a csónyikot irányította. Szép volt, mikor a hal feladta magát a háló tetején. Ilyenkor azonnal emelni kellett fel, nehogy a hal vegye észre hamarabb, mert azt már nem fogta meg a halász.

Mind(en) ilyen fajta szerszámmal való halászat: a legnagyobb csöndben kellett figyelni, hogy a hal ne vegye észre, hogy közeledik valami, mert tulajdonképpen a hálnak is van magához való esze, ő is figyel, hallgat. Ha idegen vízhab éri, ekkor félrehúzódik, mert már tudja, hogy jön valami. Az ilyen dolgokon megtanultam, sok-sok éjszakát áttalpaltam, hol magam, hol kettesben a bátyáimmal. Hol itt, hol ott, mindig lehetett hallani a harcsakapást. (28)

Jött a másik esztendő, 1902. év, lett sok jó vízállás, soká kint volt a víz, az egész Bukros, a Kelen is, meg a Szikrai-zug is tele volt, a két gazda is megbékült. Ekkor történt meg velem egy eset. A Rágyi-foknál megálltam egy nagy fűzfa árnyékában, délután volt az idő, nagyon álmos lettem, lefeküdtem a csónyikba, elaludtam. Jó édes volt az álom. Mikor felállok, hát látom, hogy csupa vér az ingem egyik oldala. Gondolkozok, mi lelt engem, hát nézem a csónyik oldalát. Hát látom a csónyik oldalát: ott vannak a piócák! Azonnal házkutatást csináltam, meg is találtam amit kerestem: két piócát a fekvő gaz alatt. Az egyik olyan vastag volt, mint a nyújtófa vége, a másik nem volt teleszíva. A vastagabbat feltettem a tatra, vettem a kést, kettévágtam a piócát. A taton ottmaradt a vérnyom sokáig.

Hogy a víz sokáig kint volt, a gazdák átmentek Sasra Svajgerhez, a sasi víz bérlőjéhez megbeszélni, hogy ha lehet, ha a víz megapad, hát rekesztenek. Svajger nem tiltakozott ellene, és így: a víz megapadt, a toroknál áthúzták a hálót. Ez persze a halászati törvénnyel ellentétben volt. (29) A víz elapadt, hogy rekesztve volt a toroknál, sok hal bennmaradt a Holt-Tiszán.

Amikor a víz leapadt a helyire, szóltunk a sasi bérlőnek. Azt mondta, hogy halásszunk nyugodtan. Meg is próbáltuk, a Háromág foknál vettünk egy tanyát, a hatvanöles hálót félig adta ki, annyi volt a hal, alig bírtuk a hálót kiszabadítani alóla.

Ekkor aztán a sasi víz bérlőjével kellett beszélni, hogy gondolja a halászatot, hogy csinálják meg. Azt mondta Svajger: köszönettel veszi a fáradságot, ha annyi a hal, hát meg kell kezdeni a halhasítást. Azt mondta, maguk is a maguk oldalán úgy csinálják meg, ahogy legjobbnak látják.

Meg is kezdtük a halhasítást. Svajger is megkezdte a halászatot meg a hasítást, úgy mi is megkezdtuk a hasítást. Minálunk a hasító asszonyok voltak: Kása Mári néni, Donka Panna néni, Bakai Margit néni volt. Halmosó lányok voltak: Hadarics Bözsi, Lantos Faci. Ez utóbbi nem sokáig volt, azután lett helyette Muladi Mari. A sasi oldalon is ment a munka meg a nóta. Az öreg szatócs volt, úgy hívták nénémasszony, ő sózta a halat, ő irányította a munkát, mikor mennyi hal kellett a hasításhoz. (30) Úgy-szintén minálunk Kása Mári néni volt a szatócs, ő is hasította a halat, mikor nem volt sóznivaló. Ekkor aztán nem voltunk hatan, csak négyen. A két gazda csak akkor jött fel, ha a kufák jöttek hétfőn-kedden, a két ficser minden szerdán jött. Ezek elvittek 11-12 m/m halat, a kufák keddi, a pénteki és a vasárnapi piacra jöttek halért.

Ment is ez egy pár hétig, így meg is volt valahogy. Aztán nem jött egyik gazda sem, megint magamra maradtam. Ekkor aztán János bácsi felküldte Bori András, akivel már én halásztam 1896-ban Csikós József bácsival a szegedi tiszai nagyhálón. Nekem meglett az öröm, a gazda jött egyik sem, nekem is a bátyám küldte az üzenetet meg a heti élelmet.

– Úgy csináljuk, hogy hiba ne legyen. – mondom Andrisnak – Oda se nézz! Ketten is vetünk egy tanyát.

Úgy is lett. Hétfőn – ez volt mindig a legnehezebb nap – leszedtük a taricsfáról a hálót, bele a csónyikba. Akkor a két nagybárkát rátettük. Elég volt a csónyiknak elvinni a bárkát is, ahol a tanyát vetettük, odaértünk, akkor a bárkákat kilöktük a víz szélire. Akkor elvetettük a hálót. Az egyik kötél vége meg volt kötve a bárkához. Mikor kiértünk a másik kötéllel, (31) ekkor aztán kihúztuk a hálót, Andris az egyik végét, én a másikat. Összevittük a két végét, ekkor aztán húztuk kifelé, ilyenkor úgy szokták mondani: írna szánni. Volt rá eset, hogy az inat sem adta ki, a csónyik elejébe mertünk annyit, hogy elég volt nekik felhasítani azon a napon. A hálót, mindent otthagytuk, azután mentünk vissza. Akkor telemertük a két bárkát, volt a kufáknak is. Akkor felmostuk a hálót, elmentünk a gunyhóhoz, kiterítettük a hálót.

– No, Andris, főzzél, én meg elmék Sasra borér'!

Hoztam is mihamarabb egy kanta bort, ettünk, ittunk. Másnap hajnalban Mári néni keltett fel bennünket, mint máskor. Minden hajnalban ő keltett fel. Fel is keltünk. A napkeltekor igencsak ki volt húzva a háló, mertünk a csónyikba annyit, hogy elég legyen nekik hasítani. Volt még a kantában egy kis bor, pálinka helyett megittuk, könnyebben ment a munka.

– Oda se nézz – mondom Andrisnak –, ha elfogy, hozok én, van Sason bor sok, halér' adtak a boros gazdák bort bőven.

Hát ez sem mehetett így soká', megüzentem az asszonyoktól, hogy ha ez így megy tovább, én is felmondom a (32) szolgálatot. Ekkor felgyüttek a gazdák. Éppen kiterítettük a hálót, a hal már főtt, mert azt készítettük el előbb.

– Mondják, hogy mi a baj!

Én mondom, hogy nem két embernek való ez a nehéz munka. Tudják azt nagyon, mennyit kell cipekedni, azt a sok halat felhordani a hasítóknak meg a kofáknak fel-

mérni meg a két halficsérnek. Kiállásig voltunk mind a ketten Andrissal. Megfőtt a hal, ettünk.

Azt mondja a János bácsi: – Miért nem fogadtunk két embert napszámra?

Azért, mert ez nem napszámhoz illő munka. Fél háromkor kell kelni, beszédni a hálót, és legkésőbb hat órára, fél hétre már ott kellett lenni a hallal a gunyhónál: legyen mit hasítani az asszonyoknak. Meg a gazda hanyagsága is bekövetkezett, nem küldte fel a sót, nekem be kellett a faluba sóért menni. Nem kaptam sót, el kellett menni Alpárra sóért, onnan hoztam sót, keresztül a keleni-zugon. Odaértem a gunyhó iránt. Átgyűtt Andris értem. Azt mondtam neki:

– Az utolsó ez a móka, én többet nem hozok sót, alig bírtam a lábamon megállni, úgy elfáradtam, meg nehéz is volt!

Andris megfőzött míg oda voltam. (33) Ment is a munka elég jól, a beszárítás is. Jól beszáradt a hal, a halzsír kisütés is elég jól ment, tárolva lett a halzsír is kőbutykosokban.

Beőszült az idő, úgy a Lamberték, mint mink, abbahagytuk a halhasítást. Ők is hazaszállították a száraz halat, mink is hazahoztuk. Idehaza az öreg Erzsí néni fertályozta fel, úgy lett elszállítva Temes, Arad megye románlakta vidékre.

A halászatot mink tovább folytattuk, ekkor már a két halficsér nem jött halért, a kufák is kevesebbet kaptak, mert mindig kevesebb lett a hal, szűkebb lett a halfogás. Ekkor fordulat állt be: Svajger átadta a sasi vizet. Ekkor már három gazda lett, Pozsár András lett a harmadik, akivel külön a János bácsi a szentesi folyó Köröst bérelte, amiből sok kellemetlenség lett mind a két részről. Ezért összehozták egybe az egészet: az újfalusi vizet, a sasi vizet és a szentesi vizet. Külön a két gazda a Körösre nem állított hálót, az én bátyám nem akarta odaadni a Körösre a hálót. Ezért Pozsár János bácsival én külön meg-(34)egyeztem, amiért a bátyámtól én sok piszkot elszedtem. És csak úgy lett jó, ahogy én János bácsival külön megegyeztem.

Itt már hatan voltunk a halászatban, én és két legény cimborám mindig hálóvetők voltunk. Mindig éjjel halásztunk. Ezt azért kellett megcsinálni, mert a hálónk nem volt a halászati törvény szerint megfelelő. Mindig piacos napra kellett halászni, fogtunk sok aprós halat, volt közte maca, amibe ha belekapott az ember, nagyon fájdalmas volt a szúrása. Minden héten egyszer volt elszámolás, vasárnap. Soha nem volt olyan elszámolás, hogy össze ne vészett volna a két körösi gazda. Én a dolgukba nem szóltam bele sohasem, én mindent elkönyveltem úgy, ahogy elszámoltak. Ez az egyenetlenség vitte mindhármukat rá az egyesülésre. Ekkor aztán lett tisztai nagy háló, hálós hajó, hozzá hat nagy evező.

Megkezdtük a folyó Tiszán meg a Körösön a halászatot. Itt volt a három gazda, ők is, én is, meg a Bali Antal bácsi, ő hálóvető volt. Akkor Bali Balázs bácsi volt a laptáros, én voltam mellette a vici. Nemsokára másképpen lett a beosztás. (35) Én lettem első legény, elöl eveztem, a derékon lett Antal bácsi, hálóvető lett egy gazda, lett vici, egy meg lett mester. A Balázs bácsi mellett volt a vici, kint a parton voltak, a hajóban négyen voltunk. Mikor a háló lefogyott a hajóról, akkor a hálóvető is evezőt fogott, és négyen evezünk. Mikor odaértünk, ahol kihúzzunk, akkor ráerőltettünk, kifordultunk, evezünk nagyon. Mikor meghajolt a háló eleje, akkor a hálóvető kiveti a pöcköt, megindul a hajó, bátrabban kiér a parthoz, akkor az első legény felveszi a kötelet, kiugranak a partra és a kötélén húzzák a hálót. A laptáros azt várja, nézi, kiér

e már a pöcök. Ekkor lecsatol a vici, a laptáros ekkor bickére fog, azzal tartogatja a hálót, a vicit elküldi előre. Odaér, a hálót segíti húzni kifelé, közben a kijáró kötelet őneki kell összeszedni. Azután mikor a laptáros odaért, mind a két felit húzzuk. Ekkor jön össze a léhésen az eredmény. Sokszor előfordult bizony, hogy nagyfajta harcsa vagy tokhal, volt rá eset, ami nagyon ritka eset volt, hogy víza is került elő 72 kg súlyban. (36) Abban az időben nem volt ritka eset a nagyhálóval fogni tokot. Volt olyan nap, hogy hármat fogtunk: kettő vágótok volt, egy meg csillagos tok. A két előbbi volt együttesen negyvenkét kiló, a csillagos volt hat és fél kiló. Ennek a szűrésát soká viseltem a kezemen. A tokhalnak a megfogása veszélyes volt, nagyon vigyázni kellett, hogy meg ne vágja az embert. 1909 elején fogtunk egy tetemes tokot, negyvenhét kilós volt, hármunkat vágott meg, a nagyhálón is vágott olyan lyukat, hogy az ember is kimehetett volna rajta könnyen. Ha tokhal volt a hálóban és például harcsa is volt a hálóban, a harcsa képes volt kiszaladni a hálóból a partra, úgy félt a toktól. Mindig megmutatta a jelet, ha a hálóban be volt kerítve, mindig forgott, amerre ment, mindig bugyolt, pörsölt, néha nekiugrott a léhésnek. Ekkor tudtuk, hogy mi vár ránk. Amikor én 1896-ban Bori Andrissal a szegedi hálóra elmentünk, Csikós Jóska bácsi volt a halászmester, amikor ilyen nagyobb fajta harcsa vagy tok volt, előre figyelmeztetett bennünket, meg ne ijedjünk. (37) Mink már megismertük Andrissal az ilyen nagyobb fajta halaknak a mozgását. Mikor az 1903-as, 1904-es években együtt halásztunk, Bali Antal bácsi lett a legöregebb halász köztünk, ő már régebbi időkből való volt, őt is megvágta nem egyszer, ezért tudta, hogy mi következhet, állhat be.

Az idő halad, évek múltak, eljött az 1904-es év. Bentmaradtam katonának. Október hó 5-én bevonultam Szegedébe, az úgynevezett 5. hv. gyalogezredhez, az első zászlóalj 4-ik századhoz. Nekem nem volt nehéz az elválás, nem volt senki, aki kikísért volna az állomásra. Ilyen volt az árvalegény élete, igaz, hogy én sem sírtam senki után sem.

Megkezdtem a katonaeletet, ami nagyon szomorú lett rám nézve. Én igaz nagyon víg voltam mindig, a napi foglalkozás után esténként volt játék, az új hús, egymás fenekire vertünk. Többször volt olyan eset: közénk avatkozott a hadnagy úr. Bizony, őneki is odavertünk a fenekire, az volt a jelszó: itt nincs különbség, aki beleavatkozott a játékba, mindenkinek egyformán járt. (38)

Mikor Szegeden megvizitáltak bennünket a Sörház laktanyába (kint a Tiszaparton volt, a helyin manapság van a klinika), elkísértek bennünket az öreg laktanyába, ott várt bennünket az ott már a részünkre kirakott csomag. Mindnyájunknak egy csomag volt elkészítve, sátorlapban összefogtuk, mindnyájan vittük a szobába. Ott megmutatták az ágyat mindenkinek, ott lepakoltunk, felkészültünk a király ruhájába. Másnap megkaptuk az aprólékos kéziszerelést, benne volt egy viaszosvászon, azután volt a viksz, a sporviksz, olló, gyűszű, tű, cérna kék, piros, fekete meg fehér színben, ruhakefe, vikszos kefe, kenyő kiskefe, csőfedő, kézóvó a puskához.

Teltek, múltak a napok, az én ágyam mellett volt egy szerb fiú, odahelyezte az őrmester úr. Azt mondta nekem:

– No, Maszlag, te tanítod ezt a szerb fiút magyarul beszélni meg számolni!

Az őrmester úrnak valami rokona lehetett. Jó gyerek volt, nagyon törte a magyar szót. Én is szerettem nagyon a fiút. Egyszer jön a Csokonicza István őrmester úr (mert így hívták, így tisztelték). (39) Ők mindig szerbiül beszéltek egymással. Mondja neki az

őrmester úr, hogy én árva gyerek vagyok. Attól kezdve olyan volt hozzám, mint a legkedvesebb testvér. Dusánnak hívták. Ha eljöttek a szülei meg a felesége – mert ő neki már volt felesége –, mondja a szüleinek, hogy én árva gyerek vagyok. Igaz, hogy én nekem a szememből kiesett a könny: láttam a többieket, hogy jött hozzájuk valaki, vagy a szülei, vagy testvére, hozzám meg nem jött se levél, se senki sem. Ez a szerb jó barátom volt, aki legjobban szeretett. Ha jöttek a szülei, hoztak mindig neki egy két-kilós cipőt, hozzá szalonnát, sonkát, süteményt. Mikor felbontották neki a csomagot, az első én voltam, akit megkínált. Az őrmester úr is igencsak ott volt, és én mondom az őrmester úrnak, hogy én nem tudom visszaszolgálni. Azt mondták, hogy az nem baj, ők a szívükön viselik azt a szívbeli fájdalmat, amiben én vagyok.

Később, oszt' ahogy haladt az idő, volt a Dusánnak egy leánytestvére, egyszer eljött. Én akkor kint voltam a városban, mikor bemegyek, hát látom, hogy itt vannak a (40) Dusánnak a szülei meg a húga. Odaköszönök. A szülei már ismertek, az apja egy kicsit tudott magyarul, azt mondja:

– Megjött, János?

– Megjöttem.

Kérdi Dusán: – Hol voltam?

– Felmentem a felsőváros Fecske utcába Benkő Pista bácsiéknál.

Rájuk néztem, a leányra, attól kezdve még jobban összetartottunk. A leány nem tudott egy szót sem magyarul. Ő is, én is összenéztünk, amikor elváltunk tőlük, én is meg a leány is könnyes szemmel váltunk el tőlük. Utána nemsokára Dusán levelet kapott. Mondja az őrmesternek, hogy mit ír a húga. Hogy: a Maszlagot nagyon megszerette a húgom meg a szülei is. Megkezdődött a barátság, ami sajnos nem sokáig tartott. Kint a gyakorlótéren történt meg velem a baj: pihenj idő alatt hozzáfogtunk bakugrást játszani – aki hamarabb kikerüli körül a félkört. Ahogy indulni akarok, meglükött a Gombos szakaszvezető. Mikor ő menni akart, odaugrottam, ellöktem. Megharagudott rám, ő meg engem lükött el, úgy, hogy én elszédültem. A bal lábam térdben megroppant, úgy vettek fel. Dusán látta, hogy mi történt, ahogy fogtak, meghúzta a lábamat, meghúzta, nagyot roppant. (41) Én megint elszédültem. Ekkor látták a többiek is, hogy bajom van. Odajött a szakaszparancsnok, azt mondta, fektessenek le a földre. Az meg fagyos volt. Nemsokára felvettek, de a lábamon nem bírtam megállani. Két barátom ráültetett a puskámra, úgy vittek be a laktanyába.

Délutáni kivonuláson történt a baj. A százados nem volt kint, a délutáni kivonuláson nem volt sohasem kint velünk. Mikor bevonultam katonának, felszereltünk, másnap kivonulás volt délelőtt, délután, ebéd után sorakozó a folyosón. Ott vagyunk, jön a századparancsnok a feleségével. Két sorban álltunk, első sor két lépést előre, ekkor hátra arc. Ekkor mind a két sor előtt elment a feleségével, mindenkit megkérdezett: hogy hívnak fiam? Mindenki megmondta a nevit. Azt is megkérdezte, hogy milyen foglalkozású, vannak-e szülei. Énhozzám is odaért, és kérdezi tőlem: no, fiam, hogy hínak? Én mondom azt, hogy hínak. Vannak-e szüleid? – Sajnos szüleim nincsenek, elhaltak régen. A felesége odaállott elébem, azt mondta:

– Te leszel az én fiam, minden szombaton ebéd után kijössz a lakásunkra. (42)

A férje tudomásul vette, ott mindjárt mondta az őrmesternek, hogy erről meg ne feledkezzen. Úgy is lett, minden szombaton kimentem: fát vágtam, ami szükséges volt dolog volt, azt elvégeztem. Kaptam mindig egy kis enniavalót, egy koronát meg egy

nagy pohár bort. Nem sok dolog volt, ha elvégeztem, akkor behítt a nagyságos aszszony a szobába, kérdezgetett: hogy éltem anyám halála után, mikor hol jártam, merre? Én elmondtam, hogy halászzattal foglalkoztam a Tiszán.

Most visszatérek oda, ahol a baj történt. Bevittek a laktanyába, letettek az ágyamra. Ekkorra úgy megdagadt a lábam térdben, hogy a nadrágot ki kellett fejteni, úgy bírták lehúzni rólam. Fájt a lábam nagyon, nem bírtam csinálni semmit, hullott a könnyem. Senki nem adott egy vigasztaló szót sem, csak a Dusán volt hozzám a legjobb szívű, ő adott egy kis vizet. A lábam térdben felzsugorodott, fájt nagyon. Elszomorodtam, mostmár mi lesz velem?

Beesteledett, elfújták a takarodót, mindenki alszik, csak én sziszogok nagy fájdalomban. A napos se kérdezi tőlem, hogy mi bajod. Tizenegy óraker jön a százados fel a szobába, a naposnál lámpa, (43) viszi a százados után. Odaért az ágyam iránt, látja: valami baj van. Oda gyűtt az ágyamhoz, kérdezi tőlem: – Mi baj, fiam?

Látta, hogy hullik a szememből a könny. Fájdalmamban alig bírtam szólni. Mutatom a lábam, megnézi, látja, hogy baj van. Azt mondja a naposnak: – Nem látták ezt az embert, hogy szenved? Nem-e orvoshoz kellett volna folyamodni? Majd adok én magának ilyen hanyagságot! Elnézni, hogy szenved a jóbarát!

Másnap reggel bevittek a kórházba, ott voltam sokáig. Nem adtak enni sem, azt hitték, hogy szimulálok. Mikor elhitték, hogy igazán fáj a lábam, azután kaptam jobban enni. Volt olyan nap, hogy kihallgattak ötször is: hogy történt a bajom? Mikor minden bebizonyult, akkor hozzáláttak a gyógykezeléshez, de eredmény nélkül. Bántott a bajom, hogy mi lesz velem. Nincs javulás egyáltalán semmi, a lábam térdben megmeredt, a daganat nem lappadt semmit.

Eltelet egy hónap, nem javultam semmit a lábammal. Másnap, mint minden nap délelőtt, a törzsorvos úr tartotta a vizitet az egész honvéd csapatkórházban. A mi kórszobánkba is mint más napokon bejöttek, odajön az ágyamhoz, azt mondja nekem: (44)

– Kedves fiam, elviszlek felülvizsgálatra, és onnan szabadsággal leszel, mert a lábadnak hosszabb idő kell, hogy helyrejöjjön. Elmégy haza!

Én kérve kértem, hogy ne vigyen el felülvizsgálatra, én nem akarok hazajönni. Hol legyek, mit csináljak? Nincsenek szüleim. Azt mondta a törzsorvos úr: oda se néz, fiam, majd meggyógyul odahaza a lábad, hamarabb, mint itt a kórházban!

Úgy is lett, elvittek felülvizsgálatra. Ott voltam a magasrangú orvosok előtt. Megkérdezték tőlem: milyen munkás vagyok idehaza. Mondom, hogy halászzattal foglalkoztam. Volt köztük egy, aki kérdezett mindig. Azt kérdezte, hogy mikor kezdtem a halászatot. Mondom, hogy gyermekkoromtól kezdve folytatom. Ekkor azt mondta a többieknek, hogy nem éppen a ficamodás a baj, hanem át vannak hülve a lábaimban a csontok, ezáltal nehéz lesz a javulás. Megfogta az államot és azt mondta:

– Ne félj, kedves fiam, ember lesz belőled odahaza. Házi gyógyóddal majd az öregasszonyok vagy a rontó-bontó öregemberek meggyógyítják. Mi már nem kezelünk tovább.

Ezt már csak azért (ti. mondta), hogy kidobhassanak mihamarabb a nyakukból. (45)

Adtak hónaljmanókat, aminek a segítségével hazajöttem. Azt vissza kellett küldeni másnap, úgy adták csak kölcsön, amíg hazajövök. A bátyám másnap kivitte a postára, feladta a kórház címére. Adtak egy papírt, rá volt írva: két hónap és huszonkilenc

nap, mint honvéd szolgáltam, a tényleges szolgálata megszűnt. A további idők ismét meghozták a katona életet.

Bizalom nélkül neki az életnek. A bátyámhoz mentem haza, ott fekiüdtem az ágyon szomorúan, nem tudtam elgondolni, mi lesz velem. A bátyámnak a felesége azt mondja:

– Oda se nézzen, majd én holnap kimék az öreg Szilágyi sógorhoz és behíjóm, az majd meggyógyítja.

Úgy is lett, másnap kiment hozzá és elmondta neki hogylétem, mi bajom. Be is jött. Mikor meglátott, odaült az ágyam mellé egy székre, megnézi a lábam, azt mondja:

– Nincs itt kissógor semmi baj, majd helyregyün ez nemsokára.

Én mondom:

– Nyomorult vagyok, látja, öregsógor.

Azt mondja az ángyomnak:

– Örzi, van-e timsó?

Azt mondja, hogy nincsen, de lehet hozni a boltból.

– Hozzál két krajcárért!

Hozott is azonnal. Azt mondja:

– Van-e petrezselyem zöldje? Száraz, mentül öregebb, annál jobb. (46)

Ott volt egy szomszédasszony, azt mondja:

– Nekem van!

Ment is azonnal, hozott is két csomót. Az öregsógor elkészítette a fazekat, bele vizet, beletette a gyökér zöldjét, bele a timsót, megfőzte a fürdőt. Addig míg főtt, letérdelt az ágyam mellett, levette a kalapját és ráolvasott. Közben imádkozott, a kezével többször keresztet vetett a fájós lábamra. Elvégezte a dolgát, azután odament a sporhethoz, megnézte, azután még főzte tovább. Mikor jónak látta, azt mondta nekem:

– Gyere le az ágyról!

Csinált egy ülőhelyet, levette a fazekat, én leültem, és a fájós lábam alá tette. Betakart, azután beszélgettek sokáig, közben megkavarta, hogy jobban adja a gőzt. Egyszer azt mondja az öregsógor:

– Nézzük meg kissógor, hogy nézi ki!

Kitakarja a lábam, ekkor azt mondom:

– Sógor, kinyúlt a lábam!

Azt mondta:

– Majd helyrejön, oda se nézz!

A lábamon meglátszott, meddig van a baj. Kinyúlt a lábam, fájdalmat nem éreztem, úgy éreztem, mintha újraszülettem volna. Azt mondja az öregsógor:

– Most rákötjük a megfőtt petrezselymet és majd holnap reggelig rajta lesz.

Nagyon jó volt a lábamnak. Másnap reggel levettük a kötést, megmutatta, hogy meddig van a baj. (47) Ahol a baj volt a bőr alatt, ott sárga színű volt a bőr színe. Helyre is jött a lábam hála Istennek, amit nem reméltem. A daganatot hosszú idő után a többszöri fürdőzés eltüntette. Megörültem, hogy most már kezdek valamit.

Mikor bevonultam katonának, volt a nénémnél 30 forintom. Az öreg Varga Jóska bácsinak a csónyikja eladó lett, én megvettem a csónyikot harminc forintért, egy hitvány guszakece néhány erős horoggal. A bátyámat kértem, hogy segítsen rajtam,

hogy lábra bírjak állni, bírjak szerszámot csinálni. Nem segített, azt mondta: maradok úgy tovább, ahogy voltam eddig. Én azt mondtam, hogy én nem maradok.

Télvíz idején elmentem a nénémhez, kértem, hogy segítsen rajtam, mert szerszámot kellett csinálni. Adott tíz forintot. Átmentem Szentesre, ott vettem tíz kiló kendert. Hazajöttem, odaadtam megfonyásra Bacsa Ágnyis néninek. Hatvan krajcárért fonta meg kilóját, abban az árban meg is visszálta. Azonnal hozzáfogtam a hálókötéshez. Első volt a guszakecehálót megkötni. Azután kötöttem a varsát. Iparkodtam, hogy kész legyek, mire a jég megindul a Tiszában. (48)

Készen lettem a guszakecével, kötelet is vettem a kötelesnél, kötöttem a varsát, iparkodtam is vele, amennyire csak lehetett. Még a varsa nem volt megkötve mind, az öregebb bátyám eljött hozzánk, a néninél laktam, azt mondja:

– Na, hogy vagy már a szerszámokkal?

Azt mondom, hogy van megkötni (való), de nem sok. Azt mondja a bátyám, hogy holnap levisszük a csónyikokat a Körös-torokhoz, mert már árad a Körös. Onnan szokott a jég leghamarabb kijönni. Úgy is lett. Másnap levittük a csónyikokat. Azt mondja a bátyám:

– No, Jani öcsém, velem leszel-e, vagy magad?

Azt mondtam:

– Legyünk együtt!

Javult az idő, megindult a jég, elmentünk kecézni. Ilyenkor lehetett a halból fogni, felzavarta a jégzörgés meg a sebes folyás. Fogtunk is halat a bátyámmal úgy, hogy az első héten kikerestem az adósságot, még pénz is maradt. Kezdtem is örülni, a nénémnek megadtam, amivel tartoztam, meg a kosztolásért, amit kért, megfizettem. De a kosztípít nagyon sokallottam, azt alig vártam, hogy a csónyikban lakhassak. Vettem egy kis bográcsot, abban főztem magamnak.

Az idő haladt a szőlőben is megkezdtem a munkát, közben halásztam is, a varsákat is ki kellett karikázni. Volt elég dolgom a szerszámállítással. (49)

Ekkor még Bitó Ferenc volt a bérlő Csongrádon. A szegedi-szentesi-csongrádi halásztársulattól az első szakaszt ő bírta. Szegedi lakos volt, volt neki hajója is. Ekkor a halászati tilalom április 10-től június 10-ig tartott, semmiféle halászó szerszámmal nem volt szabad halászni a folyó-Tiszán. Ekkor a halászok szétmentek, ki merre tudott, az öregei bementek a Kurcára, a fiataljai meg ki hajóra, ki kubikmunkára elment. Abban az időben Bitónak volt még külön bérlete az Alsó-Tiszán, Becse körül. Nagyon jó víz volt. Amiért a többi bérlők haragudtak rá, elnevezték háromfertály-eszűnek.

– Nem baj, ha az is vagyok, kettőt kiadok árendába, eggyel is különben megélek, mint tik négy egésszel. – Ez a disku(rzus) minden piacon igencsak előfordult. A nagy ficsérkompanyia kötött bele, merthogy halat nem adott a kompanyiának. Azt mondta nekik: én az én halamat el tudom adni haszonleszi nélkül is.

Eljött április 10-e, elmentem a bátyámhoz, megkérdeztem tőle, hogy fölmehetnek-e halászni, mert még önük nem volt halásztársulat. Éppen együtt volt mind a három gazda. (50) Azt mondták, hogy hét forintot lefizetem, már mehetnek is. Volt nálam pénz, lefizettem a hét forintot, ideadták az engedélyt. A szőlőmunkával rendben lettem, összepakoltam a szerszámot, bele a csónyikba. Bárkám nem volt, az öregebb bátyám ideadta az övét, azt vittem el. Elég volt a csónyiknak elvinni az összes motyót.

Felértem, úgy hívták az a helyet, hogy Garics a sasi oldalon. Ott ütöttem tanyát. Elvettem a varsákat, helyre igazodtam. Reggel felkeltem, a víz áradt, már félderékban volt a víz. Jó idő volt, hozzáfogtam varsázni. Nézegettem a varsákat, minden varsában fogtam halat, keszeget, négy-öt kiló lehetett, eleje hal volt húsz kiló körül. Mikor elvégeztem a varsázást, tüzet gyújtottam, megsütöttem a szalonnát, persze nyárson. Összepakoltam. Hát abban a minutumban odajön egy ember meg egy asszony. Az asszonynál van egy kanta. Odaköszönnek:

– Adjon Isten jó napot!

Azt kérdi az asszony: van-e hala, fiatal barátom? Maga a halász, mondta a gátőr.

– Az vagyok. Hát egy kis sütnivaló van.

– Hoztunk egy kis bort meg egy kis pálinkát, legyen szíves egy kis halat adni érte.

– Sütnivalót tudok adni érte.

– Elég szép hal, jó lesz az.

Volt öt kiló a keszeg, amit adtam nekik. Otthagyták a kantát is, az üveget is. (51) Volt ott egy nagy odvas fűzfa, abban elhelyeztem a pálinkás üveget meg a kantát. Ittam belőle, jólesett a sült szalonnára, azután elmentem kecézni. Nem soká' voltam oda, mindössze három tanyát vettem, fogtam olyan tíz kiló körül halat. Visszamentem a tanyahelyre, kiterítettem a kecét, a halat a bárkába tettem, hagytam kint főzni két-három kiló körül, annyi fért bele a bográcsba.

Lehetett az idő egy óra tájban, ledőltem egy kicsit, hogy majd alszok egy kicsit. Nem bírtam elaludni. Fölkeltem, egy kis tűzrevalót szedtem, azután megpucoltam a halat, tüzet gyújtottam, föl tettem a halat főni. Főtt a hal, odaért az, hogy már megfőtt, kiviszem a kenyeret, lepakolok a zöld asztalra, leveszem a bográcsot, odateszem azt is.

– Adjon Isten jó napot kis Maszlag!

Odanézek, hát kicsoda, hát a Sörös, a grófnak a vadörje. Kezet fogtunk.

– Kedves barátom, tessék velem tartani, kész az étel!

Leültünk, hozzáláttunk aztán az evéshez.

– Nem gondoltam azt, hogy kivel találkozok. Úgy hallottam – a bátyja mondta –, hogy elment katonának.

– Elmentem, igaz, de haza is gyöttem.

Elmondtam evés közben hogy jártam, és hogy elbocsátottak felülvizsgálat folytán. (52) Közben mondja Sörös:

– Ha én ezt tudom, hát hoztam volna egy üveg bort.

Azzal én felkelek, elmegyek a söntéshez, kiviszem a kantát. Be volt dugva, le volt kötve kiskendővel. Odaviszem, kibontom, megtürültem a kantát.

– No, tessék megfogni!

Ekkor odajött a gátőr, Kecskés Sanyi bácsi is. Megfogta, oszt' ivott egyet. Azt mondta, hogy szentül azt hitte, hogy víz van a kantában. Leült aztán a gátőr is, a maradékból még jutott neki is. Azután jól elfogyott a bor is.

A halászat jóra fejlődött. Ami halat fogtam, azt mindig keddi és pénteki piacra hoztam haza. A keszeget mindig odaadtam borért, még kenyeret is kaptam, meg szalonnát is, meg tarhonyát is, krumplit is kaptam keszegért, szóval kenyér, főzelék mindig megvolt a keszgeből. Az eleje halnak az ára mindig megmaradt tisztán. Amikor felmentem hétfői napon, ami java hal volt, a pénteki piacra haza hoztam.

Félegyházáról járt egy halkufa, Kis Julisnak híták, ennek adtam a halat attól kezdve, neki volt engedélye a Kurcáról. Az öregebb bátyámék a Kurcán halásztak, avval együtt elvitte. Az ő haluk is olyan volt, mint az enyém. Abban az időben a halár elég magas volt, egy kilója halnak, az ára kofának átadva, nagyban 80-90 krajcár volt, 1 forintot is fizetett érte. (53)

Mindig csütörtökön este indultam hazafelé. Rendben hagytam a szerszámot, mindig úgy indultam el. Ekkor beveztem a közepire. Lefeküdtem a csónyikba, aludtam. A víz hozott hazafelé. Mikor a hajóhídhöz odaért a csónyik, odavágódott, én akkor felébredtem. Azután már nem mertem elaludni, mert attól féltem, hogy elvisz a víz lentebb, mint volt rá eset azelőtt, hogy a hajóhíd alatt úgy elhozott a víz, hogy nem ütődött hozzá, aztán elvitt a víz lentebb és úgy kellett visszajönni.

Átadtam a halat a bátyámékkal. Elvitte Kis Julis a halat a reggeli vonattal, megkaptam a pénzt, bevitettem a takarékkba, ott volt neki a legjobb helye. Amilyen szomorú voltam a sorsomon, olyan jóra fordult a sorsom, legyen hála a jó Istennek. Minden piacra fogtam halat kecével meg varsával, hol többet, hol kevesebbet. Lett szerszámom is bőven, mindig csináltam, hogy ne legyen szűkiben. Volt nekem szerszámom: negyven varsám lett, akkor kötöttem villikhálót, kötöttem marázsát, Szegedről hozattam anyagot, egy forintért kilóját, finom olasz anyagot lehetett kapni. Horogderék is volt, azt is hozattam. Felszereltem magamat szerszámmal, nem is volt hiányom semmiből sem. (54)

Haladt az idő, közeledett húsvét. Nagycsütörtök reggelin felszerszámoltam, kiterítettem a varsákat. Úgy jártam, hogy a kenyér nagyon kicsike darab volt, nem volt főzni való sem, nem jöttek hozzám keszegért, mint máskor. Eltelt a nap, estefelé volt az idő, leértem a csípai Kis-szigethez. Ahogy leértem, fönt a parton átszól:

– Van-e kenteknek kecségéjük?

Mert ott volt az öreg Gulú meg a cimborája, ott várták ők is az estét. A Tót mérnök volt. Én mondom, hogy van.

– Hozzon kend fel két kilót!

Avval a bárkából vettem ki a szákba, a bárkát otthagytam, átmentem, megvárt. Mikor átmentem, azt mondja:

– No, gyerünk öregem! – Mert őneki szavajárása volt ez a szó: öregem.

Beértünk a lakásba. Nem mérte a halat, kitettem a szákból. Azt mondta:

– No, öregem, iszik egy pohár pálinkát?

Adott is, de csak viccből. Olyan kicsike volt a pohár, mint egy pipakupak. Azt mondja:

– No, öregem, háromszor iszik a magyar.

– Ebből ihatnék én, tekintetes úr, tizenháromszor is, mégse jutna minden fogamra.

Elneveti magát:

– No, majd hozok!...

Hozott egy félliteres üveggel.

– No, öregem, ez három éves pálinka. Majd elfogyasztja.

Kivette a bukszáját, ideadott öt koronát. (55) Avval megköszöntem, elballagtam le a csónyikba, elmentem a sziget aljába. Ott voltak a többiek is. A nap még nem áldozott le. Odaálltam az öreg Gulú csónyikja mellé. Éhes voltam, nekik sem volt egy falat kenyerük sem. Elővettem az üveget, kivitettem a dugóját, a számra vettem, nagyot

ittam belőle. Jólesett, megint ittam. Ami az üvegben maradt, azt meg odaadtam az öreg Gulúnak. Ő megitta, azt mondta, hogy nagyon jó volt. Sokat nevettem az öregem, egy kicsit dadogósan beszélt, különösen, ha egy kicsit spicces volt.

Beesteledett. Összekötöttük mind a három csónyikot, úgy jöttünk lefelé. Leértünk az ásás aljába. Felmentünk a Kellerhez a kocsmába, ott oszt' ittuk a pálinkát nyaklő nélkül. Berúgtunk úgy, hogy alig bírtuk egymást levonszolni a csónyikba. Akkor elcsapta az öreg a csónyikokat. Jól össze volt kötve, az enyém volt középen, én voltam legjobban elázva. Az öreg Gulú volt köztünk a tehetős valaki, ő sem mert felállni, én meg felálltam, az ő csónyikján keresztül kiestem a vízbe.

– Momontam, hohogy nene állj fölföl, meme kikiesöl!

Megfogott az öreg, ahogy bírt, behúzott a csónyikba. Levettem a vizes ruhát magamról az öreg segítségével. Volt a csónyikfarban száraz ruhám, azt rám adta az öreg. Jelzem, én magamtól nem bírtam volna bemenni a csónyikba. (56) Ott gebedtem volna meg a vízben, ha az öreg be nem húz a csónyikba. Azt mondja az öreg:

– Nono, tete mámán nenem leleszel rührühes, nenem vávártad a hajhajnalt.

Hazahozott a víz bennünket. Az öreg kikötötte az én csónyikommat is, összepakolt nagyjából a csónyikomban, én meg négykézláb kimásztam a partra. Nagy nehezen elmentem a nénémékhez. A sógoromnak a subája meg a ponyvája volt nálam. Két óra volt, a sógorom felkelt, lement a Tiszára, felhozott kétszer mindent, a vizes ruhát is. Nem tudták elgondolni, hogy mi történt velem. Azt tudták, hogy megfürödtem, a vizes ruháról. Nem tudtak belém lelket hozni.

Kivirradt. Lement a sógorom a csónyikba, a kutiban megtalálta a lakatkulcsot, felhozta, a halat, ami volt még a bárkában. Merthogy ittas voltam nagyon, a kulcs kéznél volt, könnyen belementek a bárkába. Azért, hogy ittasak voltak ők is, arra volt nekik erejük, hogy megdézsmálják a bárkából a halat. Itt hiányt szenvedtem, a másik meg, hogy megfáztam, a harmadik meg az, hogy a sok pálinka megfőzte a belső részemet. Ebből lett olyan komoly baj, hogy az orvoshoz kellett folyamodni. Mikor kimentem az orvoshoz – dr. Dékány Béla volt az ismerős orvosunk –, bemék hozzá, azt mondja:

– Vesd le az inget! (57)

Levettem az inget, rám nézett a doktor úr, azt mondja, hogy: – Innál-e egy kis pálikát?

Ekkor aztán azt mondta:

– Még most tudtok segíteni rajtad, de csak úgy, hogyha betartod azt, amit mondok, és az orvosságot pontosan fogyasztod.

Én megígértem azt a doktor úrnak, hogy betartom. Úgy is lett, két heti kezelés után megfordult a baj, jobban lettem, felépültem, hála Istennek. Sokáig még a szagát sem bírtam az itálnak. Ilyet tettem magammal, kicsiben bírtam ki.

1905. október 5-én megnősültem. Telt múlt az idő, azt mondja az öregebb bátyám:

– Hallod-e, Jani öcsém, én azt mondom neked, nősülj meg! Lesz legalább otthonod.

Én is így gondoltam el, de még csak egy kis faszékem se nincsen, hogy menjek neki a házasságnak? Igaz, hogy a szőlő is jó karban volt, volt mire szememet vetni, de ez még mind kevés. Lakásom nincsen, hová menjek, az ég alá? Meg hogy egy koldus-

ból kettő legyen? Nem tudtam eligazodni, nekimenjek-e vagy ne a nőülésnek. Meg hogy kiskorú voltam, abban az időben nem lehetett megházasodni huszonnégy éven alul. De azért csak ráadtam a fejem. Bementem az árvaszékhez, megkérdeztem, hogy lehet-e rajtam segíteni. Azt mondta, mutassam meg a katonakönyvet. Megnézte, azt mondta, hogy lehet. (58) Az árvaszékhez kell egy nagykorúsítási kérvényt benyújtani, onnan megjön a jóváhagyás. Akkor már mint nagykorúsítva lesz. Ekkor a katonajegyzőhöz kell bemutatni, az meg szintén írt egy kérvényt a honvéd katonai kiegészítő parancsnoksághoz Szegedre. Innen is megjött a jóváhagyás mihamarabb, azután meg kaptam lakást is, vettem házi bútort is. Akkor még nem volt divat, hogy a menyasszony hozzon házi bútort. Én vettem, ami nagyon szükséges volt, ezeket be is vittem a bérelt lakásba, ami kis holmim volt.

Ekkor éppen Nagyboldogasszony következett. Ekkor aztán elmentem a leánykérdőbe a kiszemelt leányhoz. Megkértem, hozzám is jött, adott is jegykendőt. Utána megbeszéltük, mikor lesz az esküvő. De nem úgy lett, ahogy elhatároztuk. Közbejött olyan baj, hogy el akarták szólni tőlem, mint abban az időben volt szokás. A vén tűzrevaló vénasszonyok mindig tudtak mondani valamit, hogy ez ilyen meg olyan, úgy-hogy a leány meg a szülei is felmondtak. Azt mondja az öregebb bátyám:

– Oda se nézz, majd átmék én, beszélek velük. (Merthogy a leány magyartési volt).

Úgy is lett, átment a bátyám. Megkérdezte, hogy mi a baj. Hát meg is mondták, hogy nem adják a leányukat, mert én részeges vagyok. (59) Meg hogy nincsen annak még tetője sem, még jóra való ruhája sincsen neki, mert minden keresetét megissza, ellumpolja. Meg mindennel el voltam adva. Ugyhogy a bátyámat meg sem akarták hallgatni. A bátyám aztán kikelt, azt mondja nekik:

– Az a fiú az lump, akinek négyszázötven forintja van a takarékbán, akinek volt olyan hete, hogy száz forintot bevitt a takarékbába? Jó volt a halászat, fogott sok szép halat, meg ott van a szőlő is, lesz neki vagy húsz hektó bora. Ez a részeges lump, akinek a keresete a takarékbába van betéve?

Ekkor aztán az após nagyot nézett, hogy nem úgy van, ahogy azt a vénasszonyok mondták. Azt mondta, hogy: – Úgy maradjon minden, ahogy elindultak, áldja őket a jó Isten.

Mikor a bátyám hazajött, mondta, hogy úgy nyugodjak bele, nincs tovább semmi baj, csak menjek át. De én nagyon szégyeltem, akkor meg én nem akartam átmenni. Elmentünk a bátyámmal halászni, úgy, hogy reggel a piacra hazajöttünk. Fogtunk halat, kivittük a piacra. Ángyom eladta a halat, én meg kimentem a szőlőbe. Mikor hazajöttem este, mondja az ángyom, hogy ott volt az após, hogy miért nem mentem át, vártak nagyon. Aztán megmondtam én a Laci bácsinak, hogy Jani nagyon szégyelli azt, amit mondtak rá. Azt mondta az após, hogy ilyenkor így szokták, rá se kell hallgatni tovább senkire se. Jöjjön csak, várjuk. (60)

Úgy elhúzódott az idő, hogy a szüret is elérkezett. Én úgy gondoltam, hogy a szüret előtt összekerülünk. Ez nem úgy lett, ahogy elgondoltam. Átmentem hozzájuk, zsebembe tettem a betétkönyvet. Hát bizony, én szégyellve köszöntem. Kezet fogtam a szüleivel is meg a lánnyal is. Látszott rajtuk, hogy bánták, hogy annak a sánta vén tűzrevalónak elhitték a szavát. Én elmondtam mihamarabb a mondanivalómat. Bocsánatot kértek, hogy ne haragudjak, mikor megmondtam, hogy mibe akarta bele-

csalni a leányt: azt akarta, hogy vegyem el az ő lányát. Ekkor láttak át a szitán. Én azt mondtam, mivel hátravetett ez a zenebona, mostmár haza kell jönni a szüretre. Azt mondják a szülei, hogy leányfejjel mit mondanak. Mások azt mondanak, amit akarnak, ennek így kell lenni.

Úgy is lett. Másik nap hazajött, az após haza is hozta a mustot. Mikor elkészöntem tőlük, a leány eljött velem egy kis darabon. Mondtam neki, hogy ezt nem gondoltam, hogy ilyet csináljatok velem. Ekkor elővettem a betétkönyvet. Azt mondtam neki: – Nézz ide, és a magad szemének higgyél! Az, aki lump, korhely, annak van ilyen könyve? – Láttam rajta, hogy a lelki öröm kisugárzott rajta. (61)

Meg is lett a szüret. Az új bor mellett meglett az esküvő, 1905. október 5-én. Helyrejött aztán minden, megkezdtük a páros életet.

Haladt az idő, beöszült az idő. Eljártunk kecézni. Ha felfelé mentünk, akkor fel kellett kelni éjfél után, egy óraker már a csónyikban voltunk. Elindultunk felfelé a sasi örvényig, ott aztán tüzet gyújtottunk, megsütöttük a szalonnát. Azután húztuk a kecét hazáig. Fogtunk halat, ki többet, ki kevesebbet. Volt olyan is, aki nem fogott semmit. A halászat nem volt egyforma soha.

A halászatról írok és az időkről és a halfajokról, amiket megismertem a Tiszán. Azokról a tapasztalatokról, amelyeket én megismertem, az ívásról, a szaporulatról, hogy és mikor és milyen volt az idő, milyen volt a szaporulat. A potykánál például nehogy azt gondoljuk, hogy minden ívás hasznos. Nem, vannak olyan vízáradások, hogy ívik a potyka, de nincs semmi értelme, nincs szaporulat. Kint van a víz a réten, sokszor lehetett látni, hogy dúr a potyka. Ekkor már mutatta, hogy nem igazi az ívás. Ilyen szokása a potykahalnak sokszor előfordult, hogy zavarja egymást, de nem áll (62) ívásnak. Fölzavarja a vizet, beleáll a zavaros vízbe, ott hallgat. Ilyenkor nincsen szaporulat, ha van is, vajmi kevés szokott lenni. Az apadások meg szokták mutatni, a lefolyásoknál meg lehetett látni, hogy körülbelül hány százalékos lehet a szaporulat. Attól függ, hogy a víz mennyi ideig van a réten. Ha a pete kikel, két-három hónapot kint van a víz, akkor a kishal megnyől tíz-tizenöt dekára. Ilyenkor az ivadék megnyől az apadáson, sokkal több le szokott takarodni a Tiszára.

Kedves Olvasó! Nehogy azt higgyük, hogy minden ívás hasznos, mint előbb írtam róla, különböző időkben hogy szokott a hal viselkedni, az az időtől függ és a víz-állástól. Én a halászatban megöregedtem, ennyi idő alatt csak két haltermő esztendő tudok, ami igazi volt: 1912. év, kijött a víz június 20-án (előző évben a hal nem bírt tökéletesen felívni) és így a víz is, az ívás is és hozzá az idő nagyon jó volt. A víz rohamosan áradt, és a potykahalban a nemi ingert ez fokozza legjobban. Ahogy a víz eleje haladt, mindig ott ívott csoportokban, az ilyen ívás 90 százalékosnak megfelelő volt. Megmutatta az is, hogy a víz a kikelt ivadékot fel tudta nevelni. A víz kint volt, október 18-án kezdte a rétet elhagyni a víz. (63) Az ivadék annyi volt a kubikgödrökben meg a holtágakban, majdnem sűrű volt a víz tőle, mert nemcsak a potyka ívott fel rendesen, hanem minden fajta hal felívott. Volt rá idő meg jó vízállás, megnyőtt a kis potyka 10-15 dekára, sói, még volt olyan is, amely a 20 dekát nyomta. A kis harcsa átlagban nagyobb volt 25 dekánál meg 35 dekás átlagában volt.

És hozzá az utána levő esztendő, 1913. év, szintén kijött a víz. 1913-ban az előző évi ívású kis potyka felnyőtt, általában 1 kg és 1,2 kg-ig. Ez volt az igazi haltermő év, felívott a hal, kikelt a pete, meg is nevelte az ivadékot. Második esztendőben a víz

megint jól kedvezett a halállományra. '13-ban a víz megint kint volt október 20-ig. A hal annyira elszaporodott, hogy a következő négyévi világegést tudta pótolni. Sajnos én ez idő alatt nem voltam idehaza.

'13-ban a víz elapadt, az öregebb bátyámmal átmentünk a mentett-réti kubikba. A gátőrrel beszélünk, hogy szeretnénk halászni a kubikban meg a Szívágyban. Azt mondta, hogy mindjárt megtudom a társulati hivataltól, amely Szentesen volt. Telefonon beszólt azonnal, meg is engedték a halászatot. Két kubit meghalásztunk, fogtunk két mázsa hetven kiló halat. Abból a gátőr 50 kg-ot bevitt Szentesre a társulati hivatalra. Azt mondták neki, hogy a halászokkal csinálja meg az egyezséget, hogy a halat ők adják el (64) bizonyos ár mellett. Úgy is lett, a potyka súlya darabonként a legkisebb volt 60 dkg, a nagyobb 1 kg 20 dkg, átlagos ár lett kg/40 krajcár. Ebből a társulat ötből kettőt kapott. A mi feleségeink a piacon elárúsították, mikor milyen volt rá a piac.

Iparkodtunk a halászzal, ahogy csak bírtunk. Leértünk a vashídhoz, üsmerős volt a vasutas űr. Odagyűtt hozzánk, Győrfinék hívták, azt mondja nekem, hogy nézzük meg a Kanász kubiját, abban mindig ugrik a potyka, sok hal van benne. Megnéztük a kubit, hét kataszteri hold volt egy tagban. Az egész kubi fel volt fordulva kétéves suhával. Többnyire száraz volt, csak egy mód volt a halászatra, a reginástapogató. Azt mondom a bátyámnak:

– Mit szólsz hozzá?

– Azt, hogy nagyon munkás lesz, ha ideadja Kanász Bálint a kubit kihalászni.

Én azt mondtam neki, hogy én átmegek Szentesre, megkeresem a lakását. Hát Győrfi, a vasutasőr megmondta, hol találom meg. Át is mentem Szentesre, meg is találtam. Meg is lett az egyezés 50 százalékban, úgy, hogy a halat ő viszi onnan a helyszínről a szentesi meg a csongrádi piacra. Csongrád kedden, Szentes csütörtök, péntek Csongrád, hétfőn Szentes, így lett beosztva. Be is mentünk, bepakoltunk, 30 db varsát bevittünk. Két nap, két éjjel a sok varsa a (65) szárnyas halat összefogta. Ez a hal mindössze 2-3 mázsa közt volt. Azután ráfogtunk a reginást tapogatóra. Azzal aztán fogtuk a halat a suha közt! Volt hal minden piacra arányosan. Ment is egy darabig szépen a dolog. Kanásznak a bátyja, Anti felment Pestre a Vasútitöltés Építő Vállalathoz, mert még két kataszteri hold a vállalat tulajdona volt. Mi ezt nem tudtuk, mi azt hittük, hogy a társulaté, mint a többi kubikgödör. Mi úgy gondoltuk, lehalásztuk a Kanász kubiját, azután a társulatnak fogunk halászni. De nem így lett, Kanász azért ment fel Pestre, hogy a két hold kubikgödört a vállalattól megvegye. Ahogyan meg is vette, 600 forintért a két kataszteri hold kubikgödört.

Eddig ment is a dolog zökkenőmentesen. Lejött a bátyja is a helyszínre. Mondják, ezután nem úgy lesz, mint eddig volt. Kérdem, hogy akarják. Mondják, hogy harmadából adják, mert lehet rá kapni embert, amennyi kell. Ránéztem a bátyámra, ő meg énrám. Én azt mondtam nekik, hogy mink nem halászunk tovább. Délelőtt volt az idő, Bálint ment is ki a Tiszára, hozta már a halászokat befelé, oda, ahol mi voltunk. Mink azonnal összerámoltunk minden szerszámot, ne lássanak semmit, hogy minékünk milyen halászó szerszámaink vannak. Mondom a bátyámnak, hogy bemék a Mentett-réthe a sógoromhoz, (66) mivel hogy ő vitte be a szerszámot, hát majd ő ki is hozza. Úgy is lett, bementem hozzá. Azt mondta, hogy három óra tájra végez, azután legyűn, legyűnk nyugodtak. Én aztán lementem. Mikor lemék, ott ül a bátya a hálón. Kérdem tőle:

– *Mi újság?*

– *Nincsen semmi. Fogtak már hat kis potykát.*

– *Jól van, az elég lesz nekik főzni.*

Elővettem a tarisznyát, leültem én is, kezdtem falatozni. Láttuk, hogy nagyon beszélnek valamiről. Mink nem is törődtünk velük tovább, a csónyikot is kihúztuk a vízből, vártuk a kocsit. Dél elmúlt, mi nem figyeltünk semmire sem, rájuk se néztünk, a halászokkal beszéltek valamit. Azután odagyűttek hozzánk, azt mondták, hogy ne menjünk sehová, maradjunk tovább, úgy, ahogy volt minden régebben. Én nem szóltam semmit, a bátyám aztán beszélt velük. Azután azt mondja a bátyám nekem:

– *Mit szólsz hozzá?*

Azt mondtam, hogy:

– *Mán össze vagyunk pakolva. Hát mink mán várjuk a kocsit és menünk, mink nem halászunk senkivel.*

Azt mondták, hogy azok a halászok elmennek, mán viszik is őket ki innen, ők beismerték azt, hogy ők nem tudnak úgy halászni, mint mink.

Elmentek, azután mink vissza lepakoltunk. Ekkorra megjött a sógorom a kocsi-val. Látja, hogy pakolunk vissza le a vízre. Mondja, hogy:

– *Mi van veletek?*

Mondom neki: – Visszamaradtunk úgy, ahogy voltunk. (67)

Azután azt mondja az Anti bácsi a Bálintnak:

– *Holnap nem lesz hal a szentesi piacra, ezt nyertük evvel a próbálkozással.*

Mink rendbetettünk mindent. Mink tudtuk azt, hogy estig fogunk még annyi halat a piacra, amennyit szoktunk fogni. Azt kérdezi a Bálint bácsi, hogy: – Halászunk-e még estig?

Azt mondtuk, hogy: – Mán menünk is azonnal.

Hozzá is fogtunk halászni. Azt mondom a bátyámnak:

– *Anti bácsival főzetünk halat, mert mink nem ériünk rá mostan.*

Főzött is az öreg. Mire bealkonyodott, akkorra lett hal a piacra elég. Ekkor látta az öreg gazda, hogy van hal. Azt mondta, hogy akik itt voltak délelőtt, azok nem fogtak volna két hétig sem ennyi halat. Pedig nagyon köpték a markukat, hogy majd ők megmutatják, hogy ők mennyi halat tudnak fogni. Fogtak is mindössze kilenc kis potykát. Szégyenszemre el is mentek. Ekkor az Anti bácsi beismerte, hogy tudat kell a halászatához is meg szorgalom. Ámbár minden munkához szorgalom kell, ez az alapköve minden munkának: a szorgalom. Meg is történt a halászat, nem történt azután semmi baj. Mikor megvolt a végelszámolás, összesen ötvenhat m./mázsa halat adott ki a kilenc kataszteri hold kubigödör vízterület.

Ezekből a sorokból, kedves Olvasó, lehet látni, hogy milyen a haltermő esztendő: kikel a pete és meg is nevelődik. (68)

A második esztendő volt az 1919-ik év, amikor a csongrádi Nagy-rétbe beszabadult a víz. Május 19-ére virradó éjjel 11 órakor jöttek a katonák, minden vízen járó embert mozgósítottak, menni át a Nagy-rétbe menteni, amit csak lehet, embert, jószágot egyaránt. A katonai parancsnokság alá voltunk rendelve. Át is mentiünk én és Dányi sógor meg bátyámnak a fia. Egy pirityes ladikkal a hídrámpánál kellett jelentkezni a katonáknál. Még akkor a víz nem volt ott. Sokan jöttek még akkor is a víz elől, jószágot vezetve-hajtva, ki ahogy tudott menekülni ki a gátra. Az a vízmoraj, ahogy

hallatszott a zúgás! Volt olyan, aki az ágyból ugrott ki, felment a fára, ott várta meg a reggelt, meg a szalmakazalra, meg a nádtetőre, ki ahová tudott menekülni. Már előző nap a katonák tudatták a réti lakosokkal, hogy pakoljanak ki a gátra, nehogy ott érje őket a baj. Ezek nem hittek nekik, merthogy a román katonák is ott voltak, a Tisza vonal volt a front, jobban hittek a románoknak, mint a mieinknek. Mikor a víz odaért, akkor a katonák kiadták a parancsot: menni és menni kell. Áthúztuk a ladikot a gáton, mentünk befelé a Várhát irányába. Ahogy mentünk, még akkor is ívott a potyka olyan csapatokban. (69) Ahogy a ladik közéjük ért, úgy zörgött az evező a halak közt. Ennek meglelt a halban dúsgazdag eredménye, mert felívott a hal teljes egészében. Annyi lett a kis potyka, hogy még annyit azelőtt soha nem láttam. A víz bent volt a Nagy-rétben egész nyáron, a kis potykák megnyóttek, a tavak, meg a holt-Tiszák, meg a tehenesi Holt-Körös, meg a zalotai Holt-Körös, úgynevezett Rác-Körös, mind tele maradtak hallal. Úgy teli volt a tehenesi Holt-Körös, kevés volt az oxigén a vízben, elpusztult sok hal, olyan bűzös volt arra a levegő is, hogy sokáig nem lehetett arra járni. A tehenesi Holt-Körösben nem sok hal maradt, mert a víz is beteg lett a sok fertőzéstől. Nem törődött vele senki. Az lett volna a legjobb halászni, kivinni az élő-Körösre. A halat menteni, amit csak lehetett, Szentés városának lett volna kötelessége, mert háromnegyed részben az ő tulajdona volt, egynegyed részben Szelevényhez tartozott. Ennek a hanyagságnak nem lett se ura, se gazdája, merthogy zűrzavaros volt, erre vetették az okot.

A fentiekből lehet látni azt, hogy milyen a haltermő esztendő, ami megtermi a kielkelt kis halat egyaránt. Sokszor mondják, hogy nagyon kevés a hal. Ennek megvan az oka: nincs kedvező vízállás. Ami szaporulat van, azt is elpusztítja a sok píce, meg a kubigödrök kiapadnak, ott pusztul (70) el, a madarak felfalják, meg a csavargó orvhalászok kifogják. A régebbi időkben, mikor a Csongrád-Szegedi Tiszai Társulat megalakult 1902-ben, Szentesen lett a halásztársulat székhelye, az igazgató Nohobáczki volt. Az akkoriban megalakult halásztársulati törvény szerint lett a víz kiadva. A társulat nagy gondot fordított az ivadék megmentésére: amikor a vizek leapadtak, a kubigödrökből kihordatta az apró kis halakat. Erre volt két fogadott ember, aki átlag a pusztulástól megmentette az ivadékot 80 krajcár napszámmért. És ha volt egy kis nagyjahal, olyan például keszeg vagy csuka, vagy más effajta, azt elvihették minden nap magukkal. Szabó János bácsi volt a megbízott az ivadékhalászatnál. Ha a szükség kívánta, akkor több embert alkalmaztak, menteni a szaporulatot, ahogy csak lehet. Ez se ment sokáig, a kassza kiürült. Pedig az akkori állam is hozzájárult bizonyos mennyiségű pénzsegítséggel. Két-három évig ment a dolog rendes ütemben, azután kiadta a társulat részről halászatra, ekkor már nem törődött az ivadékkal senki, hiába volt az ellenőrzés, csak a nagyobbakat fogták ki, az apraja ott maradt a kubigödörben. Elapadt a víz, kiélték a madarak, nem törődött velük senki, csak a nagyját fogták ki mindig. (71)

A hal étkezése, melyik fajhal(nak) mikor és mi az étkezése: A potyka eszik, amikor a víz felmelegszik. Étkezése: megeszik minden kis rovar, ami a vízben van, a pici kis lárvák azon felül megeszik a kukoricát is. Ha ezek nincsenek, akkor megeszi a saját kölykét. Ezen volt vita már többször, hogy a potyka nem ragadozó. A potyka – amit én tudok tapasztalataimból – igenis megeszi a kis halat éppen úgy, mint a süllő vagy a csuka vagy más effajta ragadozó. Meg is hízik tőle. Majd ezekről az utóbbi

soraimban bővebben írok. Úgy a többi fajta halak is, majdnem kevés kivétellel mind ragadozó, például fogtam nagymárnát kishallal, fogtam kis békával. Kishalat akasztottunk a horogra és megette a nagymárna. Úgyszintén a kis békát szereti majdnem minden ragadozó hal.

Gondoljunk bele, kedves Olvasó, a Tiszának a vize mennyi ilyen kis lárvákat, kis rovarokat rejt magában. Azok a fajta halak, amelyek a Tisza-mederben fel tudnak ívni, azoknak a petéi mikor kikelnek, ezekből is kis lárvák lesznek, ahol kikelnek. Azok már ott nem mennek szét, egy csomóban vannak. Amint hallottam ezeket a régebbi öreg halászoktól, hogy csoportban, ahol kikelt, ott van addig, míg nem bír úszni. Azután útrakelnek, ahogy kikeltek egy csoportban. Már mihelyt úszni tud, azzal már (72) fogy is, a nagyobb fajta halak már fogyasztják. Egy ilyen petecsalád mikor az egy évet elérte, nemigen marad meg belőle 25-30 százaléka. Ez így van majdnem minden fajta halnál. Tudniillik a mederben való ívásnak nagyon kevés hozama van. Szó sincs róla, hogy a mederben nem ívik fel a hal. Felívik a mederben a márna, a bárna, a rózsahal. Ennek a három különböző nevű hálnak a testállása majdnem egyforma, a márna színe szőke, a bárna színe sötétkék, a rózsahal színe piros, rózsaszínű, az úszószármái pirosak. Ez utóbbiból fogtam egyet: egy kiló hús dekás volt. Ez a fajta hal csak a köves, kavicsos vizet szereti. A kecsege, köcsöge, kecsegetok, tok, tokhal, tetemestok, vágótok, csillagostok – ezek a nyolc néven lévő halfajták. A tokhaltól minden fajta hal fél, majdnem egyidőben van az ívási idejük, ennél fogva össze is szoktak ívni. Ezeknek is a petéjei, mikor kikelnek, egy rakáson maradnak addig, amíg nem tudnak úszni, avval a különbözőzettel, hogy ezek már a kavicslyukak közt maradnak, ott van nekik jó menedékük.

Ott van például a vizahal, ami hazánkban nagyon ki van veszve, nem is igen van. Az első világhétség előtt nem volt olyan esztendő, hogy ne fogtak volna ezekből a nemesebb fajta halakból, manapság ritka eset hazánkban a nemes tokhalakból fogni. Nemigen lehet fogni, a vizahalból, a tetemes tokhal ezekből a halakból kiveszésben van a Tiszán. (73)

Haladt az idő, az évek is múltak, családkunk is született. A család szaporodott, a halászatot folytattam. Abból éltünk, amit keresgettem. Tilalmi idő alatt kapáltunk meg más munkát végeztünk. Amikor engem szabadságoltak a tényleges katonai szolgálatból, azután 1902-ben behívtak gyakorlatra, azután minden második esztendőben el kellett menni 35 napos gyakorlatra. Letöltöttem 4 nagygyakorlatot, jött az ötödik, a világhétség.

1914. július 27-én, vasárnap reggel szomorú napra virradtunk. Kitört a háború, nekem is menni kellett. A feleségem sírt, a családok is, ekkor már négy család volt. Magam is nagyon el voltam szomorodva. Ekkor a halászatban jóra fordult az idő, hozzá jóra fordult minden. Ez nem segített semmit, el kellett menni, s bevonultam Szegedre az ötödik honvéd gyalogezredhez. Beosztásom lett a harmadik menetzred második zászlóalj, 6-ik század. Összekerültünk régebbi katonacimborákkal, ott már nem voltunk annyira elkeseredve. Egyik a másikat jobban vigasztalta: nemsoká vége lesz a háborúnak. (74)

Irány a harctér! Elmentünk vonaton Nagybecskerekig, ott kiszálltunk. Onnan gyalog utazómenettel, irány Tisza-torok, Rudolffalva. Ottan hajóra szálltunk, onnan mentünk a Dunán felfelé Ilokig, ottan kiszálltunk. Ottmaradtunk tartalékban. Mikor

megérkeztünk, egy fiatal közénk akart dobni egy kézigránátot. A csendőrök fékeztek meg a támadást, azonnal, ott a helyszínen végeztek vele. Ott voltunk, míg az orosz háború ki nem ütött, akkor onnan gyalog, utazómenettel mentünk Nagytopolecre, ottan bevagonezoztak bennünket, irány Galícia, az orosz front. Ott oszt' miránk is ránk került a sor. Megkezdődött az embervadászat. Az első ütközet Kulikov és Rohatinál volt, ott volt az első lakodalom. Heves harcok voltak, sok vesztesége lett a mi csapatainknak. Rosszul ment minden, a kezdet rossz volt. Sok tiszt a mi részünkről és sok vegyes katona elveszett és megsebesült. Onnan visszavonultunk. A jaroszlói ütközet lett a második lakodalom. Ott kicsibe (múlt), hogy az egész ezred fogságba nem esett. Ezredüknek be kellett menni az erdőbe, az ellenség jobb szárnyát megtámadni, itt éjjel visszajöttünk. (75)

A jaroszlói ütközet után visszavonultunk. A hadosztályunk bevonult a Semizs-libe (helyesen Przemysl) várórségre, ott teljesítettünk szolgálatot. Többször volt kirohanásunk, nemigen járt eredménnyel. Elejiben jó volt, később fogyott az enniváló. A hiba ott volt, hogy a jaroszlói ütközet után a visszavonuló csapatok mind felvételeztek bent a várban, holott nem lett volna szabad egyetlen csapatnak sem felvételezni. Ami később bekövetkezett: le lettünk csigázva. A századunkról két honvéd hirtelen egy napon bent a várban meghalt. Ki akart ütni a kolera a várórség közt. Ez éppen akkor történt, mikor a felmentő csapatok a vár segítségére be bírtak jönni. A mi ezredünk le volt zárva, a többi csapatokkal nem volt szabad érintkezni. A felmentő csapatoknak egy pár nap egy része pihenőben, azután azok is elmentek a külső csapatok után. A legrosszabb kirohanásunk a karácsony és újév között volt, mikor bevonultak a csapatok. Voltak olyanok is: egész századok belevesztek a kis folyóba. Be volt fagyva, de nem bírta el az embert a jég, vékony volt. (76)

Összeszámolták a maradt csapatokat, két-három századból lett egy szakasz. A kruei magaslaton volt az összpontosítás a kápolna előtt. Ott volt a hadosztályparancsnokunk, Tamási Árpád is, ott volt Kuzmanek, a várparancsnok is, mikor meglátta a megmaradt, levert csapatot, amit láttam: a hadosztályparancsnok szeméből hullottak a könnyei:

– Hol van a huszonharmadik hadosztály?

Ekkor odament Kuzmanek elébe és azt mondta neki:

– Tégy a várral, amit akarsz, a huszonharmadik hadosztály bevégezte a kirohási teendőit, nincs emberanyag, azt láthatja.

Ekkor aztán megszűnt a kirohanás. Azután járőrbe mentünk ki felderíteni, mit művel az ellenség a vár körül. Az orosz csapatok úgy voltak képezve, ha a járőr kiment, csapdába eresztette, azután elzárta az utat, vissza nem engedte. A járőr kiment, vagy szétverve, vagy egészben kintmaradt. Engem is így fogtak el a 227-es magaslaton, 1915. január 27-én, 9-10 óra közben. Borsos Imre tizedes volt a járőr parancsnoka, ő vissza bírt húzódni, de az elől-élt és az (77) összeköttetést elfogták az oroszok. Én másodmagammal voltam összeköttetés, az előljárőr három ember volt, így öten kerültünk fogságba. A tizedes visszahúzódot hetedmagával. Mikor fogságba estünk, az orosz katonák adtak egy vályogállású barna kenyeret. Kettévágták, a fele az enyém, a másik fele a társamé lett. Mint a kalácsot, úgy ettük, egykettőre elfogyott. Onnan elkísértek a tüzérségi állásokhoz. Ottan egy fiatal tiszt kihozott szintén egy

vályogbarna kenyeret meg egy tár töltényt. Mutatja, hogy melyik kell. Nem tudtuk, hogy mit akar velünk tenni. Kérdezték tőlünk, hogy mik vagyunk: ausztricki, germán? Mi mondjuk, hogy magyarok vagyunk. Ekkor azt mondja a tiszt: magyar, vasmagyar. 23-ik hadosztály, mert a várőrség csak egy hadosztály volt. Ha elfogtak egy járőrt, az mind 23-ik hadosztályból való volt. Az oroszok azt hitték, hogy 23 hadosztály van a várban. A tüzérségi állástól kísérték a zászlóalj-parancsnoksághoz. Ott voltak hárman, akiket jeleztem, akit elfogtak: volencki (Volencki?) marosi molnár, így lettünk öten, akik fogságba kerültünk.

A zászlóaljtól elkísértek a gyűjtőtáborhoz, ott adtak vacsorát, marhahúslevest (78) hússal. Jó volt, sárga kása leöntve tőpörtös zsírral. Ekkor már bent volt egy-egy vályogbarna kenyér cukorral, két-két karaj vajas kenyér meg a húsleves, kása. Meg akkor vettünk egy-egy bulkit és egy orosz font kolbászt, még azt is megettük. Még akkor is éhesek voltunk, nem törődtünk semmivel, csak még egyszer jóllakjunk. Ez idáig elment szépen. Este a föld trózsákra (?) lefeküdtünk. Elaludtunk. Nemsokára felébredtem, nem éreztem jól magamat, feszült a gyomrom, nagyon ki kellett mennem. Ekkor aztán megindult a hasmenés. Alig hogy bementem, már menni kellett vissza ki a tábori vécére. Ez volt a szerencse, hogy hamar megindult. Ugyan a többi társaim is úgy voltak, mint én. Szerencsésen áttestünk a bajon, másnap felkeltünk, alig bírtunk a lábainkra állni, ennivalóra meg nem mertünk rá sem gondolni. Reszketek a lábaink, alig bírtunk elindulni. A várban el voltunk csigázva, kiéhezve, kimerülve csont-bőr volt az ember, majdnem egész erejéből ki volt fogyva. Semmi kímélet, a sok kirohanás meg éhség, szenvedés. Azután hozták a csáját, mi is kaptunk. Megittuk azt a jó meleg csáját, ez helyrehozta a gyomrunkat. (79)

Ott voltunk. Másnap elkísértek bennünket a lebergi úton. Nem tudtuk, hogy hova vagy merre visznek bennünket. Végre elértünk Lembergbe, ott háltunk. Onnan másnap vonattal vittek bennünket Brodinba. Ottan kaptunk főtt ételt, ott háltunk. Másnap gyalogmenettel mentünk át a monarchia határán. Ott láttuk a lengyel földet először. Mentünk tovább, míg állomást nem értünk. Ottan bevagonéoztak bennünket. Ott már megmondták, hova visznek: irány Szibéria. Egy egész hónapig voltunk a vagonokban. Menet közben mindig kaptunk kosztot. Elértünk az ufai állomásra. Ott megállt a vonatunk. Ott voltunk egy nap, egy éjjel. Reggel indult a vonat át az Uralon Ázsiába, Omszkba. Mikor megállott a vonat velünk, az útban meghalt egy magyar honvéd testvérünk, ott lett eltemetve a vágányokon kívül. Omszkban kaptunk jó marhahús levest meg húst is, sárgakását, jól le volt öntve tőpörtös zsírral. Jó volt. Onnan mentünk még két nap, két éjjel, mikor megérkeztünk Novonikolajszkba. Ottan kiszálltunk a vonatból. Este 9 óra volt az idő. (80)

Omszktól Novonikolajszkig láttam gyönyörű szép nagy farmokat, rengeteg marha-, ló- és birkanyáját. Ott volt 5-6 éves búza asztag, az elcsépelet búza is ott volt, kint az Isten szabad ege alatt letakarva szalmával. Ott olcsó volt az élelem, tíz kopekból ehetett egy ember egész nap. Bekísértek bennünket a városba egy nagy barakkba. Három priccs volt benne. Felmentünk a legfelső priccsre. Ott már voltak többen hadifoglyok, körülfogtak bennünket: mi újságot hoztunk. Énhozzám is odajöttek. Én azonnal megismertem Csenki Jani 5-ös honvédtizedest. Kérdeznek, én nevével szóltam neki. Azt mondja:

– Üsmersz te engem?

– Ismerlek.

– Ki vagy te? Én nem ismerlek. Mondjad, ki vagy?

– Én nem mondom meg, nézz rám! – Távoli rokonok voltunk.

Egyszer megismert. Egymás nyakába borultunk és sírtunk mind a ketten.

Ott voltunk négy nap. Szedtek össze pék aptájlungot (?). Én is beiratkoztam. Lettünk 50-en: 25 német, 25 magyar, így lett összeállítva. Mi onnan elmentünk a piactéri japánféle barakkba. Ott voltunk négy nap, vártuk a parancsot, mikor kell felmenni. Én voltam meg egy szegedi, Pördi nevű 5-ös honvéd. Ketten voltunk ismerősök, azután összeismerkedtünk. (81)

Mikor átmentünk a japánféle barakkba – ami a piac mellett volt –, ottan voltunk egy hétiig. Kijártunk a piacra nézgelődni. Árulták a búzát, egy zsák búza öt pút orosz méretben, egy rubelért lehetett venni, egy kerek túrós lepény hat kopek, a nagyobbbat tíz kopekért lehetett venni. Egyszer, amint nézgelődök, odajön hozzám egy öreg orosz. Beszél hozzám, nem értem, avval megfogja a köpönyegem két sarkát, mondja, hogy fogjam össze. Megfogtam, avval öntött bele savanyú uborkát. Én csak néztem öreget. Ő elment, otthagyt. Én bementem a barakkba, körülfogtak, hogy: adol-e el belőle? Őt kopekért eladtam mind, lett pénzem. Azután megint kimentem, akkor ért oda egy idősebb bácsi szánkóval. Megállt, kivett a szánkóból egy kerek barnakenyeret, odatette a ló elé, avval elment dolgára. Én meg odamentem, felvettem a kenyeret, bementem a barakkba, azt is eladtam. Azután kimentem megint. Addig ögyelgek, egy rakás hó tetején ott volt egy gyönyörű szép barna sálkendő. Szétnézek, felvettem a sálkendőt, bementem a barakkba, avval megnézem, kétrét fogtam, alám terítettem, azon fekiüdtem sokáig. (82)

Egyszer rá gondoltam, eladom a sálkendőt. El is adtam tíz rubelért, holott kaptam volna érte huszonöt rubelt. Nem akartam én eladni, úgy gondoltam, hogy ha a jó Isten hazasegít, hazahozom. De nem úgy lett, ahogy elgondoltam, mindig félttem: rájönnek, akkor kikapok érte.

Eljött a várva várt idő, elmentünk a városba. Lett szállásunk tűzbiztosító ügynök házában. Volt jó helyünk, onnan elmentünk a fürdőbe, onnan orvosvizitre. Új alsóruhát kaptunk, a féregtől megtisztultunk mindnyájan. Mivel az orvos is azt mondta, hogy tiszták legyünk, minden héten kétszer volt orvosvizit, szerdán és szombaton.

Megkezdtük a kenyérsütést. Ötvenen voltunk, fele német volt, másik fele magyar volt az állami pékségben, sült éjjel-nappal. Ment a sütés, az orosz katonák is onnan kapták a kenyeret, a hadifoglyok is. Az állam nem fizetett semmit, nem volt kopek, nem bírtunk dohányt venni. Megkezdődött a lopás. Hat kopekért megvették a kenyeret, így bírtunk venni mahorkát. Az őrség is vitte a lisztet zsákszámra. (83)

Akkor aztán bekövetkezett a nagy hiány, jöttek felülvizsgálni a pékségbe. Rosszul állt a sorsunk, féltünk mindnyájan, az orosz őrparancsnok is. Azt mondta, hogy nem ússzuk meg baj nélkül. Ekkor lejöttek a pékségbe az urak. Ki kellett takarítani a teknyöket, mindent a pékségből felhoztunk, semmi nem maradt lent, mert a pékség lent volt a földben nyolc méter mélyen. Mikor minden tiszta volt, azután vittünk lefelé mindent. A lisztet megmérték, a kovászélesztőt is. Mikor a kovászt megcsináltuk, a teknyöket kifűrták és leglombázták. Az ajtókat lezárták, leglombázták. Az őrséget máshonnan állították oda, mink meg ott voltunk az őrséggel együtt. Mikor eljött az idő, dagasztani kellett, akkor jöttek az urak és nagy vigyázattal mindent megnézték,

akkor lementünk, hozzáfogtunk dagasztani. Mikor vége lett a dagasztásnak, akkor megint fel kellett jönni, és ott voltunk az őrséggel együtt. Mán akkor tudtuk, hogy mi vár ránk, ha rájönnek a sikkasztásra. Megint visszajöttek az urak és lementünk szakajtani. Ekkor már be kellett gyújtani a kemencébe. Hont Pista volt a fűtő. (84) Meggyújtotta a tüzet, a kéményben a zárót elzárta. Lett olyan füst, hogy az urak mind feljöttek. Akkor lett ám, azonnal takarítás. Két zsák tészta jött össze a vizsga után. Kisült a kenyér, átnéztek mindent, sehol nem találtak meg semmit. Mikor elmentek az urak, akkor összeszedtük a kenyértészta. Két zsákkal lett. Ekkor az orosz őrség nagy szlávábogomot kiáltott örömben. Nem jöttek többször vizsgálatot tartani az urak!

Ment a dolog tovább úgy, mint azelőtt, annyi különbséggel, hogy megkezdtük a feketézést. Mi hárman lettünk együtt: én, egy tiszapolgári fiú meg egy csépai fiú. Vettünk a lavkában fehér lisztet, vettünk egy jó disznót húsz rubelért. Levágtuk, a zsírját kisütöttük, megkezdtük a mákos kalácsot meg a fánkot sütni. A húst megsütöttük, a csontos részét megfőztem magyaros paprikásnak. Minden héten egy disznóval elbántunk. Elkészült a mákos kalács meg a fánk, megsült a hús, megfőtt a paprikás. Az őrség is, mi is ettünk amennyi kellett. Odajöttek a civilek is, vették a fánkot meg a paprikást. Nagyon tetszett nekik. (85)

Jól ment a dolog, minden héten igencsak egy disznó elfogyott. Lett pénzünk minden héten. A pékség mellett volt egy öreg varga. Hat jó malaca volt neki, mindnyáját mink vettük meg. Mikor elfogyott az öreg vargától, másutt kellett venni. Láttam az öreg vargát, mikor varrta a csizmát. Tú helyett disznósörtét használt, úgy bele volt fonva, hogy nem szakadt ki belőle. Egyszer úgy jártunk, hogy vettünk egy disznót. Jó távol volt a pékségtől. Elmentünk érte a kétkerékű vízfordó kocsival. Ez volt a legnagyobb, amit vettünk. Úgy mentünk el, hogy ottan megöljük és úgy hozzuk el. Megfogtuk a disznót, beleszúrtam a kést, a disznó megugrott, elszalajtottuk. A városnak ez a része magaslat volt. Ahogy elszalajtottuk, ott volt a magaslat széle, azonnal lezuhant a mélységbe. Ahová leesett, ott maradt. Menni kellett nagy kerülő úton. Mikor megtaláltuk, akkor meg volt dögölve. Két orosz katona is volt velünk. Jót nevtünk rajta a disznóölésen. (86)

Jó sorunk volt a pékségben. Sütöttünk töpörtös pogácsát is, ez már állami barnalisztből sült, ebből volt a legtöbb haszon, erre nem volt semmi kiadás.

De hát úgy szokták mondani: semmi sem tart örökké. A sors megirigyelte a jó sort. Egyszer, mint minden nap, jöttek kenyér felvételezésre. A szerb foglyok is ott voltak kenyérért, összeszólalkoztunk mink magyarok meg a szerbek. Összevesztünk. Mink se hagytuk magunkat, késre kerültünk. Jöttek volna le a pékségbe, mink mentünk volna fel. Nem bírtunk. Akit elkaptak, annak adták az átszállót. Egy elszaladt a szállásunkra avizálni, hogy mi van a magyarokkal. A német parti úgy, ahogy voltak, ingben-gatyában jöttek, késsel meg baltával. Mikor odaértek, azonnal lett halott. Mi is lerántottunk egy párat, úgyhogy lett olyan heves harc. Az orosz őrség nem bírta elejít állni, mert az őrség a magyarok és németek mellett állt. Az orosz készültség vonult ki a helyszínre, egy orosz őrnagy vezetésével. A készültség a szerbeket elhajtotta a pékségtől. Az őrnagy csak nézte, hogy még ilyen! (87)

Féltünk, hogy mostmár lesz nagy baj ebből az összecsapásból. Meglett a vizsgálat. Nem lett semmi baj, sőt még az orosz tisztek megdicsérték a magyar és a német hadifoglyokat. Ekkor aztán ketté kellett választani a szláv ajkúakat a magyaroktól

meg a németektől. A szlávok nem nyugodtak sosem, azon voltak, hogy a magyarokat és a németeket el kell pusztítani.

Ekkor jött a parancs, hogy akik ilyen helyen vannak, azokat le kell váltani, a helyükbe szlávokat kell alkalmazni. Ez meg is történt. Bementünk a lágerbe. Ott hozzáfogtam, kávét árultam. A konyháról kaptam forró vizet. A konyhán volt egy konyhaparancsnok, egy ezredbeli szakaszvezető, az adott forró vizet. Egyszer azt mondja nekem:

– Komám, gyere be a konyhára! Nem szeretem, az emberek nem tudnak úgy főzni, ahogy kellene. Ne gyere vízért, mert nem adok vizet.

Ha így van, akkor bemegyek. Hatan voltak a szakácsok, mikor bementem. Nem lettünk csak négyen, mert négyen is elegen voltunk. Volt a konyhán egy idős orosz űr, nagyon jó ember volt, engem nagyon szeretett. Külön mindig főztem hatunknak jobbat. (88)

Jött a rendelet, hogy a magyarokat meg a németeket viszik fel a murmanszki vasútépítésre a kólai félszigetre. A murmanszki vasút nagyon nehéz munka volt. El is mentünk, egy egész hónapig vitt a vonat bennünket. Megérkeztünk. Megkezdtek Szorokánál adni le az embereket, húszat, hol többet, hol kevesebbet. Minket is leolvastak, a kilences vercen negyvenünket. Két cserkész kozák felügyelete alá lettünk adva. Megkezdtek a munkát az oroszokkal együtt. Ők irányították a munkát.

Az a táj évszázados erdőség volt, tehát a fákat, ami útbaesett, azt kivágták. A javát elvitték a popovosztrói fűrésztelepre, ahol elvágták deszkának meg palincsnak. Az ott maradt gallyakat, fadereket keresztbe forgatták az emberek, mert a talaj zsombékos volt. Ha az ember véletlen lelépett a zsombékról, lement a lába, ameddig kétágú volt.

Mikor elveszett a hó, nagyot néztünk: utána harmadnapra virágozott a maroski. Úgy nézett ki, mint nálunk a földieper. Mikor megérett, jó volt, édes és vadás íze volt.

Mikor bementünk a barakkba, volt benne pricc is. Egy sor felül volt, a másik(nál) meg alul volt a fekvőhely. (89) Én és egy idevaló csongrádi fiú volt, Csúros Imrének hitták, mink össze lettük párba osztva, nem is féltünk a dologtól. Az orosz előmunkás szeretett bennünket nagyon. Ott volt velem az, akivel voltam Szibériában a nagypékségben, Szebrák János, aki odahaza kőműves volt. Jó barátságban voltunk egymással. Eltelt egy hét, elvitték a kémi ucsáskához be a faluba. A falu neve Sujevecko volt. Nem tudta, hogy mit kell csinálni, csak akkor mondták meg neki, mikor odaértek. Nagyon jól tudott oroszul beszélni. Volt ott egy tatár lacsájnik, azt mondja neki:

– Ebben a házban csinálsz egy kemencét, mert kenyeret kell sütni, mert lesz itten sok munkás.

Erre azt mondja Jani:

– Tudok én kenyeret is sütni.

Ekkor már énrám gondolt. Hogyha lehet, akkor én leszek a cimborája. Úgy is lett. Megcsinálta a kemencét, átvette a lacsájnik a munkát. Azt mondja neki, hogy:

– Tudsz te kenyeret sütni? Egy embert hozz magaddal, ketten fogtok itten kenyeret sütni.

– Van egy a kilences vercen, azt (őt) szeretném elhozni.

– Azonnal adok egy papírt és ereggy érte, és meg kell kezdeni a (90) kenyérsütést!

Mikor megérkeztiünk, adtak élelmet, főznilót is. Kaptunk ruhát, csizmát, jó meleg nadrágot, kabátot, kesztyűt. Kaptam egy fekete medvebőr sapkát. Más nem is kapott, csak én kaptam.

Hogy Szebrák Jani eljött, nem gondoltam semmit sem. Egyszer megjött Jani, hozta a papírt. Mondja a csoportvezetőnek, hogy kiért jött. Odaadja a papírt. A csoportvezető azt mondja:

– Miért nem másik embert visz, ne a Maszlagot!

Már akkor össze voltunk szokva Vörös Imrével, aki szintén városbéli és ezredbéli volt velem. Majdnem sírtunk mind a ketten, hogy el kell válni. Elköszöntünk egymástól, de hála Istennek, hosszú szenvedés után idehaza ismét összetalálkoztunk.

Nem volt más hátra, mint elmentünk be a faluba. Mikor bementünk a pékségbe, ott volt egy pékmester, aki átvette a pékséget, mindent leltár szerint. Mikor odaértünk, Jani sem tudta, hogy kicsoda. A cimborám kérdezi, hogy kicsoda. Mondja, hogy az ő számadásában van itt minden.

– Titeket várlak – mondta a lacsájnik – (tudtam), hogy nemsoká' itt lesztek. Most itt lesznek veletek, hogy fogtok kenyeret sütni.

Megkérdezett engem, hogy hol tanultam a kenyérsütést. (91) Mondtam, hogy katonáéknál tanultam. Hozzáfogtunk. Kovászt csináltunk, tiszta fehér lisztből. Mindent nézett, hogy csinálunk, hogy dagasztunk. Ő hozott egy kis cipőnyi barna tésztát. Azt mondja: – Evvel a barna tésztával csináltok a barna kenyérnek kovászt. Az egyik sütés lesz a fehér kenyér, a másik meg barna kenyér lesz. Ezt így kell mindig csinálni, hogy hiba ne legyen! – ránkparancsolt szigorúan. – Jól viseljétek magatokat, nem lesz semmi bajotok.

Megkezdtek a kenyérsütést. A falubeli népek féltek tőlünk. Azt mondta nekik a mátyuska, hogy mink emberevők vagyunk. Minden rosszat mondott nekik a pópájuk mirólunk. Egyszer aztán odajön egy asszony. Odaköszön, a cimborám elfogadta a köszönést. Nagyot néz az asszony, hogy tud a cimborával beszélni. Mondja, hogy mit mondott nekik a mátyuska az áusztrickikről, hogy emberevők vagytok, meg vallástalanok, nem hisztek Istent. Ekkor mondja a cimborának: látod, milyenek vagyunk, nem kell mondani. Avval elment az asszony. Egy kevés idő múlva odajött a falu majdnem minden népe a pékség köré. Ott volt a házigazdánk is. Ekkor a cimborát ostromolták, egyre kérdezik-(92)gették, hogy élünk, milyen a családi életünk odahaza hazánkban. Jani mindent elmondott nekik, hogy milyen életet élünk. Azután megismertek bennünket, hogy nem vagyunk emberevők, hanem sorsüldözöttek. El kellett hagyni otthonunkat, szeretteinket. Hogy miért, vagy kiért, mi nem vagyunk oka sorsüldözésünknek. Megértették a rejtély okát, azután megismertek bennünket. Tiszteletben tartottak bennünket.

Most kedves Olvasó, írok az itteni lakókról, hogy éltek itten a népek, milyenek a szokások. Negyedik osztályos voltam az iskolában, mikor a Misurai tanító úr beszélt nekünk, hogy élnek itten a népek a kólai félszigeten, milyenek a szokások. Mikor idehoztak bennünket, eszembe jutott, a tanító úr mit mondott erről a vidékről. Halászat és vadászat a foglalkozásuk, ajtajukon nincsen závár. Ha elmegy a ház népe hazulról, behúzza az ajtót és az ajtóküszöbre odatesz egy darab fát, jelzi, hogy nincs itthon

senki. Az ajtóval szemben kis facölöppel jelzi, hogy mikor jön haza. A babona meg a jóslás nagyon el volt hatalmasodva, mink ezt a szokásukat figyelmen kívül hagytuk. (93)

Sokat kellett dolgozni, éjjel-nappal ment a kenyérsütés. A murmanszki vasúton jó kosztot adtak. A produktit minden öt napra adták ki, három funt kenyér, fele fehér, fele barna kenyér volt. Egy napra hat zalanyik vaj a fehér kenyérhez, csájához hat szem kockacukor, azután tizenhat zalatnyik hús. Ezek, a mindenféle élelem, a cukron és a liszten kívül minden Argentínából való volt. A hús teve vagy bivaly, mind hat hektós hordókban voltak lesózva, le voltak fujtva. Még szalonnát is kaptunk. Ez utóbbi nem volt hasznos, mert sokfajta nép volt ottan, akik nem élvezték a szalonnát. Nem is tudták, hogy mire való. A mohamedánok meg egyáltalán nem, mert a vallásuk is szigorúan tiltotta. A nép nagyon kevert volt ottan, voltak kirgizek, tatárok, örmények, gitájczok, odavalósiak, finnek, svédek, norvégok, azután voltak a hadifoglyok, azon kívül voltak orosz katonaszökevények, akiknek nem volt semmi becsületük. A kozákok sokat megverték, mert nem akartak dolgozni. Mind a forradalmat beszélték maguk közt. Tudták, hogy (94) kitör a forradalom. Hogy mikor, azt várták nagyon nehezen. Minket nagyon szerettek, tudták, hogy mi nem önként mentünk oda. Sokszor a fogukat csikorgatták, de nem tehettek semmit, hallgatni kellett nekik.

Mink ketten voltunk, kettőnknek főztem. Vajunk volt bőven. Többször eljött a házigazda, nézte, hogy mit hogy készítenek. Elmondta odahaza otthon a feleségének meg az anyjának, aki száznégyszáz éves volt. Megismertek bennünket. Az öregasszony is azt mondta, hogy ezek nem lehet, hogy emberevők legyenek. Egyszer a házigazda hozott olyan kétkilónyi halat. Olyan volt, akár idehaza a menyhal, csak a feje volt olyan, mint a baráthálnak a feje. Mikor kiteszi a zsákra, felvesz egyet, megfogja a fejét, hát-ratöri, kihúzza a gerincét, kétfelé hajlik a halhús. Odaadja a cimborámnak:

– No, Iván, kusáj!

Engem is kínál – mondom a cimborámnak: így nyersen?

De az öreg csak erőltetett, hogy együk, nagyon jó. Jani, ő aztán evett belőle, mondja nekem, hogy:

– Hidd el, öreg, nagyon jó.

Mondom neki:

– Várj csak egy kicsit, majd én másképpen csinálom. (95)

Elővettem a kotelkát, amiben szoktam főzni, bele egy csomó vajat. Az öreg házi meg a cimborá kiszedték a gerincet meg a belit, mert ez a hal nagyon jó nyersen, élvezik az ottani lakók. Én meg bele, a lisztbe kevertem, bele a forró vajba. Az öreg nézte, hogy sütöm a halat. Mikor megsült négy, akkor mondom neki, hogy most egyél csak belőle! Evett. Azt mondta, hogy mi még jobban tudjuk, hogy kell elkészíteni. Hármat elviitt haza az anyjának meg a feleségének meg a húgának. Azok átjöttek, megnézték, hogy kell elkészíteni. Ekkor azt mondták:

– Hol vagyunk mink még tihozzátok a tudásban, úgy szellemileg, mint bármilyen más iparban. Most már mondhatja a bátyuska, hogy emberevők vagytok, nem hiszünk tovább neki.

A ránk bízott munkát csináltuk minden nap. Hála Istennek, nem volt semmi baj. A kenyérsütéshez szükséges élesztőt mink csináltuk magunk. Megtanított a pékmester, hogy kell csinálni az élesztőt. Mink az orosz dandárparancsnokság alá tartoztunk.

Egyszer jön az őrmester. Azt mondta, hogy (96) ezután annyi élesztőt kell csinálni, hogy a lakosságnak minden szombaton kell adni egy kis kruskával. Úgy is lett, minden szombaton jöttek élesztőért.

Megismertek az ottani lakosok, az egész lakosság. Összeismerkedtünk ottan három kovács, egy suszter, egy szabó, egy borbély. A borbély Érsekújvárra való volt, egy kovács osztrák volt, civilben odahaza kaszakovács volt. Sokszor eljöttek a pékségbe. Sütöttem valamit, kalácsot vagy fánkot, mindig jóllaktak.

Történt egyszer: egy éjjel zörgetnek az ajtón, az ablakot is zörgetik nagyon. Az egész faluban csak a pékségben égett a lámpa, tehát oda jöttek. Négy cserkészszószó volt. Beengedték őket. Majdnem megverték bennünket, hogy soká nyitottuk ki az ajtót. Látták, hogy hadifoglyok vagyunk. Vagy három kenyeret levettek a polcra, meg a vaját is megtalálták, a cukrot is. Fenyegettek bennünket, féltünk nagyon. Azt mondja a cimborám:

– Elmék az őrmester úrhoz, hogy mi van itt a pékségben. Majd megleszel valahogy addig, ne törődjél semmivel.

Úgy is lett. A cimborá elment. Egy félóra nem telt bele, már ott volt az őrmester harmadmagával. Egy lent maradt a lépcső aljánál, a másik meg a lépcsőn maradt fent, (97) az őrmester meg jött be a pékségbe Janival együtt. Meglátta, a kozákok mit csinálnak. Felugrottak azok mindnyájan. Ekkor a nagy kényóvostag kancsikát kivette a nyakából. Ekkor mondja nekik:

– Igyi na ulic!

Ekkor aztán adta nekik, az ajtón kívül megint kaptak, lent a lépcső aljában ott megint kikaptak. Ott összekötötték őket, elhajtották őket a suszterhoz, mert ott volt egy üres szoba. Oda bezárták őket. A kulcsot odaadták a suszternek. Megmondta az őrmester neki, hogy három nap, három éjjel ottan fognak lenni, ki ne merje eresztetni őket, mert akkor ötet zárja a helyükre. Azután visszajöttek a pékségbe, megnézték, mit csináltak. Semmit nem bántottunk addig. Mikor visszajöttek, látták a kenyérdarabokat széjjel a földön, vagyis pallón. Másnap elvitte a darab kenyeret, kapott érte tejet, túró. Sütöttem jó túrós lepényt. Megemlegették a kozákok a teljhatalmat. Én, míg Jani odavolt, addig meg sem mertem mozdulni, ott ültem a kemence előtt, vártam, hogy mi lesz most énvelem. Ami aztán megtörtént. Eszem ágában sem volt, hogy a zsandárok úgy kibánjanak a kozákokkal. Elmesélte a suszter, hogy kérték, (98) hogy engedje ki őket. A suszter azt mondta nekik: van nektek jó helyetek. Se vizet, se enivalót nem kaptak három nap. Mikor letelt a három nap, odament a zsandár őrmester, kiengedte őket. Megmondta nekik, hogy a faluba többet be ne merjenek jönni, mert nagyon rossz következménye fog lenni. Nem mertek azután bejönni a faluba.

A nagy haliéri, vagyis a nagy sóderbányában voltak a kozákok negyvenen háromszáz hadifogollyal. Onnan hordták vagonban a sódert a vasút töltésire. Éjjel-nappal mindig hajtották a hadifoglyokat. Két vállalkozó volt, négyen voltak felügyelők. Ezeknek a podrajcsikoknak nagyon jól ment a soruk, annyi volt a pénzük, hogy ládat kellett a pénznek csinálni. A szegény hadifogoly verejtékes munkáján szereztek a sok pénzt. Sokan megbetegedtek a cingában, vagyis a skorbutban. A kozákok nem ismerték a betegséget. Hajtották annyira, hogy sokan munkaképtelenné lettek. Még akkor is sokat megverték, mikor már majdnem meg voltak halva. Egy hónap letelte

után majd a fele kidőlt a munkából. Az étkezést se úgy adták, ahogy azt kellett volna. Harminc kopekot adtak egy napra egy-egy hadifogolynak. (99)

Mostan, kedves Olvasó, visszatérek a pékségbe. Hogy éltünk, hogy ment a sorunk. Ketten voltunk a cimborával. Minden nap kaptunk tejet a kézmosóvízért, a csájához nagyon jó volt. Nem tudtuk kitapasztalni, hogy milyen a vallásuk. Történt egyszer velem, hogy a szomszédasszonytól hoztam a tejet. Átellenben volt a ház, egészen az ablak nyitva volt. A hegyes aljú, égetett tányérban volt a tej, beleaprítottam a kenyeret, két szem kockacukrot tettem bele, hozzálítottam azután enni. Meglátta az asszony, hogy a tányérjából eszek. Beszélt nagyon, én nem értettem, mit beszél. A cimborá odavolt a raktárban. Mikor előgyűtt, mondom neki, hogy a szomszédasszony nagyon zajgott, nem tudom, hogy miért. Átment a cimborá. Kis idő múlva gyűn vissza, nevetett nagyon.

– Azt mondta a vidraszemű asszony, hogy mostmár legyen a tied a tányér, neki nem kell, mert beleaprítottad a kenyeret és abból ettél, és te bűnös ember vagy. Nekünk nem szabad abból enni, még a helyetekbe sem szabad nekünk ülni.

Ha véletlenül átmentünk is hozzá, azonnal (100) ott volt előttünk az ajtóban. Fogadta a köszönést, de már akkor mutatta, hogy: „szegyzs tudá”, hogy hova üljek le. Ezek úgy vigyáztak magukra, hogy még a ruhájukhoz se érjünk. Az ilyen vallásúaknak az erdőben kint volt az imaházuk, ezekkel kezét fogni nem lehetett, azt mondták, hogy mink nagyon bűnös emberek vagyunk.

A házigazdánk jó ember volt, szeretett bennünket, ő volt a falu ácsa. Volt neki sok ácsszerszámja. Én egyszer gondoltam, hogy csináljak magamnak egy kis ládát meg egy kis teknőt, amiben a ruhánkat kimossuk. Az öreg házigazda megengedte, hogy megcsináljam. Deszkát én kaptam az állomáson. Engem az orosz őr ismert, kérdezi, hogy mi kell. Mondom neki, hogy egy darab deszka. Mondja az orosz katona (vezmi birit), hogy vegyem és vigyem. Vittem egy lapátnak valót, kis ládának valót is vittem. Nem magam, vittem segítséget, két ember kaptam, azokkal vittük el. Mikor meglátta az öreg házigazda, hogy mit csináljak, azt mondta, hogy mi mindent meg tudunk csinálni. Merthogy a cimborám kőműves volt idehaza. Igaz, ő németperegi fiú volt. Ő csinálta a kemencét, amiben sütöttük a kenyeret. (101)

Egyszer többek közt jön a parancs, hogy ki kell menni nekünk a kis kaliéri nagypékségbe, mert az ucsászka háromszáz ember kap, ennél fogva több kenyér kell. A nagypékségben nem sült a kenyér. Kimentünk, ottan megkezdtük a kenyérsütést. Itten három nagy kemence volt, itten volt már raktáros is. Nagyon sokszor váltották egymást a raktárosok. Mink mindig végeztük a dolgunkat rendesen. Többek közt azt mondja nekem Kovács, hogy vesz egy szarvast, meg is hámozzák, én főzöm meg, nekem nem kell hozzáfizetni az árához. Ottan negyvenen voltunk hadifoglyok azon a kaliéri vercen. Elvállaltam a főzést. Másnap már hozta is, vagyis vezette a rénszarvast. A pékség előtt volt egy deszkából épült szín, ottan elbántak vele szépen, tisztán. Azonnal kétfelé vágtuk, felit összevágtuk, és én feltettem főni. Vajra megdinszteltem jó vöröshagymával. Jóra vált a húsfőzés, az oroszok is megszerették. Ők is azt mondták, hogy nekik is kell ilyen közös ebéd, mert nagyon jó volt, megkóstolták. Azután nekik is főzni kellett. Azután egy egész szarvast meg kellett főzni egyszerre. Nagyon megszerettek az oroszok, azt akarták, hogy legyen én szakács. Nem vállaltam el. (102)

A murmanszki vasútvonalon többnemzetiségű hadifogoly volt, a monarchiához tartozók, azonkívül a nagy Németországhoz szintén. A csomagküldemény mindenhol sok összegyűlt, akiknek nem lett meg a gazdája, kik elhaltak, kiket elhoztak be, Nagy-Oroszországba. Az orosz katonai parancsnokság kiadta a parancsot, hogy a csomagokat, ahogy a munkás verszek vannak, úgy ki kell osztani az ott meglévő hadifoglyok között, minden rang és nemzeti külön felekezet nélkül egyformán. De csak hadifoglyok között kell szétosztani. Három vagon csomag lett az egész. Összpontosították Kémbe(?) az egészet, ottan osztották szét munkásverszenkint. Azután a vercen ahányan voltak, úgy osztották széjjel, lehetőleg egyformán. Így én is kaptam belőle. Kaptam cigarettát, kaptam süteményt, cukrot, egy inget, egy nadrágot, zsebkendőt, tejkonzervet, dohányt, papírt és gyufát. Akkor már úgy meg voltam javulva, hogy nagyon fulladtam, elhagytam a dohányt. Mikor a csomagokat szétosztották, hát bizony én is csak rágyújtottam egy cigarettára.

Én mondtam a cimboráknak, hogy gyerünk el, az öreg trázsnnyikot nézzük meg (103) Másfél versz volt oda hozzánk az öreg trázsnnyik. Szeretett nagyon pecázni, úgy gondoltam, megnézem, hogy fogja az öreg a csukát. Igaz, fogott az öreg csukát, öt kilós forma is volt közte, kisebb is volt. El is mentem, de csak egyedül, a többiek közül nem gyűit el egy sem. Kimentem a strekre, a sínek közt mentem. Ballagok szépen, bal oldal felől felnézek, ott volt egy kis folyó, ebben fogta az öreg a csukát. Majd kövé váltam. Uram Isten, ott volt éppen irányomban két hatalmas medve, néztek rám. Én most merre menjek? Elmentem az öreg felé. Ahogy arrébb mentem, a medvék megfordultak szépen és lassan ballagtak. Én megijedtem, igaz, mikor megláttam őket. Oda-értem, mondom ottan a többieknek. Oda is látszottak a medvék. Az öreg mindjárt fogta a puskát, mentünk is vissza. Az öreg ráfogja a puskát, elrántotta a ravaszt. Csütörtököt mondott. Az egyik ránk nézett, azután mentek tovább. Az öreg több töltenyt kipróbált, egy sem volt jó. A lövedék régi volt, régi vendlusz fegyver volt. (104)

Be-bejártunk a faluba, hol az egyikünk, hol a másikunk egy kis tejért vagy vajért, ha külön sütöttem egy kis lepényt vagy kalácsot. Nem volt olyan hét, hogy ne sült volna valami különös ennivaló. Egyszer az egyik barátunk azt mondja nekem:

- Hallod-e, komám, elmék' ki, hozok maroskit. Sütöl vele lepínyt?
- Én nem bánom, hozzál.

Ki is ment. Nemsokára gyün, hozott egy félliternyi málnát. Mondom neki: mért nem hoztál annyit, hogy lett volna egy tepszi lepény. Erre azt mondják a többiek:

- Készítsd a tésztát. Mink gyerünk, hozunk még hozzál.

El is mentek, Pavlicsek meg Varga nemsokára gyünnek lóhalálában, a sapka a kezükben, alig bírnak szólni.

- Mi van veletek? – kérdem.

– Hadd el, komám, ott vannak a talpasok öten, azt hittük, hogy kikapunk a málnáért.

Így nem sült málnával lepíny, maroskival kellett sütni. Onnan nem lehetett hozni többet málnát, mindég ott voltak a medvék csemegézni.

Egyszer úgy jártam a faluban, elmentem tejért. Két idős család volt, odamentem. Kérdem az öregasszonytól: hogy van-e tej? Azt mondja, hogy van. Mondja, hogy tegyem le a csájníkot, a házpadozatra mutatja, hogy hová. (105) Le is tettem. Mondja, hogy üljek le, mindjárt ad tejet. Hozza is a tejet, leteszi a padlóra a csájníkot a tejjel.

Kérdem, hogy adja, sesz kopek. Veszem a pénzt, adom neki, nem veszi el a kezemből. Azt mondja, hogy tegyem le az asztra. Leteszem a pénzt az asztra, fel akarom venni a csájnyikot. Odaszólt rám, hogy: „nyilza derzsi!”, nem szabad felvenni. Nem engedte, hogy felvegyem. Ott kellett hagyni, kijöttem. Az volt a szerencse, hogy már akkor gyűtt a cimborá. Ahogy mentünk kifelé a kaliérbe, mondom neki, hogy jártam a vénasszonnyal. Bement a házba, gyűtt is mindjárt, hozta a csájnyikot, a tetején egy kis darab fá. Nevetett nagyon. Mondja, hogy mit mondott az öregasszony:

– Azért nem engedte felvenni a csájnyikot, míg ű nem tesz rá egy kis darab fát, mert ha nincsen rajta, akkor beleiszik az ördög.

Ezen aztán nagyon jó nevetünk. Ekkor aztán elmentünk az öreg házigazdákhoz. Megörültek nagyon. Mondják, hogy ülünk le. Azt mondja nekem az öregasszony:

– Igyi szudá, Iván, szegyisz szudá!

Leülök mellé, mondja nekem:

– Ivánuska pokazsi rukom! – mutassam a kezem. (106)

Mutatom a jobb kezem, belenez a tenyerembe, azt mondja:

– Iván sztyebe szkora domoj bude jijbogom – hogy én hamar otthon leszek.

De ez hamar igaz lett, úgyhogy hat hónapra idehaza is lettem. Ilyen náluk a jóslás, ez velem megtörtént, idehaza lettem, hála a jó Istennek. Megmondta: „Az útban lesz egy kevés szenvedés, de azt átvészelem, azután nem lesz semmi bajom. Oda-haza nem is várnak a hozzád tartozók, meglesz a nagy öröm. De odahaza nem lesz soká’ az öröm, mert újból katona leszel és bujdosóvá leszel, nem lesz nyugtod soká’. De eztet is átvészeled. Azután lesz nyugodt életed.” Ahogy kedves Olvasó ezt itt leírtam, ezt az öregasszony jóslása szerint írtam.

Egyszer halljuk, hogy jön az amerikai vöröskeresztes komisszió. Jön is, a murmanszki vasútvonalon végig jöttek. Mikor aztán megtudták, hogy hány hadifogoly hiányzik. Sokat eb módjára temettek el a mohába. Nem volt csuda, ha hullottak a hadifoglyok, nem volt orvos, aki segített volna szegény hadifoglyon. Nem törődött vele senki, csak az volt, hogy: igyi, igyi, szkaré, szkaré. (107)

Sok hadifoglyot kihallgattak. Volt köztük egy magas úriember. Mikor hallja, hogy magyarul beszélünk, ő is szólt hozzánk magyarul. Mondja, hogy Budapesten járt iskolába. Nem sokat beszélt, csak annyit mondott, hogy a murmanszki vasútról minden hadifoglyot le kell szállítani más helyre és más tartományba. De a belső anyaországban meg nem volt enivaló. Bevagoníroztak bennünket. Engem a községparancsnok vissza akart tartani, meg az orosz munkások is azon voltak, hogy maradjak vissza köztük, mert engem nagyon szerettek. Nem is akartak elengedni. Mikor látták, hogy nem maradok tovább, nem bántottak. Csap(at)onként indították a társaságot. Mink is elindultunk lefelé a murmanszki vasútról.

A 99. lapon a cserkészszakok sorsa elmaradt. Mikor a forradalom kitört 1917. március 17-én, mihozzánk később érkezett a hír. Jött egy személyvagonból álló szerelvény, orosz vöröskatonák voltak rajta. Minden állomáson rendet csináltak, úgyhogy mindenhol átváltozott minden. A nagy kaliéri bányába nem mentek be. (108) Mikor oda értek mihozzánk, ott egy vagon a mozdonyhoz csatoltak, avval kimentek a homokbányába, tizenhat katona két géppuskával. Mikor kiértek, nem várták őket, így rajtaütöttek. Volt a foglyok között egy germán őrmester meg egy osztrák, ezek az irodában voltak mind a ketten. Ők mindent tudtak, hogy kínozták a kozákok a szegény

hadifoglyokat. Először a lacsájnikot fogták meg, azután a podrajcsikokat szedték össze. Egy észrevette, hogy nem jó vége lesz ennek a játéknak, eliszkolt az erdőbe. A két géppuska a vagonajtóba volt beállítva lövésre készen. A hadifoglyokat hátraterelték. Ekkor aztán felszólította a kozákokat a parancsnok: tegyék le a fegyvert. Azok nem tették le. A parancsnok látta, hogy összecsapás lesz a vége. Azt mondta a kozák parancsnoknak:

– Rátok tovább nincsen itten szükség. Elmehettek haza, itten minden ember egyforma, nincsen osztálykülönbség. Egyforma a fizetés.

A kozákok összepakoltak egy vagonba. Rájuk csukták az ajtót, a mozdony oda-ment, kitalolta őket a bánya végére, (109) a sín végére. Ekkor aztán keresztbe vették a katonák, két géppuskával adták nekik az útiköltséget az útra. Akit el bírtak fogni, podrajcsikot vagy mást, bárkit, akit meggrétáztak(?), avval ott a helyszínen végeztek. A kozákokat is elküldték mindnyájukat haza, a podrajcsikokat ott a helyszínen felag-gatták. Ez lett a nóta vége. Az ottmaradt a sok píz, ládáiban voltak elraktározva, egy részét szétosztották a még meglévő hadifoglyoknak, a többit elvitték magukkal. A 99. lapon elmaradottnak itt a vége.

Sokára leértünk Petrozavorkhoz, ez volt azon a vasúton a legnagyobb város. Itten voltunk két nap. Itten lehetett már látni a gyárkéményeket. Ide sok hadifoglyot temettek el. Külön volt a temető, be volt szépen kerítve, szépen gondozva volt. A közepiben volt egy oszlop, három sarkán rá voltak írva oroszul, németül, magyarul a murmanszki vasútvonal áldozatai. Nyugodjanak Békében. (110)

Onnan elindult velünk a vonat. Éjjel volt, nem tudtuk, hogy hová visznek bennünket. Mikor kivirradt, megállott a vonat egy állomáson. Nem tudtuk, hol vagyunk. Jön egy orosz katona. Kérdezzük, hogy hol vagyunk. Azt mondja, hogy Zvanka. Ez fő vonal Pétervár és Moszkva közt. Ezután jön Csudova. Ottan leszállok – mondja a katona. Csudovától keskeny vágányú vonal visz át Esztlandba, én odavaló vagyok. Nekünk is mondja, hogy menjünk vele, mert ő is szökevény, mén haza, ha csak lehet. Mondja, ha át bír menni, ottan már nem fél semmitől. Minden irat, ami nála volt, egy régebbi levél maradt meg nála. Volt nála egy haditérkép, ideadta, megmutatta, hol vagyunk. Nekünk is jobb lesz, ha átmenünk vele, ott már tud segíteni rajtunk. De nem mertünk vele átmenni, mert féltünk, hogy bajba kerülünk. Odaért a vonat, elköszönt tőlünk. Mikor kiszállt a vagonból, nem messze ott volt a vonatja. Mindjárt hátul került, már fönt is volt. El is indult a vonat vele. Ő ész volt, nagyon messziről jött, mindenütt a vöröskatonától meg a milíciától félt. Miköztünk nem félt, sokmindent beszélt az útvjárul. (111)

Minket vitt a vonat tovább. Aznap nem kaptunk főtt ételt, csájvizet is két helyen kaptunk. Kérdeztük, hol vagyunk. Azt mondják, hogy két stáció még és Péterváron leszünk. Éjjel be is ért a vonat. Én akkor aludtam. Mikor felébredek, kinézek az ablakon, hát látom a magas, nagy épületet: egy nagy állomáson vagyunk. Jön arra egy vasutas, lámpa a kezében. Kérdezzük, hogy hol vagyunk. Mondja, hogy Pétervározt. Visszafeküdtünk. Felébredünk, hát kotyog a vonat velünk, nem tudjuk, hogy merre, újból elaludtunk. Mikor felébredtünk, a vonat éppen akkor állt meg. Kérdezzük, hogy hová visznek, azt mondják, hogy Moszkva az irány. Mentünk is tovább.

Megérkeztünk Moszkvába. Ott voltak a cseh katonák. Megtudták, hogy magyar és német hadifogoly társaság, adtak káposztalevest meg egy kis darab kenyeret. Két

falat volt. Ottan nagyon megritkult a társaság, szökött mindenki, aki csak bírta, amerre tudott. Ki volt éhezve a társaság. A megmaradt népet beszorították egy nagy épületbe. Ott voltunk egy nap és egy éjjel. Reggel felébredtünk, kimentünk az udvarra, nem nagy volt. Nem (112) látni semmit. Odamentünk a sarokhoz. Mondom a többieknek:

– Gyertek ide!

Odajöttek, felemeltek. Felmentem a fal tetejire, onnan leugrottam, irány át a síneken, irány egyenesen be az utcába. Egy kis darab kenyeret, ha kaphatnék! Végre bementem egy suszterájba. Hatan dolgoztak, mind fiatalok voltak. Nemsokára gyűn egy fiatalasszony. Kérdi, hogy ki vagyok. Szól hozzám németül. Fejemmel intek, nem értem. Csak a nevem mondom.

– Ikht ungár isi landver fűnv regiment Jóhan Maszlag. Kérek egy kis darab kenyeret.

Kiment, hozott is egy kis darabot. Kis vekni vége volt. Mondja, nincs több. Ideadta, én megköszöntem. Eljöttem, ki az utcára, visszamentem. Akkor már osztották a ruhát, kinek mi hiányzott. Én is odamentem. Rámnézett:

– Hogy hívnak? – Fogságbeli főhadnagy volt. Mondom a nevem. Azt mondja:

– Mióta vagy te magyar? – merthogy a nevem szlávhoz hasonló. – Te az én szolgám leszel, te nem még a transzporttal, itt maradsz velem. Oda se nézz, jó dolgod lesz.

Én nagyon elszomorodtam, hogy elmaradok az ismerős jó barátaimtól. Ott volt mellettem Pista, akivel össze voltunk szokva. Ő is hallotta, hogy mit (113) mondott a főhadnagy. De már akkor sorakozó volt. Pista elszaladt, felment a priccsre, összekapta az én motyómat meg az övét. A jó medvebőr sapkám ott maradt. Nem baj mán, Pista! A főhadnagy elment valahova, a csapat kigyűnt, fel a vagonba. Mihelyt az utolsó ember felment, azonnal indult a vonat.

– No, Pista, én már nem leszek neki kutyamosója!

Ment a vonat, vitt bennünket – irány Szibéria. Elkeseredtünk, hogy többé nem haza. De nem úgy lett, búji lágérben letettek bennünket. Ott megmondták, hogy aki jól érzi magát, menjen katonának, minden jóban lesz része. Sokan elmentek. Akik ott maradtunk, beköszönt(ött) ránk a szomorú élet. Egy hónap alatt sokan elhaltak közülünk. Akkor megint a vereskereszt segített rajtunk. Jöttek felülvizsgálni bennünket. Látták a sok halottat. Volt köztük egy nő, úgy sírt, nem tudta visszatartani magát. Megnézték a (olvashatatlan, értelmezhetetlen szó) hullákat. Nem tudtuk, hogy mi az oka a sok h(al)álnak. Akinek az arcán, a szemé alatt megkékült, az már másnap virradóra meghalt. Volt olyan reggel, hogy öt-hat halott volt, olyan is volt, hogy harmincat is kivittek a garmadába. (114)

Onnan is el kellett vinni bennünket. Kihajtottak az állomásra havat hányni. Senki sem bírta dolgozni, be kellett menni az állomásépületbe. Sokat úgy hoztak be, én is alig bírtam bemenni. Nem éreztem se kezem, se lábam. Mikor bementem, ott volt egy idős bácsi két idős asszonnyal. Rámnéztek, odahívtak, adtak mindjárt csáját, megittam két bögrével. Olyan melegem lett, azonnal elkezdtem izzadni, nem fáztam tovább.

Bementünk a lágérbe. A vöröskereszt osztott a részünkre öt rubelt minden hadifogolynak, kivétel nélkül. Azt mondta a vöröskereszt komisszió, hogy három napon belül el kell szállítani minden hadifoglyot. Úgy is lett, mink lettünk az első transzport. Eljöttünk, irány visszafelé, le Rigáig, onnan fel Litvániába, Jurief Vezingburg. Ott

voltunk két hétig. Ottan kaptam egy úriembertől egy jó vékányi krumplit. Alig bírtam elvinni. Mikor mentem a városba, megve(tte) tőlem egy asszony, adott érte egy darab kenyeret. Odaadtam neki. Én őgyelegtem az utcán. Ott láttam egy templomromot. Hogy mikori lehetett, nem tudom. Bementem egy házhoz, beköszöntem. Ott fekiüdt egy asszony szép függönyös ágyon.

– Kérek egy kis darab kenyeret!

Néz rám az asszony. (115) Az asszony májbeteg volt. Kis idő múlva gyün a fia. Mondja neki az anyja, hogy én mit akarok. Mondja a fiú, hogy mi kell, mert a fiú tudott oroszul. Kérem a fiút:

– Légy szíves adni egy kis darab kenyeret!

Az anya nem tudott oroszul, litván volt. Kérdezi az anya a fiát. A fiú mondja az anyjának, hogy mit kérek. Azt mondja az anya, kérdezzen meg, hogy római katolikus vagyok-e. Én mondom a fiúnak, hogy az vagyok. Az asszony rázza a fejét: nem hiszi. Gondolkozok, hogy mit mondjak. Eszembe jutott, hogy odahaza voltam én ministráló gyerek. Egyszer elkezdem mondani:

– Konfiteor deo onnipoteti... – így mondom tovább.

Az asszony hallgatja, a fiú is hallja. Ekkor aztán adtak enni. Ettem jót. Ekkor aztán el akartam menni. Az asszony rázta a fejét, hogy maradjak még tovább. Ez idő alatt meg a cimbora visszament Juriefbe. Én nem tudtam, hogy elment. Mikor felállok, hogy megyek, csak int a kezivel, hogy csak maradjak.

Egyszer nyílik az ajtó, belép rajta egy úriember. Rámnéz, azt mondja, hogy mi már találkoztunk. Én nem ösmerem rá. Mondja, hogy hol, itten. Meglett az öröm. (116) Az asszony csak hallgatta, hogy mink egy kicsit beszélgetünk. Az asszony rokona volt. Nagyon nehezen várta, hogy mit mond rólam a rokona és hogyan ösmerkedtünk össze. Mikor elmondta neki, akkor azt mondta az asszony:

– Nem mégy el, itt leszel egy pár napig.

Ott voltam náluk. A rokona is ott maradt. Mindent kérdezgetett, hogy van-e feleségem, van-e családom. Én mondtam, hogy van. Aztán megkérdezte, hogy én germán vagyok, vagy ausztricki. Mondom, hogy én magyar vagyok. Nem ösmer ilyen népet, mondja. Mondja neki a rokona, hogy van. Ő sem tudott róla, csak a mostani háborúban ösmerete meg őket, de nem mint magyar néven, hanem vengelszki. Így a fiú is tudta.

Eljött az idő, elindultam. Adtak útravalót, elköszöntem tőlük. Azt mondta:

– Segítsen az Isten haza a családot közé!

A fiú nagyon megszeretett, azt mondta, maradjak ott náluk. A rokona is mondta, hogy ő is fél nagyon, ha elfogják, akkor végeznek vele. A rokona tanító volt, nőtlen volt. Még elköszöntem tőlük mindnyájuktól. Kimentem az állomásra, nem volt a vonatunk. Elg(ond)oltam, hogy elmék én is. Úgy is lett, jött a vonat. Felmentem a vagonba, elindult a vonat. Gyün a kalauz, rámnézett, nem szólt semmit. (117)

Megérkezett a vonat másnap reggel. Kiszálllok a vagonból, mindjárt ott van egy ösmerős cimbora. A murmanszki vasútvonalon ösmerjük meg egymást. Mindjárt mondja, Pista hol van, elvezetlek. Elmentünk, megtanáltam egy grófné lakásán. Mikor meglátott, azonnal jött oda, mondja:

– Csakhogy gyütt, János bátyám. Menüink hazafelé nemsoká', azt mondták!

Úgy is lett. Eltelt egy hét, elindultunk. Pista meg én szakácsok lettünk. Három nap jöttünk gyalogmenettel, mozgókonyhával. Három nap vártuk a németeket. Bejöttek a városba, a németeket külön elvitték. Mink elindultunk Rigáig gyalog. Az útban is volt közülünk, aki meghalt. Nagyon hosszú volt az út onnan Jurielftől Rigáig. Mindig rendesen megfőtt az étel. Már az első napon sokan lemaradtak, úgyhogy fele is megmaradt az ételnek. Végre megérkeztünk Rigába. Zeneszó várta a fáradtakat. Megérkeztünk, azonnal elszállásoltak bennünket. A vacsorát megkaptuk. Kaptunk szállást egy kerek, emeletes nagy úri házban. Megháltunk. Másnap reggel kaptunk kávé, onnan vonattal jöttünk hazafelé. (118)

Irány Kolmkovel. Ott voltunk négy napig. Ottan átadtak a németek a magyar hadvezetőségnek. Egy harmincháromas hadnagy harmadmagával átvett bennünket. Száznégyen voltunk a hetedik hadtesthez tartozók.

Az orvosi vizsga megvolt. Olyan messze volt az orvos tőlünk, attól félt, hogy kolerásak vagyunk. Felszálltunk a vonatra, elindultunk hazafelé. Mikor beértünk hazánkba, az első állomás Zemplénben volt. Kimentünk. Én is kimentem, az állomáson megittam három deci bort. Úgy elgyűjtött, hogy alig bírtam felmenni a vagonba. Azután jöttünk hazafelé. Budapesten kaptunk főit ételt. Onnan elindult a vonat, elértünk Félegyházára. Húsvét napján reggel érkeztünk, ott voltunk tíz óráig. Ottan sorakozót fűjt a hornyiszit. Éppen akkor adott egy asszony egy kis húsvéti kalácsot. Futottam én is a sorba. Összeállítottak bennünket, megolvastak bennünket. Huszonhét ember hiányzott közülünk. Azt mondta a hadnagy úr:

– Majd meglesznek valahol, a Földről nem mennek le!

Mert a háborút a tisztak is unták. Mi nem tudtuk, hogy sok katonaszökevény van idehaza, nemcsak a Nagy-Oroszországban voltak szökevények. (119)

A háborút unta a katonaság, unta a szegény nép, unta mindenki, csak az urak nem unták. Mink, akik jöttünk hadifoglyok hazafelé, mink tudtuk, hogy nálunk is kiüt a forradalom nemsokára.

Félegyházáról elindult a vonat velünk. Irány Temesvár. Este volt az idő, nem tudtuk, mit akarnak velünk. Fegyveres katonák kísértek bennünket egy nagy épületbe. Ottan fogadtak bennünket. Egy őrnagy mondott beszédet, hogy mostmár az új király katonájai vagyunk. A háború tovább folytatódik, amire fel kellett esküdni, Károly királyra.

Mire Temesvárra értünk, éppen fele hiányzott a társaságnak. Azután adtak egy csésze teát, egy zsemlét. Ez volt a nagy fogadás. Azután már nem fegyveres őrséggel vezettek vissza az állomásra. Ott voltunk, míg a vonat éjjeltájt elindult velünk. Jól jártam egy fiatal szerb asszonnyal, kaptam tőle egy kis darab kenyeret.

Onnan visszajöttünk Szegedre. Onnan sokára szabadságoltak bennünket. Hadbírósi kihallgatás után én megismertem a mi őrnagyunkat. (120)

IRODALOM

- BÁLINT Sándor**
1942 Egy magyar szentember. Orosz István önéletrajza. Budapest
- BAJOR NAGY Ernő**
1978 Életünk – történelem. Budapest
- BÁRKÁNYI Ildikó**
1996 A Tisza szerepe a falu életében. In: Juhász Antal (szerk.) Mindszent története és népelete. 453-481. Mindszent
- BERÉNYI Andrásné**
1975 Nagy Rozália a nevem. [Vál., szerk., utószó: Hoppál Mihály.] Budapest
- CSIZMADIA Imre**
1982 Pirkadattól delelőig. Budapest
1987 Delelőtől alkonyatig. Budapest
- DOMBI KISS Imre**
1982 Pokoljárásom. (Tények és Tanúk sorozat. A szöveget gondozta, bevezetőt írta Szentí Tíbor.) Budapest
- FÜZESI Péter**
1965 Csongrádi arcképek. Csongrád. Kézirat.
- GÉMES Eszter**
1979 Mindig magam. Budapest
- HOPPÁL Mihály – KÜLLŐS Imola – MANGA János**
1974 Emlékl hagyom ... 7-38., 239-257., 385-386., 390-391. Budapest
- KÜLLŐS Imola**
1987 Igaz történet, élettörténet, önéletrajz. In: Vargyas Lajos (főszerk.): Magyar néprajz V. Magyar népköltészet. 251-266. Budapest.
- MOHAY Tamás**
1994 Egy naplóíró parasztember. Dissertationes Ethnographicae 8. Budapest
2000 Egyének és életutak. In: Paládi-Kovács Attila (főszerk.): Magyar Néprajz VIII. Társadalom. 760-790. Budapest
- PAPP Imre**
1982 A parasztember élete Szentes tanyavilágában. Válogatott néprajzi írások. Juhász Antal (szerk., előszó). Szentes
- SINGHOFFER József – PEJCSIK Imre**
1892 Hazánk halászata. Budapest
- SZENTI Tíbor**
1985 Parasztvállomások. Gazdák emlékezete Vásárhelyről. 54-68. Budapest
198 Vér és pezsgő. (Tények és Tanúk sorozat.) 138-158., 159-290. Budapest
- SZILÁGYI Miklós**
1979 Egy tolnai halász mondja. Dunatáj II. 3. 61-70.
1983 Egy mindszei halász a Tisza múlt századi halászatáról. Forrás 1. sz. 67-76.

Elő szó az életrajzról,

1883. évi május 10. én születtem Congrádon halász családból, apám az öregapám is a déd öregapám is halász családból származot, az öregapám a békényben az ugyannevet őrös háton lakot gyékény gulyhában, ahonnan 1826. évi jött fel lakni a városba. Tovább folytata a halászatot, az édes apám születet 1837. évi Congrádon szintén őis a halászatot folytata, az édes anyám szláv leszármazású, a déd öregapám Maszlag István volt, az öreg apám is Maszlag István volt, az édesapám is szintén Maszlag István volt, a bekerülésben azért szüksegesnek érek megjegyezni látom hogy inis a halászatban maradtam, méjé gyermekkoromtól fogva folytattam, amejben mégis öregeltem, a halászatban lévő élményeimről fogok írni, mijenek voltak a régebi emberek, mijenek voltak a régebi szokások, a halászatok hogy szerették egymást az öregek, amiről inis tudok, mert inis halásztam velük, majd a további sorokban, írrok velük való halászatról, ezektől tanultuk az idő jelzést, éjel az idő tájékozást éjel hany óra lehet, a viráloist, ist.

1.

A kézírásos napló első oldala

avíz elapadt hogy rekesstve volt a tarok-
nál, sokhal ben marataholtissin, mikor a
víz leapat a hejire, szottunk a sasi bérőnek,
art montá hogy halásrunk nyugatan, meg is
próbáltuk a háromig foknál vetünk egytanyát,
a hatvan óles halót felizataki, anyji volt a
hal aligbirtuk a hólót kirabadítani alola,
ékor artan a sasi víz bérőjével kelet bérőnei,
hogy gondolja a halásratot hogy csinálják meg,
art montá svajger köszönetel vesri a farav
ságot, ha anyji a hal hát megkel kezdeni
a halhasítást, art montá maguk is a
maguk oldalán így csinálják ahogy legjobbnak
látják, meg is kértük a halhasítást, svajger is
megkerítte a blárratot meg a hasítást, így
mi is megkerítettük a hasítást, minőilünk a
hasító asszonyok voltak, károl mári néni,
Donka paranéni, bakaji margit néni volt
halmosó lönyök voltak ha Davics borse
látos facri, az utóbi nem soká volt, arutan
let hejete melávi mári ~~let~~, a sasióvalon
(alalon) is ment a munka meg a nőta
az öregsratocs volt így hiták nem marozny
ő póta a hólót, ő irányította a munkát,
mikor menyei hal kelet a hasítóshoz,

30.

The Biography of János Maszlag (1883–1966), an Old Fisherman

by JUDIT SZÜCS

János Maszlag, a fisherman from Csongrád, began to write his memoir in 1962. (In this case, both biography and memoir refer to the same genre.) He kept his records in a notebook with hard cover and lined pages. In the notebook he marked and wrote 120 pages. The book is preserved in the local museum at Csongrád, however, its typewritten text is available also in the archives of the Museum of Ethnography in Budapest.

The composition of folk or peasant memoirs became popular in many different versions in the middle of the 20th century, namely in the 1950s and 1970. Academic researchers often contributed to the birth of this kind of texts. Moreover, this topic was part of several applications at museums and on anniversaries. Selections from the most successful compositions were published in different volumes. János Maszlag also completed his memoir due to outer encouragement. His text is published for the first time in its full content, certainly after the usual corrections and editorial work.

The editor of the text compiled and attached János Maszlag's complete biography based on his own memoir and other sources (mainly on the data provided by his youngest daughter) to the introductory part of the edition. From the fisherman's memoir, the character of a man who chose and took on his occupation following family tradition and brought up eight children with loving care in his family may be outlined. The character of a man who supported the town museum working in the friend circle of the museum as the only physical worker among the intelligentsia is also revealed.

The memoir as a composition can be divided into two main topics, one of them being fishing, the other is János Maszlag's army days, the time of war and captivity. He writes about fishing and his family life on pages 1-37 and 47-73. He describes his life in the army after 1904 on pages 38-46. Then on pages 74-120 he gives a report of the events happened on the east front line between 1914 and 1917, together with his captivity in Russia, and of the hardship of arriving home. This memoir may be used as research source for ethnographers, folklorists, as well as for researchers studying fishing, social structures or military history.

Compared to the widely known records about fishing, János Maszlag's memoir reflects the life of later generations telling about the speeding changes of life taking place at the beginning of the 20th century. Compared to other diaries and memoirs written during the First World War, János Maszlag's text reflects a resourceful and originative man, who watched his environment very carefully, bringing a new color and tone to his memoir.

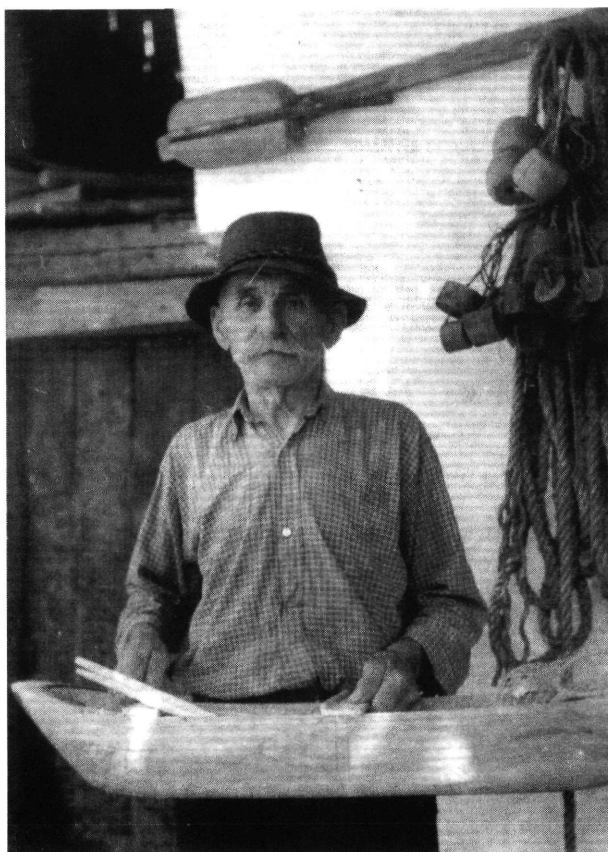
The published text may be considered as useful source also for linguists and cultural anthropologists.

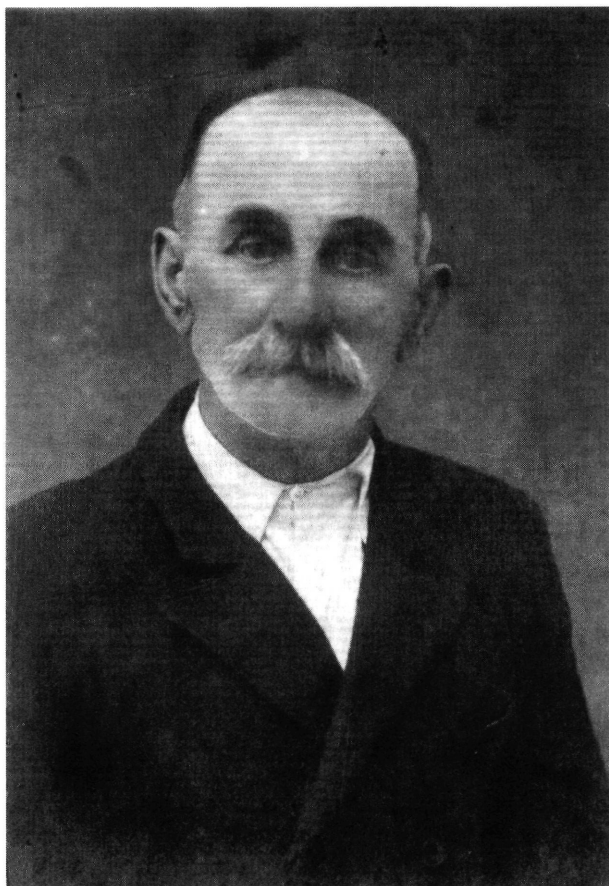
1. Újságíró beszélget az önéletírását mutató Maszlag Jánossal. A képen jól látszik a bekötött füzet, amelybe M. J. írt.
Ifj. Soproni Béla felvétele 1962-1965 között készülhetett.

2. A halászszerzám maketteket kezében tartó öreg halász legidősebb lánya, Mária, legfiatalabb lánya, Etelka és annak családja társaságában.
Ismeretlen fényképész felvétele az 1950-es évek második felében.

3. Háza udvarán halászszerzők „társaságában”.
Kezében a „csónyik” maga készítette makettje.

4. Ünneplő ruhában, fekete öltönyben, fehér ingben állt a gép elé.
1960-as évek eleji felvétel lehet.

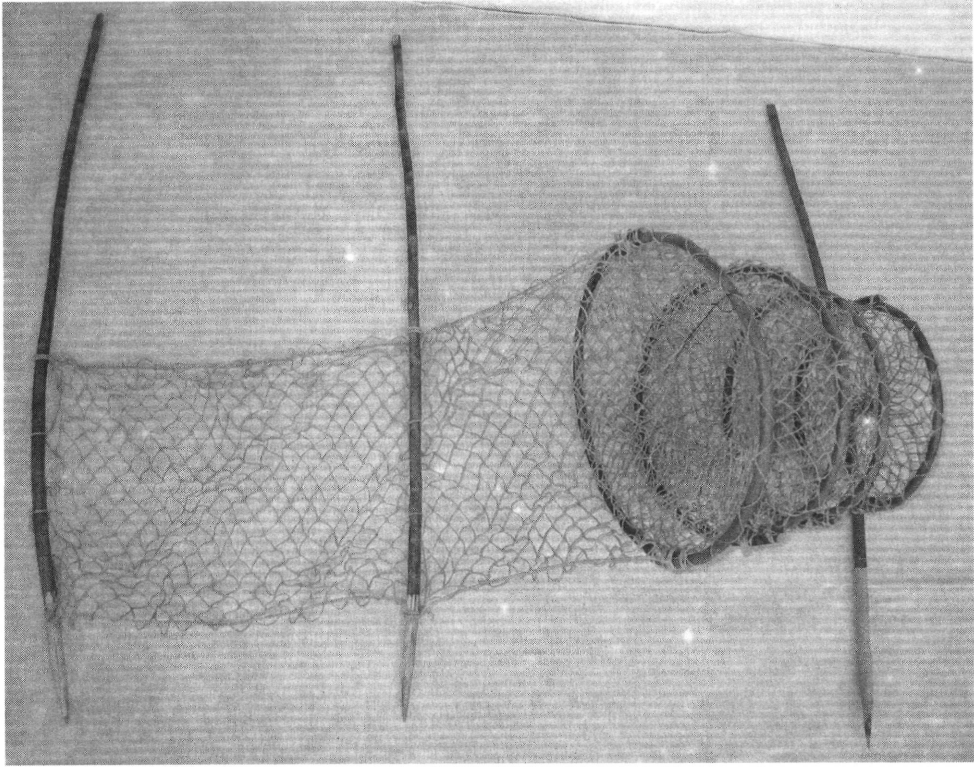

5. Balról, elől: haltartó bárka, a leltárkönyvben „csapottfarú halbárka (topa bárka)” néven szerepel. Leltári száma (későbbiekben ltsz.): 58. 1. 193. Kis lécdarabokból összeállítva, sötétkékre festve. Mérete: hossza 24,5 cm. Szélessége 10,2 cm., orrmagasság 7,5 cm. Jobbról, a háttérben: „csónyik”, ltsz.: 58. 1. 189. Egy darab fából kifaragva, 2 ülésdeszka leszögezve, gyékényponyva a „csónyik” felére ráborítva fűzfagally kávéval és kötéllel rögzítve. Méretek: hossza 64 cm., szélessége 19 cm., oldalmagassága 8 cm., a két ülésdeszka hossza 12 cm., 13 cm., szélessége 4 cm. Mindkét makett a teljes méretű tárgy anyagából készült, a fa fajtájában lehet eltérés.

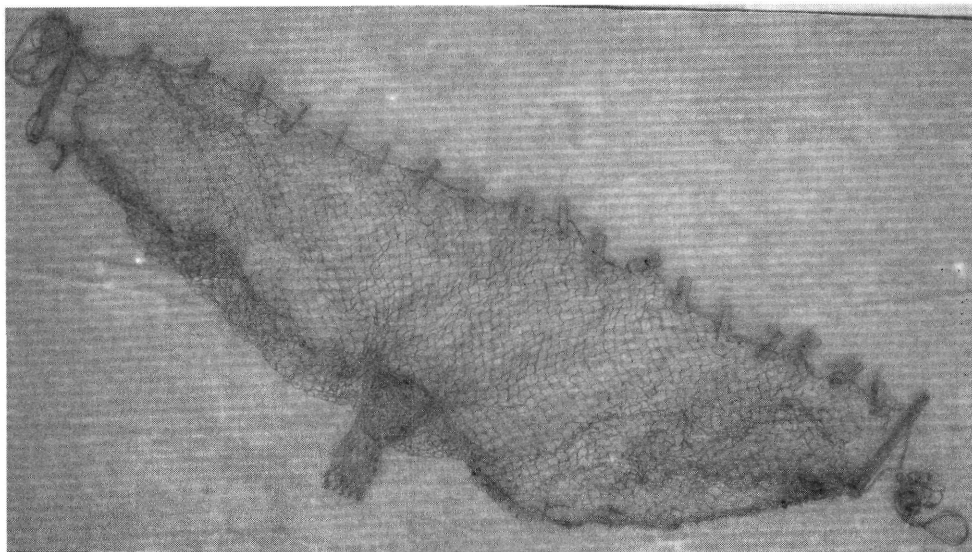

6. Guszakece, ltsz.: 58. 1. 169. Az A alakú kecefa fából, a háló felől kis téglá nehe-
zéknek, a 3 rétegű háló vékony fonálból (természetes anyag), alsó inán kifaragott apró
csontok, ólom szintén nehezeknek. Méretek: a háló hossza 34,5 cm., magassága 24
cm., a kecefa hossza 29 cm., a csont hossza 5 cm., az ólom 1x1 cm.

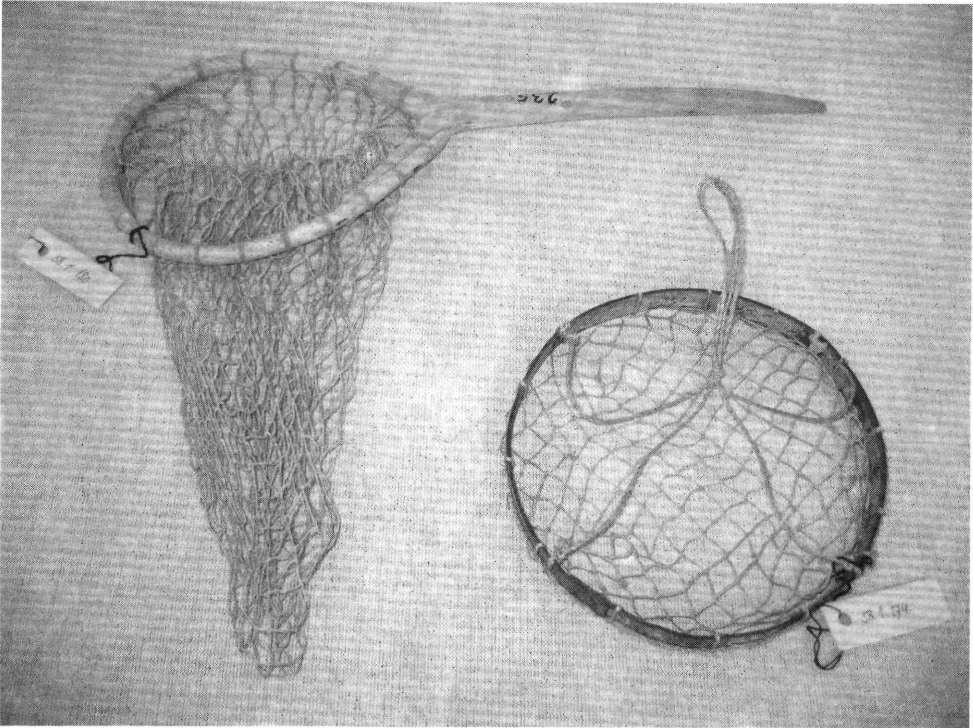
Az 5., 6. számú fotó a csongrádi Tari László Múzeum állandó kiállítás Csongrád nép-
élet című kiállítási egység egyik tárlójában elhelyezett tárgyról készült.

7. „Négykarikás kétszívű varsa” a leltárkönyvi bejegyzés; kiegészítés: egyszárnyú varsa. Ltsz.: 58. 1. 186. Anyaga megegyezik a teljes méretű tárgyával, vesszőbből a karó és a káva, kenderfonálból a háló. Méretek: a karók hossza: 66 cm., a háló teljes szélessége 86 cm., a 4 káva átmérője balról jobbra haladva 28 cm., 23,5 cm., 21 cm. és 18,5 cm.

8. „Tói gyalom” a leltárkönyvi bejegyzés. Ltsz.: 58. 1. 188. A kenderháló teljes hossza 144 cm., a képen kiterítve a hossza 119 cm., szélessége a zsákszerű öblével 44 cm. A két végén a rudak hossza 18 cm., a felső inán (az ín vastag kötél) puha, könnyű fából úszók sűrűn, 5-9 cm-re, alsó dupla inán ólomgolyók ritkán, 16 cm-ként elhelyezve, a rudak alatt, a két végén téglák kötve. A vonókötelek hossza 124, illetve 125,5 cm.

9. Balról: „Hátaló szák” néven a leltárkönyvben. Ltsz: 58. 1. 180. A háló kenderből, a káva hajlított, hántolt fűzfavesszőből készült. Teljes hossza 36 cm., a káva átmérője 28,5 cm. Jobbról: „Rákfogó abroncs”. Ltsz.: 58. 1. 174. Egy vasabroncs hálóval bevonva, az abroncshoz kötve két madzag kantárszerűen, az abroncson egyenlő távolságra rögzítve. A háló és a zsinór kenderből van. Az abroncs átmérője 15 cm., a kantár hossza 20 cm.

Megjegyzés: az 5–9. képen bemutatott halászszerzőm-akettek anyagukban, a készítés technikájában az eredetivel azonosak vagy közel azonosak. A felvételeket készítette Kun Csaba.